YÂR ELİNDEN GELEN BÂDE
Âşık Yusuf Kemter'in Nutukları

Hazırlayan
İsmail Güleç

AAV YAYINLARI

Anadolu Aydınlanma Vakfı Yayınları 4
Kültür Dizisi: 2
ISBN 975-8586-03-3

1. Basım
Haziran 2001

© 2001 Anadolu Aydınlanma Vakfı İktisadi İşletmesi
Tüm yayın hakları saklıdır.
Anadolu Aydınlanma Vakfı İktisadi İşletmesi'nin yazılı izni olmaksızın tamamen veya kısmen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

Düzelti
Nurgül Demirdöven
Baskı Hazırlık
Ahmet Y. Özbilen
Kapak Deseni
Cemil Ergün
Kapak Tasarım
Murat Efe
Montaj/İç ve Kapak Baskı
Kurtiş Matbaacılık
Sultanahmet-İstanbul
0212 518 11 28
Cilt
Güven Mücellithanesi

ANADOLU AYDINLANMA VAKFI YAYINLARI
Söğütlü Çeşme Sk. No: 18/21
Kadıköy-İstanbul

e-posta: aydinlanmavakfi@hotmail.com

YÂR ELİNDEN GELEN BÂDE

Âşık Yusuf Kemter'in Nutukları

Hazırlayan
İsmail Güleç

İSTANBUL
2001

Aşığın şiirleri, kendi deyimiyle nutukları, bir dostu tarafından kurşun kalemle ve el yazısıyla yazıldıkları eski bir harita metot defterinden, önce bilgisayar ortamına aktarıldı, daha sonra yukarıda isimleri geçen zevât bir araya geldi ve nututları aslıyla karşılaştırarak aşığın nezaretinde gerekli düzeltmeleri yaptı. Dedenin nutuklarında geçen konuya aşina olmayan kimselerce anlaşılmaz olacağını düşündüğümüz kişi, olay ve kavramların listesi çıkartıldı ve anlamları diğer kaynaklardan ve dededen sorularak karşılarına yazıldı. Böylece nutukların bir terim sözlüğü ortaya çıktı. Baş tarafına konulan Âşık Yusuf Kemter'in özgeçmişiyle de kitap tamamlanmış oldu.

Kimi nutukların sonundaki kafiyelerin birbirine uymadığını göreceksiniz. Aslında bu Âşık Kemter'in söyleyişinde kulağa kafiyeli geliyor. Kafiyelerin birbirine uymadığını ancak yazıya döktüğümüz zaman fark ediyoruz. Âşığımız sesiyle ve yöresel şivesiyle bu kafiyesiz şiirlerini bile kafiyeli bir şekilde okuyor. Bunu belirtmeyi, nutukları değiştirmeye tercih ettik.

Bu kitabın ortaya çıkmasına vesile olan Anadolu Aydınlanma Vakfı'na, nutukların kitaplaşması konusunda ısrar eden ve çalışmalara destek olan Metin Bobaroğlu'na ve mesaisini bırakarak gece gündüz demeden, yağmurlu karlı havalarda çamurlu yolları büyük bir zevkle beraber çiğnediğimiz, çalışma boyunca yakın ilgi gösteren ve çok değerli katkılarda bulunan Mansur Yalçın Dede'ye sonsuz teşekkür ederim.

Bu çalışma, hazırlayanına çok şeyler öğretti. Çok değerli iki insanın dostluğunu kazandırmanın yanında, bildiğini sandığı birçok konu hakkında doğru bilgilere kavuşturdu. Önyargılarından kurtardı ve gerçek Aleviliği yakından tanıttı. Bu kazanç, bu satırları yazan için hiçbir maddi değerle ölçülemeyecek değerdedir. Dolayısıyla bu kitabı hazırlama hizmetini verenlere için ayrıca teşekkür ederim.

İsmail Güleç
Temmuz 2000
İçerenköy/Kadıköy

AŞIK YUSUF KEMTER

Âşık Yusuf Kemter, Tunceli'nin Ovacık ilçesinde 1928 yılında dünyaya geldi. Babası Süleyman hayatını rençperlik yaparak kazanan bir köylüydü. Annesi Gülsüm ev hanımıydı. O da bütün Anadolu kadınları gibi tarlada kocasıyla birlikte çalışırdı.

Âşık Yusuf Kemter'in çocukluğunda çok güzel sesi vardı. Gittiği her mecliste ona mutlaka bir şeyler okuturlardı. Onun söylediği türküyü dinleyen bir kadın "*Oğul bu yaşta bu ses, büyüyünce sen çok gönül yakarsın*" diye söylenip nazar edince Yusuf rahatsızlandı. Gözlerini kaybetmesine küçük yaşta geçirdiği bu rahatsızlık neden oldu. Gözlerini kaybetmeden önce yaklaşık üç ay lâl olup ağzını açamadı. Daha sonra dili açıldı ama bu sefer gözü kapanmaya başladı ve kısa bir süre sonra göremez oldu. Gözlerini kaybettiğinde sekiz yaşında bir çocuktu.

Felek urdu aldı iki gözümü
Kader güldürmedi nice güleyim

Gözlerini kaybetmesini alın yazısına bağlayan Yusuf'un en büyük yardımcısı anne ve babası oldu. Babası Süleyman, âşığın yanında yıllarca dolaştı ve ona Türkiye'nin dört bir yanını gezdirdi. Yanık sesiyle söylediği türkülerle dinleyenlerinin bağrını yakarken yardımcısı hep babasıydı.

1938 Dersim olaylarından sonra köyü Balıkesir'e tenkil edildi. Burada dokuz yıl kaldıktan sonra, 1947 yılında babası Erzincan'a göçtü.

İki kere evlenen Âşık Kemter'in ilk hanımından bir erkek bir kız, ilk hanımının ölümünden beş sene sonra evlendiği ikinci hanımından ise

İÇİNDEKİLER

Sunuş **5**

Âşık Yusuf Kemter **7**

Nutuklar **11**

Nutuklar (1-121) 11-174

Yanaklı Yusuf Barut 174

Dostuma Muhabbetimi Sunarım 177

Bilinmez 178

Atatürk 179

İçinde 180

Beli Beli 181

Gider 181

Evren Paşaya 182

Kâmile Yaklaş 183

Bilirse 184

Cemâlin Güzel 184

Geçer 185

Birdir 186

Kâmil Ol 187

Bak 188

Leylâ 189

Bir Güzel Gördüm 189

Benzer 190

Hacı Bektaş 191

Bektaş Velî'dir 192

Gözle 193

Sevdiğim 194

Gördüm Âdem'de 195

Gelsin 196

Turaptır 196

Biz 197

İnanamam Sana Dünya 198

Sor 199

Coştu Gönül 200

Ağlarım 201

Ya Hüseyin 202

Sözlük **205**

SUNUŞ

Elinizde bulunan bu eserin sayfalarını çevirmeye başladığınız zaman sadece bir kitabın kapağını açmış olmayacaksınız. Aynı zamanda bu topraklarda gelişen ve yaşayan bir kültür hazinesinin kapısını da aralayacaksınız. Sizlere sunmaya çalıştığımız bu hazine, günümüzde kaybolmaya başlayan ve artık benzerlerine pek rastlayamadığımız bir Anadolu ereninin nefeslerinde görülen Alevi kültürü ve inanç dünyasıdır.

Bir Hak âşığı olduğu kadar bir Anadolu ozanı da olan Âşık Yusuf Kemter'in şiirlerinden oluşan bu kitap, ortaya çıkmasını, Anadolu Aydınlanma Vakfı'na ve onun değerli kurucu başkanı Metin Bobaroğlu'na borçludur. Varoluş sebebi Anadolu'yu araştırmak ve kültürünü ortaya çıkarıp günümüz insanının anlayacağı bir dile çevirmek olan vakfın bünyesinde, bu amaca uygun olarak birçok etkinlik düzenlenmektedir. Bunlardan biri de 1999 yılının Mayıs ayında âşıklık geleneğini sürdüren ve gerçek bir aşık olan Âşık Yusuf Kemter'in mensubu bulunduğu ve yıllardır sürdürdüğü geleneği vakıf üyelerine ve misafirlere tanıtması için düzenlenen bir programdı. Bu program, katılamayanların pişman oldukları güzellikte geçmişti; katılanlar uzun süre bir rüyadaymış gibiydi ve çok etkilenmişlerdi. Bu programın konuğu olan Yusuf Kemter'i topluma ve gelecek kuşaklara tanıtmak ve bir değerin ortadan kaybolmasına izin vermemek adına aşığın nefeslerinin bir kitapta toplanmasının çok yararlı olacağını düşünen Metin Bey'in bu arzusuna, aşığın yakın dostlarından Sarı Saltık ve Baba Mansur ocağından Mansur Yalçın Dede de katılınca, elinizdeki bu kitabın ortaya çıkması için ilk adım atılmış oldu ve çalışmalara başlandı.

Çalışmalar, aşıkla beraber Metin Bey, Mansur Dede ve fakirin 1999 Ekiminde bir araya gelmesiyle başladı ve uzun bir süre devam ettikten sonra çok şükür sonunda tamamlandı.

iki erkek üç kız olmak üzere toplam üç oğlu dört kızı vardır.

Âşık Kemter 1948 yılında, daha yirmi yaşında bir gençken Erzincan'da gördüğü bir rüyadan sonra aşk yoluna düştü ve gerçek bir âşık oldu. Âşık Yusuf Kemter rüyasında bir sarayın içine girer. Sarayın kapıları yeşil, duvarları yeşil, her şey yeşil renktedir. Gişe penceresine benzeyen bir aralıktan kendisine yeşil bir tepsi içinde yeşil fincanlarla bembeyaz bir süt ikram edilir. Yüzünde yeşil bir örtü (nikap) bulunan birisinin elinden aldığı fincanı içmeden önce kendisine sütü içerken havaya bakması tembih edilir. Yusuf Kemter fincanı eline alır, kendisine söylendiği gibi kafasını havaya diker ve sütü içmeye başlar. Süt daha dudaklarına değer değmez Kemter "*Allah*" diye bağırarak uyanır. Yanında yatan karısı ne olduğunu sorsa da âşık bir şey yok der ve rüyayı karısına anlatmaz. Rüyadan uyanır uyanmaz ilk nutkunu söyler:

Âlem-i mânâyı seyrân eyledim
Al yeşil giyinmiş bir güzel gördüm
Cihânı bezetmiş kendi nuruna
Beni mecnûn eden bir güzel gördüm

Bu rüya âşığın hayatını değiştiren en önemli olay olmuştur. Bu rüyadan sonra dili, nutku açılan dede çocukluğundan beri tanıdığı ve sohbetlerinde bulunduğu Zenkerek Hozat asıllı, Derviş Cemal ocağı evlatlarından Seyit Hacı dedeye bağlandı, ikrar verdi.

Seyit Hacı keramet ehli olan Allah dostudur. Bir zemheri günü öleceği zamanın yaklaştığını anlayınca müridini çağırır, bir mağaraya gireceğini ve kendisini kırk gün rahatsız etmemesini söyler. Mürit otuz dokuzuncu gün dayanamaz ve şeyhinin nasıl ekmeksiz ve susuz yaşadığını merak eder. Hiçbir ses duymadığı mağarada şeyhinin başına kötü bir şey gelmesinden korkarak mağaraya gider. Mağaraya yaklaşınca tevhid sesleri işitir. Tam kapısından içeri girince Seyit Hocayı kırk kişiyle halka halinde zikir yaparken görür. Halkadakiler de müridi görünce sırra kadem basarlar. Seyit Hacı müridine "Sen benim sırrımı

ortaya çıkardın, niçin kırkıncı günü beklemedin" der ve birlikte köye dönerler. Köylülere ölüm vaktinin yaklaştığını, kendisinden bir dileklerinin olup olmadığını sorar. Köylüler de sularının olmadığını söyleyince Seyit Hacı ayağını yere vurur, bir pınar fışkırır ve sonra sır olur.

Seyit Hacı müridi Âşık Kemter "*Özüne, sözüne, gözüne, eline, diline, beline, işine, aşına, eşine sahip ol*" diye öğüt verir. Âşık Kemter hayatı boyunca mürşidinin bu sözlerini aklından çıkarmaz ve muhafaza etmeyi başarır. Şeyhi için bir nutuk da söyler:

Yücelerden yüce senin mekânın
Süzülüp de akıyor zemzem pınarın
Dost sana bağlıdır ahd ü peymânım
Yaramın tabibi pirim Seyit Hacı (bkz. Nutuk 98)

Artık nutku açılan ve aşk ateşini göğsünde büyüten Âşık Kemter'e Erzincan dar gelmeye başladı. Yanında babası olduğu halde Türkiye'nin dört bir yanını dolaştı.

1992 yılında Adana'daki dostlarının ısrarıyla Adana'ya gitti ve bir yıl orada kaldı. Âşık bir türlü Adana'da rahat edemedi ve 1993'te İstanbul'a göçtü.

Âşığın sesi çok güzeldi. Dinleyenlerin unutamadıkları bir ahengi vardı. Sesini farklı iki tonda kullanırdı. Biri Davudî tokluğunda gür bir ses. Öteki ise tiz bir ses. Bu iki sesle yaptığı ses oyunları dinleyenlerin üzerinde büyük bir etki bırakırdı.

1965 yılında geçirdiği soğuk algınlığından sonra Âşık Kemter sesinin birini kaybetti. Artık o eskisi gibi sesiyle oyun oynayamaz, ama yine de güzeldir sesi ve türküleri hâlâ yanıktır.

Âşık Kemter halen Ümraniye Kâzım Karabekir mahallesinde karısı, oğlu ve geliniyle birlikte yaşamaktadır. Kendisine tanrıdan sağlık ve afiyet diliyoruz.

NUTUKLAR

Nutuk 1

'Ve'l-Kur'ân' âyeti okudu cihân
Dört kitap sûresi hem oldu beyân
Doksan bin âyeti bir nokta sayan
Yedullah âyeti Âdem'de gördüm

Hâliku'l-âlemîn nazar eyledi
Allemü'l-esmâ vücûdu'l-insân dedi
Doksan dokuz esmâyı Âdem'e verdi
Esmâü'l-hüsnâyı Âdem'de gördüm

Elif emreyledi var oldu cihân
Sırr-ı 'küntü kenzin' noktada ayan
Çâr enâsır şeş cihet cân içinde cân
Ol Tûr-ı Sînâ'yı Âdem'de gördüm

Çâr enâsır şeş cihâtı mahmûr eyledi
Yirmi dokuz hurûfu mevcûd eyledi
Altı bin altı yüz altmış âyet söyledi
Ol sûre-yi Rahmân'ı Âdem'de gördüm

Lâ harfiyle nazar kıldım cihânı
İllâ bâbında kurduk biz bu irfânı
Kan şehrinde okuduk ilm-i Kur'an'ı
Ol furkan ilmini Âdem'de gördüm

Bâ-yı Bismillahdır senin cemâlin
Elestü bezminde sana ikrârım
Ol sırr-ı mübhemi sende ararım
Leyfetü'l-esrârı Âdemde gördüm

Bu ilm-i vahdet bir devrân eyledi
Ârifler Âdem'e nazar eyledi
Elli yedi bin âşık canân söyledi
Ümmü'l-kitâbı Âdem'de gördüm

Kemter Yusuf dertli gel vahdet eyle
Bu ilm-i âlemi bir devrân eyle
Âdem ilmü'l-Kuran'dır bir nazar eyle
Ol kevn ü mekânı Âdem'de gördüm

Nutuk 2 (1)

Ârif ol kelime-yi tevhîdi dinle
Doksan bin kelâmın mürşidi kimdir
On sekiz bin âlemin atasın bildim
Ve'd-duha sûresi hangi gün geldi?

Allemü'l-esmânın aslını bildim
Altı bin altı yüz altmış altı âyeti gördüm
Doksan bin kelâm yüz on dört sûreyi sordum
Esmâü'l-hüsnâ hangi gün geldi?

Bu aşk ilâhidir bahrine saldı
Ârifler orada dersini aldı
Kaç bin sene Âdem balçıkta kaldı
İncil de İsâ'ya hangi gün geldi?

(1) Kars'ta bir kahvehanede Âşık Reyhanî ile yapılan atışmada söylenmiştir.

Elestü bezminde 'belî best' dedim
İkrârımı güzel pirime verdim
Sekiz yüz bin kanadı hangi mahlukta gördün
Zebur da Davud'a hangi gün geldi?

Elli yedi bin âşık cânım neyledi
Yüz yirmi bin kelâmı kim söyledi
Kaç bin yıl Cebrâil cevlân eyledi
Tevrat da Mûsa'ya hangi gün geldi?

İlm-i câvidânı kimler okudu
Doksan bin kelâmı cânım kim sordu
İlm-i vahdet hocası nice oldu
Kuran da Muhammed'e hangi gün geldi?

Bu ilm-i ledünde dersimi aldım
Bezm-i hakîkat bahrine daldım
Yetmiş bin yıl dost âlemde kaldım
Yedullah âyeti hangi gün geldi?

Bu ilm-i metinde karar eyledim
Bu ilm ü irfânı pirimde gördüm
Bir ikrâra bend olup hey cânım durdum
Ol sûre-yi Rahman hangi gün geldi?

Kemter Yusuf dertli gel cevlân eyle
Yirmi dokuz hurûfu vahdette söyle
Bezm-i hakîkati noktada birle
Ol Fatiha sûresi hangi gün geldi?

Nutuk 3

Gonca-yı leblerin ey hüsn-i dilber
Seni seven âşık cihânı neyler

Gönül divânedir dillerim söyler
Meni mecnûn eden saçı Leylâ'm var

Leyfetü'l-esrârın ey hüsn-i canan
Cemâlini gören âşıklar kanar
Şems ü kamer güneş burcundan doğar
Meni mecnûn eden saçı Leylâ'm var

Goncalar açılmış ey hüsnü ana
Cemâlin ziyası vurdu cihâna
Çok şükür dîdârını gösterdi bana
Meni mecnûn eden saçı Leylâ'm var

Bezm-i hakîkatin vahdet goncası
Âşıklar sultanı sen oldun hası
Elli yedi bin çeker bu yası
Meni mecnûn eden saçı Leylâ'm var

Bu sırr-ı vahdetin goncasın derdim
Zâhir batınımda ben seni gördüm
Elestü hitapta meylimi sana verdim
Meni mecnûn eden saçı Leylâ'm var

Benim sevdiğim bir gonca güldür
Avâzı Kuran'dır dili bülbüldür
Kul eyle kapında yâr beni güldür
Meni mecnûn eden saçı Leylâ'm var

Kemter Yusuf dertli gönül zâr eyler
Ol dostun bağında açılmış güller
Âşık olan ma'şûkunu metheder
Meni mecnûn eden saçı Leylâ'm var

Nutuk 4

O yâr beni aşka berdâr eyledi
Yedi kat âsumana çıkar yolları
İnip aşkın deryasını boylarım
Göster mah cemâlini ağlatma beni

Bu ilm ü hikmette ey cânım durdun
Ol şîrin ağzına hatemi verdin
Doksan bin kelâmı Miraç'ta sordun
Göster mah cemâlini ağlatma beni

Yedi kat âsumanda cemâlin gördüm
Ezeli ebedi ikrârım verdim
Dört kapı kırk makam irfânı kurdun
Göster dîdârını yâr ağlatma beni

Kemter Yusuf ağlar gezer cihânda
Şefaât eyle ulu divanda
Aşk u muhabbeti bu şirin canda
Göster ol dîdârın yâr ağlatma beni

Nutuk 5

Mürşid-i kâmilden dersimi aldım
Hakîkat bâbında irfâna girdim
Ol güzel yârıma ikrârım verdim
Hâki ol turâb ol ey deli gönül

Şeriat bâbından geçtik içeri
Tarikat erinden içtik bir dolu
Dost cemâl görünce kaynayıp coştu
Hâki ol turâb ol ey deli gönül

Tarikat kapısı gülleri nûrdur
Yârimin kurduğu bir ince yoldur
Dört kapı kırk makam Âdem'de vardır
Hâki ol turâb ol ey deli gönül

Bu fânî dünyada serimi verdim
Mârifet bâbında mürşide erdim
Hakîkat bâbında cânânı gördüm
Hâki ol turâb ol ey deli gönül

Kemter Yusuf dertli hikmete daldı
Bu güzel dersini pirinden aldı
Gönül bir ikrâra bağlanıp kaldı
Hâki ol turâb ol ey deli gönül

Nutuk 6

Bir güzelin aşkı vardır serimde
Gözlerim yolları gelmez cihâne
Ne kadar methetsem onca güzeldir
Sûre-yi er-Rahman'dır yâr yüzün yüzün

Bu vech-i âlem nûrunda durdu
On sekiz bin âlem onda var oldu
'Kerremnâ' âyeti diller okudu
El-etâ sûresi yâr yüzün yüzün

Yedi âyet yedi mushaf yedi hat
Yedi nokta ile eyledi zat
Yirmi sekiz hurûftadır mevcûdât
'Elif lâm mim' yâr yüzün yüzün

Otuz iki hurûfun aslını sordum
Kâhi vahdet kâhî Tûr'da okudum

İsmin âşikâre kendin pinhânda durdun
Esmâü'l-hüsnâdır yâr yüzün yüzün

Bu ilm-i câvidânın bahrine daldım
İlm-i ebceti vahdetten aldım
Kevn ü âlem anda okundu
Şems ü Kamer yâr yüzün yüzün

Bâ-yi bismillahi canân okudum
Çâr enâsır şeş cihâtı buldum
Lâ-mekân elinde ol Tûr'da durdum
Arş-ı Rahmân'dır yâr yüzün yüzün

Meylimi vermişim Aslı dilbere
Pervâneyi dönderdin aşk ile nâre
Menim arzumânım hüsn-i didâre
Kürretü'l-ayndir yâr yüzün yüzün

Güzeller mahı cânım sen oldun
Ol sırrı vahdeti hüsnünde buldum
Doksan bin kelâmı Miraç'ta saydın
Arş u semâvâttır yâr yüzün yüzün

Nikâbını kaldırıp yüzünü görsem
'Ene'l-Hak' deyip dârında dursam
Kelâm-ı hikmette hâlimi sorsan
Feyz-i yedullahdır yâr yüzün yüzün

Elestü hitâpta 'beli best' dedim
Ezelden meylimi ben sana verdim
Üçler beşler yediler çağına erdim
Yüz on dört sûredir yâr yüzün yüzün

Yedi nokta on yedi harfi bildim
Çok şükür maksûdumda dîdâra erdim
Sırr-ı küntü kenzin ben sende buldun
Ol ümmü'l-kitâptır yâr yüzün yüzün

Yirmi dokuz hurûfun aslı sen oldun
Vücûdu'l-esmâyi nûrunda doğdu
Kırklar meydanında ben seni buldum
Kef ile nun'dur yâr yüzün yüzün

Bu ilm ü hikmeti bahrinden aldım
On sekiz bin âlemi cihâna saldın
Doksan bin hicâbet esrarda kaldın
Sebb'u'l mesânîdir yâr yüzün yüzün

On iki noktadır senin cemâlin
Seni seven âşık neyler ağyârın
Gönül bülbül gibi eyler hemzârın
Bin dört yüz hecedir yâr yüzün yüzün

Kemter Yusuf dertli ey cânım aldım
Bağlandım ikrâra elestten kaldım
Aşkının bahr u ummanına daldım
Heft âyettir yâr yüzün yüzün

Nutuk 7

Gözlerin ve'l-fecrin okur dillerin
'Elif lâm mim' yârin kaşların
Büsbütün cihâna değer gözlerin
Böyle bir dilbere kul ettin beni

Şems ile kamerdir mah-ı tâbânın
Sana kurban olsun bu şirin cânım

Benim arzumânım güzel dîdârın
Böyle bir dilbere kul ettin beni

Şems ile kamerdir senin dîdârın
Leylâ mecnûn için bekler pınarın
Âşık olan neyler ol ağyârın
Böyle bir dilbere kul ettin beni

Şems ile kamerdir senin cemâlin
Dört kitap içinde okunûr adın
Elli yedi bin âşığın mah-ı tâbânın
Böyle bir dilbere kul ettin beni

Kemter Yusuf dertli hicrân eyleme
Leyfetü'l-esrârın devrân eyleme
Bu sırr-ı hikmeti cânım söyleme
Böyle bir dilbere kul ettin beni

Nutuk 8

Sabahtan uyandım dağlar dumandır
Eşinden ayrılanın hâli yamandır
Boyu servi dalı kaşı kemandır
Kerem eyle yâr yâr göster dîdârın

Duman çökmüş şu dağların başına
Akıl ermez ol Hüdâ'nın işine
Deryalar ummandır çeşmim yaşına
Kerem eyle yâr yâr göster dîdârın

Gül yüzlü sevdiğime ben de ereydim
Mah cemâl yüzünün nûrun göreydim
Şirin diller ile hâlini soraydım
Kerem eyle yâr yâr göster dîdârın

Dost elinde cânım bir bâde içtim
Can ile serimde kendimden geçtim
Bu aşkın elinde pişti ciğerim
Kerem eyle yâr yâr göster dîdârın

Güzeller mahı cânım sen oldun,
Âşıklar arayıp maşûkun buldu
Aşkın elinde gül benzin soldu
Kerem eyle yâr yâr göster dîdârın

Katre-yi âb-ı cânân içilmez
Dağlar başı boran kıştan geçilmez
Her gördüğün cisme hülle biçilmez
Kerem eyle yâr yâr göster dîdârın

Kemter Yusuf dertli bülbüle döndüm
Gonca-yı vahdet âleme durdun
Bâd-ı sabâ yelinde hâlimi sordum
Kerem eyle yâr yâr göster dîdârın

Nutuk 9

Sabahtan uyandım seher yeline
Bezm-i hakîkatte şirin diline
Açılmış dostun gonca gülüne
Bülbül gibi zârâ düşürdün beni

Yürü dilber yürü seher elinde
Bir bergüzar versen güzel elinde
Nice bin âşık asılmış zülfün telinde
Bülbül gibi zârâ düşürdün beni

Sabahın serinde seyrân ederken
Bir mah dilber göründü bana

Cânım kurban olsun ey güzel sana
Bülbül gibi zârâ düşürdün beni

Ol dilber nikâbı yüzünden aldı
Aşkından beni cihâna saldı
Mecnûn Leylâ için sahrada kaldı
Bülbül gibi zârâ düşürdün beni

Âşık olmuşum cânân hüsnün nûruna
Cânım kurban olsun senin yoluna
Haberdâr oldun mu ednâ kuluna
Bülbül gibi zârâ düşürdün beni

Dilber ne gezersin çölde sahrada
Kaldır nikâbını cânım aradan
Bizi kavuştursun ulu yaradan
Bülbül gibi zârâ düşürdün beni

Kemter Yusuf dertli yârin elinde
Gönül bülbül olmuş gonca gülüne
Yâr bir nazar etsin çeşmim seline
Bülbül gibi zârâ düşürdün beni

Nutuk 10

Gönül divâne olmuş seyrânda gezer
Seni seven âşık candan mı bezer
Mecnûn olan gönül Leylâ'yı gözler
Aşkın ile nâra düşürdün beni

Bulamadım sencileyin bir güzel
Arabî Farisî dillerin pazar
Gönül divânesi sahrada gezer
Feryâd ile zâra düşürdün beni

Meylimi vermişim mahlar mahına
Giremez oldum dostun bağına
Yaz bahar ayları sular çağına
Mecnûn gibi zâra düşürdün beni

Baharda deryalar ırmaklar çağlar
Gönül mecnûn olmuş ruhum kan ağlar
Âşık olan durmaz ma´şûkun arar
Hicrân ile zâra düşürdün beni

Kemter Yusuf dertli cânım zâr oldu
Sahra vü çöller aman gülizâr doldu
Irmaklar aktı deryalar doldu
Feryâd u figâna düşürdün beni

Nutuk 11

Kemter Yusuf'un hazin hayatına dair

Genç yaşımda men de asla gülmedim
Felek güldürmedi nice güleyim
Bu kara yazıyı kendim yazmadım
Kader böyle imiş kime ne deyim

Men de bilirim bu kara yazı
Ağlarım sızlarım hem bazı bazı
Ana rahminde iken yazılmış yazı
Felek güldürmedi nice güleyim

Alnımda yazılı ufak yazılar
Yüreğim yaralı ciğerim sızlar
Dostun cemâlini gönül arzular
Kader böyle imiş kime ne deyim

Men de bu dünyaya geldiğim zaman
Şâd olmadı gönlüm asla bir an
Bu vefâsız dünya oldu bana zindan
Felek güldürmedi nice güleyim

Bu vefâsız dünyayı gezemez oldum
Dostun cemâlini göremez oldum
Yaralarım derin saramaz oldum
Kader böyle imiş kime ne deyim

Dokuz yüz yirmi sekizde geldim cihana
Yandı ciğerlerim döndü büryana
Aktı gözüm yaşı döndü ummana
Felek güldürmedi nice güleyim

Men de metin söylerim kendi sözümü
Asla yitirmişim men de özümü
Felek urdu aldı iki gözümü
Felek güldürmedi nice güleyim

Kemter Yusuf der ki yüreğim yâre
Koyma zulumâtta halim yetir didâre
Dost elinden ola derdime çâre
Kader böyle imiş kime ne deyim

Nutuk 12

Dertli olan canlar bülbül gibi öter
Ayrılık ateşi sînemde tüter
Bu dünya fânîdir konanlar göçer
Sabır eyle gönül Mevlâ'm kerîmdir

Men de sığınmışım enîse dara
Hâlimi bildirsem ol yüce yâra

Umarım ki bizleri yakmasın nâra
Sabır eyle gönül Mevlâ'm kerîmdir

Bu dünyaya gelmiş cânân giderim
Sensiz bu dünyayı dahi neylerim
Yaram çok derindir cânım inlerim
Sabır eyle gönül Mevlâ'm kerîmdir

Elli yedi bin âşık hicrâna daldı
Süleymân tahtını bile mûr aldı
Bu dünya fânidir kimseye kalmadı
Sabır eyle gönül Mevlâ'm kerîmdir

Ah çekip gece gündüz ağlarım
Coşkun sular gibi durmaz çağlarım
Yüz bin tabib olsa dahi neylerim
Sabır eyle gönül Mevlâ'm kerîmdir

Açılan gonca güllerim dost soldu
Gönül yaralıdır sînem göz oldu
Eyüp ile Yâkup ol Yusuf n'oldu
Sabır eyle gönül Mevlâ'm kerîmdir

Kemter Yusuf dertli yüzüm gülmedi
Ol tabib ol yaramdan bilmedi
Açan gonca güllerimi kimse dermedi
Sabır eyle gönül Mevlâ'm kerîmdir

Nutuk 13

Gene gam leşkeri yolum bağladı
Yüce dağlar boran oldu kış oldu
Gül yüzlü sevdiğime cânım ermedim
Yüce dağlar boran oldu kış oldu

Tutuldu yollarım yürümez oldum
Yâr senin aşkından sararıp soldum
Bu cismim ağlayıp gözlerim doldu
Yüce dağlar boran oldu kış oldu

Yüce dağlar başı dumanlar bağlar
Âşıklar dertlidir her zaman ağlar
Gözlerimde hem kanlı yaşlar çağlar
Yüce dağlar boran oldu kış oldu

Bakmaz mısın yüce dağlar kışına
Akıl ermez ol Hüdâ'nın işine
Boran çökmüş yüce dağlar başına
Yüce dağlar boran oldu kış oldu

Boran ile kıştan tutuldu yolum
Açarken soldu ah, o güzel gülüm
Nerelerde şimdi benim yoldaşım
Yüce dağlar boran oldu kış oldu

Aman gül yüzlü dostlar cevlân edelim
Gönlümüzü bir edip Hakk'a gidelim
Açılmıştır gülleri gidip derelim
Yüce dağlar boran oldu kış oldu

Kemter Yusuf dertli der kışı neyleriz
Âşığız dertliyiz canlar söyleriz
Kadir Mevlâ'm senden imdâd dileriz
Yüce dağlar boran oldu kış oldu

Nutuk 14

Bana bir hoş gelir bülbül âvâzı
Garip garip öter dertlinin sazı

Âşık olan neyler baharı yazı
Ötme garip garip sînem yaralı

Bülbül ne ötersin seher yelinden
Hak kelâmı gelir her an dilinden
Men de ayrılmışım nazlı gülümden
Ötme garip garip sînem yaralı

Bülbül ne ötersin seherde yelde
Âşıklar dertli söyler saz ile telde
Yârimin kokusu bir gonca gülde
Ötme garip garip sînem yaralı

Dost kokusunu aldım seher yelinde
Deryalar ummandır çeşmim selinde
Arzumânım kaldı nazlı gülünde
Ötme garip garip sînem yaralı

Kemter Yusuf söyler zülfün teline
Gözüm yaşı döndü bahar seline
Bülbülün feryâdı bir gonca güle
Ötme garip garip sînem yaralı

Nutuk 15

Gülşane gözlerin mekânın arşta
Yârdan ayrılmışım gönül pek hasta
Benden selam söyle gül yüzlü dosta
El aman mürüvvet yâr sana geldim

Yedi kat hisardır mekânın arı
Bu vefâsız gönül sevdi o yârı
Yusuf-ı Kenân'da gördüm dîdârı
El aman mürüvvet yâr sana geldim

Arş-ı alâdır mekânın yurdun
Sefil kullarına sen eyle yardım
Ahd ü peymânımı ben sana verdim
El aman mürüvvet yâr sana geldim

Arş-ı alâdır bezmi ile ana
Bu aşk u muhabbeti sen verdin bana
Meylimi vermişim bir şirin câna
Al eman mürüvvet yâr sana geldim

Kemter Yusuf dertli günlerim saldım
Bu güzel dersi pirimden aldım
Elestü bezminde ikrâr-bend oldum
El aman mürüvvet yâr sana geldim

Nutuk 16

Sabahın seherinde bir seyrân eyle
Mecnûn gibi sahra vü çölleri bekle
Âşık oldum böyle hüsn ü dilbere
Âşık oldum cemâline nûruna

Benim uzun boylum serv-i settârım
Ol güzel hüsnüne benim nazarım
Mecnûn gibi diyâr diyâr gezerim
Âşık oldum cemâline nûruna

Âşıkların mah-ı hüsnü sen oldun
Elli yedi bin âşık sana kul oldu
Sabahın seheri bana yel oldu
Âşık oldum cemâline nûruna

Tecellim ezelde kurdu temeli
Seni seven âşık terk eder varı

Kul eyle kapında o hüsnü yârı
Âşık oldum cemâline nûruna

Âşık oldum cemâline ey hüsnü cânım
Sînemde yanıyor aşk ile nârım
Kaldır nikâbını göster dîdârın
Âşık oldum cemâline nûruna

Kemter Yusuf dertli zâr eyler gezer
Sabahtan seherde yolların gözler
Âşık olan her dâim ma´şûkun özler
Âşık oldum cemâline nûruna

Nutuk 17

Elestü hitapta ol ilm-i devrânda
Vahdet ile zâr etti burc ile bârda
Gülistânı seyrettik ilm-i devrânda
Ne sen varsın ne ben varım, tek kaf var

Elestü hitapta seyrâna geldi
Bezm-i hakîkatte devrâna geldi
Bu ilm-i irfânda dersini aldı
Ne sen varsın ne ben varım, tek kaf var

Elestü hitapta saf olup kaldım
Bezm-i hakîkatte ummana daldım
Bu ilm ü irfânı yâr senden aldım
Ne sen varsın ne ben varım, tek kaf var

Elestü hitapta ilm ü irfânda
Bu ilm-i tevhit sırr-ı vahdette
Arş u semâvâtta burc-ı cihânda
Ne sen varsın ne ben varım, tek kaf var

Yüz dört kitap yazılmış cânân hattında
İlm-i hakîkati vahdet gölünde
Sırr-ı küntü kenzin cânân nûrunda
Ne sen varsın ne ben varım, tek kaf var

İki yüz yirmi dört bin yıl Âdem'den evvel
Yedi iklim çâr köşe cân içinde cân
Bezm-i hakîkatın hitâb-ı râhında
Ne sen varsın ne ben varım, tek kaf var

'Kün' deyip şu cihânı var ettin
Elli yedi bin hicâbı vahdeti nettin
Nârı bâbı âbı yoktan var ettin
Ne sen varsın ne ben varım, tek kaf var

Elif lâm mim cismi bir oldu
Âdem'in vücûdu nûr ile doldu
On sekiz bin âlem hem mevcûd oldu
Ne sen varsın ne ben varım, tek kaf var

Ol nûr-ı hidâyeti Âdem'de gördüm
Hazreti Şit'in destinde durdum
Ol Nuh'un hikmetini tufanda gördüm
Ne sen varsın ne ben varım, tek kaf var

Hâlil ile beraber bir zaman kaldım
İsmail'in eynine bıçağı çaldım
İshak, Yâkup, Yusuf ile ummana daldım
Ne sen varsın ne ben varım, tek kaf var

Üzeyir ile bir zaman balçıkta yattım
İdris'in destinde hülleler biçtim
Yunus ile bile ummana geçtim
Ne sen varsın ne ben varım, tek kaf var

Eyüp ile beraber hem yaralandım
Hazreti Musa ile ol yurda kaldım
İsâ-yı ruhullahtan vahdetten aldım
Ne sen varsın ne ben varım, tek kaf var

Zekeriya ile Yahya'nın hikmette bahar
Yaralandı Zekeriyâ kanları akar
Davut ile Lut ile zât-ı hikmette bahar
Ne sen varsın ne ben varım, tek kaf var

İns ü cinne Süleyman hüküm eyledi
Bu çarh-ı gerdûn dünya neyledi
Yüz yirmi dört bin nebiyi mevcûd eyledi
Ne sen varsın ne ben varım, tek kaf var

Kemter Yusuf dertli hikmetten aldım
Her birini dost bir sevdaya saldım
Bin bir ismin bir noktadan ben aldım
Ne sen varsın ne ben varım, tek kaf var

Nutuk 18

Bu dünya çâr köşe hem yedi iklim
Süre-yi esmâyı kimlere verdin
Okudum dört kitabın hatim bitirdim
Ümmü'l-kitabı ben Âdem'de gördüm

Okuyup Kuran'ı vasfın eylerim
Meni bu dünyaya koyup neyledin
Cemâlin nûruna mecnûn eyledin
Sûre-yi Rahmân'ı Âdem'de gördüm

Yüz dört kitap yazılıp hitâba saldı
Ol yedi deryayı aynına aldı

Lâ-mekân vahdet bir mekân oldu
Ol Tûr-ı Sinâ'yı Âdem'de gördüm

Yüz on dört sûredir cemâlin yüzün
Âdem'den gayrısına hem yoktur sözüm
İki noktadır cânân her iki gözüm
Ol dört kitap hattını Âdem'de gördüm

Elifi okuyup hecede durdum
Arayıp künhünü Âdem'de gördüm
Binbir kelâmı cânân hem Tûr'da sordum
Ümmü'l-Kuran'ı ben Âdem'de gördüm

On iki burcunu seyrân eyledim
Ol nokta-yı vahdeti orada gördüm
Sırr-ı küntü kenzin anda gizlendi
Yedi kat arş u semâvâtı Âdem'de gördüm

Yedi yüz yetmiş yedi hane mevcûd oldu
Ârifler arayıp hem özünde buldu
Kevn ü mekân orada hem mevcûd oldu
Kutbü'l-deryâyı Âdem'de gördüm

Çâr anâsır şeş ciheti ma'mûr eylemiş
Vedduhâ sûresini orada gördüm
On sekiz bin âlemin atası kef ile nun
Kerremnâ âyetini Âdem'de gördüm

Kemter Yusuf okudu elifte dalda
Gelmedi sevmediğim gözlerim yolda
Ârifler gözlüyor ummanda gölde
Yirmi dokuz hurûfu Âdem'de gördüm

Nutuk 19

Elâ gözlerine kurban olam
Beni mecnûn eden sensin
Kaldır yüzünden nikâbın

Aman aman ağlama ciğerimi dağlama
Ben bu elden gidersem yâda meyil bağlama

Mah cemâl yüzünü gördüm
Meylimi ben sana verdim
Gonca güllerini derdim

Aman aman ağlama ciğerimi dağlama
Ben bu elden gidersem yâda meyil bağlama

Benim sır ile settârım
Cemâline men hayrânım
Gece gündüz hem ağlarım

Aman aman ağlama ciğerimi dağlama
Ben bu elden gidersem yâda meyil bağlama

Âşıkların hem mest oldu
Arayıp hem cânânın buldu
Bülbül ile hem-zâr oldu

Aman aman ağlama ciğerimi dağlama
Ben bu elden gidersem yâda meyil bağlama

Kemter Yusuf dertli zârım
Cemâline intizârım
Gece gündüz hep ağlarım

Aman aman ağlama ciğerimi dağlama
Ben bu elden gidersem yâda meyil bağlama

Nutuk 20

Âlem-i manâda yârimi gördüm
Âlem ağlar yel ağlar cihân ağlar
Berdâr eyleseler siyah zülfüne
Edep ağlar erkân ağlar yol ağlar

Yârimi bir sorsam seher yeline
Bezm-i hakîkatin gonca gülüne
Muhammed Ali'nin bezm-i râhına
Gonca ağlar bülbül ağlar gül ağlar

Şirin için Ferhat kayalar deldi
Gönül hikmet ile hicrâna daldı
Âşık olan murâdını almadı
Umman ağlar derya ağlar yâr ağlar

Gül yüzlü yârimi bana verseler
Siyah zülfünü kement etseler
Bülbül olup gülizâra salsalar
Edep ağlar erkân ağlar yol ağlar

Deryalar cûş edip cânân ağladı
Irmak ağlar derya ağlar göl ağlar
Gönül mecnûn gibi çöllerde kaldı
Sahra ağlar dağlar ağlar yol ağlar

Kemter Yusuf dertli hicrâna daldı
Şu fânî dünya kimlere kaldı
Mecnûn Leylâ için sahrada kaldı
Gönül ağlar kelâm ağlar dil ağlar

Nutuk 21

Gönül seninle gel seyrân edelim
Hakîkat içinde noktayı gördüm
Meylimi ezelden men sana verdim
Beni bu sevdaya elbet salan var

Üçler ile beşler pazar eylerler
Yediler kırklar devrân eylerler
Âşıklar rumuz kelâm söylerler
Beni bu sevdaya elbet salan var

Otuz iki hurûf bezmini eyle
Ârif ol cânân âlemi gözle
Oku dört kitabı Kuran'da söyle
Beni bu sevdaya elbet salan var

Otuz iki hurûfun aslı bir noktadır
Sırr-ı küntü kenzin vahdette candır
Yedi harf okudum ilm-i Kuran'dır
Beni bu sevdaya elbet salan var

Üç hurûf hey dostum hem onda gördüm
İki noktanın hem de bezmine erdim
Yedi harfi giydim bir âlem oldum
Beni bu sevdaya elbet salan var

Bismişâhi yedi harf bana dost oldu
Mevcûdât âlemi ol anda durdu
Be altında cânân nokta sen oldun
Beni bu sevdaya elbet salan var

Ol ba-i bismillahı dostum okudum
Vücûdu'l-esmâ ile vahdette doldun

Doksan bin âyetin aslını buldum
Beni bu sevdaya elbet salan var

Ba-yi bismillah ile okundu cihân
Vücûdu'l-esmâ oldu kaf ile Kuran
Arayıp sırr-ı mübhemi orada bulan
Beni bu sevdaya elbet salan var

Kef ile nunda ol cihân doğdu
Yüz yirmi bin kelâm Ahmet'ten sordu
Büsbütün âleme o sultan oldu
Beni bu sevdaya elbet salan var

On iki nokta anın atası oldu
Binbir ismi ile kelâmı sordu
İki kaşın arası hem Miraç oldu
Beni bu sevdaya elbet salan var

Bu kelâm-ı hikmet bir umman oldu
Altı bin altı yüz altmış altı âyet okudu
Doksan bin kelâmı eliften sordu
Beni bu sevdaya elbet salan var

Binbir isminle cânân zuhûra geldin
Kimin nâra kimin de nûra saldın
Kimin gümân kimin imana saldın
Beni bu sevdaya elbet salan var

Muhammed Ali'dir Ali Muhammed
İlm-i hikmet ile doldu bu cihân
Ârif ol seyreyle bir kez Kuran'ı
Beni bu sevdaya elbet salan var

Kuran-ı nâtıktan ilhamı hey can aldım
On sekiz bin âlemi cihâna saldım
Kandil-i kudrette bir zaman kaldım
Beni bu sevdaya elbet salan var

Üç yüz altmış altı sûreyi insanda gördüm
Sırr-ı küntü kenzi Kuran'da buldum
Gözsüzlerden de sen gizli durdun
Beni bu sevdaya elbet salan var

Hâlık mısın mahluk musun ya nesin
Bu âlemde kurban niçin dursun
Kimini lâ'da kimini illâ'da korsun
Beni bu sevdaya elbet salan var

Mısır illerinde sultan sen oldun
Cibrîl'e kelâmı cânım sen sordun
Gelip ol Kâbe'nin damında durdun
Beni bu sevdaya elbet salan var

Üç ihlası dostum sen vird eyledin
Elli yedi bin âşık virdin söyledi
Cismin âşıklara yakîn eyledin
Beni bu sevdaya elbet salan var

Elif lâm mim güzel cismi sen oldun
Bu kevn ü cihân nûrunla doldu
On sekiz bin âlem cânân var oldu
Beni bu sevdaya elbet salan var

Kemter Yusuf dertli söyler cânım
Bezm-i hakîkattir benim Kuran'ım
Fehmeyle kendini Âdem'i tanı
Beni bu sevdaya elbet salan var

Nutuk 22

Ol habibi Mustafa'nın aşkına
Arzumanım Kerbelâ yâ Hüseyn
Ol Hasan-ı Hulki Rıza aşkına
Arzumanım Kerbelâ ya Hüseyin

Sad hezarân lanet olsun hem ana
Kerbelâ çölünü boyadı kana
Anın için ağlarım ben yana yana
Arzumanım Kerbelâ ya Hüseyin

Kerbelâ çölünde bir figan koptu
Ali Ekber ile Ali Asgar ne oldu
Kerbelâ sahrası kan ile doldu
Arzumanım Kerbelâ ya Hüseyin

Lanetullah Yezit bu sırra ermedi
Ehli Beyte bir katre su vermedi
Elli yedi bin âşık feryâd eyledi
Arzumanım Kerbelâ ya Hüseyin

Lanetullah Yezit gör ki neyledi
Ali Asker'i susuz şehit eyledi
Celal Abbas coşup Fırat'a erdi
Arzumanım Kerbelâ ya Hüseyin

Yezid'in leşkeri ey cânım geldi
Kerbelâ çölünün etrafın tuttu
Lanetullah Yezid'e lanet okundu
Arzumanım Kerbelâ ya Hüseyin

Ümmü Gülsüm Zeynep ile ağladı
Zâlim Yezid ehl-i beyti dağladı

Yetmiş üç şehidin kanı çağladı
Arzumanım Kerbelâ ya Hüseyin

Ehli beyt feryâd edip ağladı
Otuz dokuz bacıyı üryân eyledi
Zeynelabidin'i zâlim berdâr eyledi
Arzumanım Kerbelâ ya Hüseyin

Ehl-i beytin derdine cihân inledi
Yerde sular gökte kuşlar ağladı
Zâlim Yezit Müminleri dağladı
Arzumanım Kerbelâ ya Hüseyin

Kemter Yusuf dertli hicrân eyledi
O nazlı pirimi gör ki Yezit neyledi
İns ü cinn bütün mahlûkât ağladı
Arzumanım Kerbelâ ya Hüseyin

Nutuk 23

Yarattın Âdem'i cihâna saldın
Ol Nuh'un devrinde hem tufan ettin
Hâlil'in mekânın gülizar ettin
Bülbülün figânı güle ne dersin

İncil Zebur Tevrat Kuran'dan aldı
İsmail'in eynine bıçağın çaldı
Bîçâre gönlümü ummana saldı
Bülbülün figânı güle ne dersin

Sabır ile şükürdür ol ilmin başı
Yakub'un gözünde akıttı aşı
Ma´mur etti ol Eyüp'te dört başı
Bülbülün figânı güle ne dersin

Eyüp yaralandı cânım inledi
Yakub'un çeşmini umman eyledi
Yusuf da zindanda nice bekledi
Bülbülün figânı güle ne dersin

Kemter Yusuf dertli bakman birine
Yeni düştüm dostum aşkın eline
Bu dünya kalmadı güzel şirine
Bülbülün figânı güle ne dersin

Nutuk 24

Bu dünya bozuldu karar kalmadı
Yaralar tabibi Lokman gelmedi
Vücûd azaları haramla doldu
Meded Allah ya Muhammed ya Ali

Ehl-i imanın işi zâr oldu
Hakîkat yolları sürülmez oldu
Gizli sırlarımız âşikâr oldu
Meded Allah ya Muhammed ya Ali

Ferâset kerâmet hicabı aldı
Bu dünya azâzil elinde kaldı
Sahib-i hurûcun zamanı geldi
Meded Allah ya Muhammed ya Ali

Aşk ile muhabbetler hiç oldu
Âdemler bozuldu zaman piç oldu
Bu dünyada geçim pek de güç oldu
Meded Allah ya Muhammed ya Ali

Bu dünyanın dengesi ne oldu
Mahlûk azdı devir zaman bozuldu

Evlat atasını dinlemez oldu
Meded Allah ya Muhammed ya Ali

El hayau mine'l-imân cânım noldu?
Münkir münafıkla bu dünya doldu
Dört kapı kırk makam sürülmez oldu
Meded Allah ya Muhammed ya Ali

Kemter Yusuf dertli cânım neylerim
Zâlimin elinde feryâd eylerim
Sahib-i hurûcun gelsin dilerim
Meded Allah ya Muhammed ya Ali

Nutuk 25

Dün gece dün gece seyrim içinde
Bir hüsnü dilberin cemâlin gördüm
Şirin dillerle dost hâlimi sordu
Mecnûn gibi saldı meni cihâna

Huri midir, gılman mıdır ey cânım?
Seni seven âşık terk eyler varın
Şems ile kamerde gördüm dîdârı
Mecnûn gibi saldı meni cihâna

Ela gözlü dilber beni neyledi
Dağları sahraları mekân eyledi
Âşıklar ma'şûkun vasfın eyledi
Mecnûn gibi meni saldın cihâna

Yüz bin güzel olsa yâr neylerim
Bir dilberin aşkına düştüm gezerim
Mah cemâlin güzel görmek dilerim
Mecnûn gibi meni saldı cihâna

Gece gündüz âh u zârım sen oldun
Açılmış goncalar sararıp soldu
Âşıklar arayıp ma´şûkun buldu
Mecnûn gibi saldı meni cihâna

Âlem-i ma´nâda gece zârımda
Bir haber almadım nazlı yârımda
Aşk u muhabbetin umman gölünde
Mecnûn gibi meni saldı cihâna

Gece gündüz sevdiğimi ararım
Âşığım men ağyâra yoktur kararım
Dört kitap içinde vasfını ederim
Mecnûn gibi meni saldı cihâna

Aşkın deryasında coşup çağladı
İnce bele altın kemer bağladı
Seni seven âşık her an ağladı
Mecnûn gibi meni saldı cihâna

Kemter Yusuf dertli hüsnü ile zârım
Sînemde yanar aşk ile nârın
Ben nice meth etmeyeyim yârim
Meni mecnûn edip saldı cihâna

Nutuk 26

Kimler idi saf oluban durdular
Kimler idi Hakk'a ikrâr verdiler
Cihânın binasın neden kurdular
Ârif isen bundan bana bir haber

Ruhlar idi saf oluban durdular
Elestü hitapta Hakk'a ikrâr verdiler

'Kün' deyüben şu cihânı kurdular
Bundan böyle sana haber efendim

Kaç iklimden balçığını aldılar
Vücûdu ey can neden yaptılar
Hakîkati kimde pinhân ettiler
Ârif isen bundan bana bir haber

Yedi iklim çâr köşeden aldılar
Çâr enâsır şeş ciheti buldular
Hakîkati anda[2] pinhân ettiler
Bundan böyle sana haber efendim

Vücûd şehrinin kaçtır iklimi
Kaçtır nehiri kaçtır ırmağı
On iki burcun kaçtır pınarı
Ârif ise bundan bana bir haber

Vücûdun iklimi kevn mekândır
Akar üç yüz altmış altı ırmağı
On iki burcun birdir pınarı
Bundan böyle sana haber efendim

Kaç kat imiş ol vücûdun yapısı
Hakîkatte nedir anın tapusu
Bilir misin nedir dört kitabın kapısı
Ârif isen bundan bana bir haber

On dört kattır ol vücûdun yapısı
İkrâr ile imandır anın tapusu
Bismillah'dır dört kitabın kapısı
Bundan böyle sana haber efendim

(2) Safiyullah, Hz. Âdem

Ol noktayı kimde pinhân eyledi
Yüz yirmi bin kelâmı kimde söyledi
Gök yüzünde kimler devrân eyledi
Ârif isen bundan bana bir haber

Ol noktayı Âdem'de pinhân eyledi
Yüz yirmi bin kelâmı Ali'de söyledi
Gökyüzünde Cibrîl devrân eyledi
Bundan böyle sana haber efendim

Ol kim idi gökyüzüne süzüldü
Ol kim idi nokta ile göründü
Ol kim idi yâr aşkından yüzüldü
Ârif isen bundan bana bir haber

İsâ idi gökyüzüne süzüldü
Mûsa idi Tûr dağında göründü
Nesîmî'ydi hak yolunda yüzüldü
Bundan böyle sana haber efendim

Kim cân içinde cânını kurban eyledi
Ol kim idi hikmette kelâm eyledi
Ol kim idi yaralandı şükür eyledi
Ârif isen bundan bana bir haber

Halîl idi İsmail'i kurban eyledi
Mûsa idi asa ile kelâm eyledi
Eyüp idi yaralandı şükür eyledi
Bundan böyle sana haber efendim

Ol nasıl nesnedir kırk bin ayağı var
O hangi mahluktur sekiz yüz bin kanadı var
Ol nasıl mahluktur âkıbeti olur dâr
Ârif isen bundan bana bir haber

Sarı öküzdür kırk bin ayağı var
O balıktır sekiz yüz bin kanadı var
Ol münafıktır âkıbeti olur dâr
Bundan böyle sana haber efendim

Kemter Yusuf dertli gel cevlân eyle
Vücûdun esmâyı bir devrân eyle
Bu kevn ü cihânı bir seyrân eyle
Hakîkati bir nokta-i vücuttan buldum

Nutuk 27

Aşkın sînemde yanıyor
Kara kazanın kaynıyor
Cemâlin görènler kanıyor
Ya Hacı Bektaş Velî

Kara kazanın getirdin
Rum diyârın irşâd ettin
Nicelerin carına[3] erdin
Ya Hacı Bektaş Velî

Dervişlerin toplanıyor
Âşıklar seni söylüyor
Cümle kuşların ötüyor
Ya Hacı Bektaş Velî

Bir zaman kapalı kaldın
Yezid'i gümana saldın
Ehl-i beyte sen pîr oldun
Ya Hacı Bektaş Velî

(3) Car: yârdım.

Güvercin donu ile geldin
Âleme bir ün saldın
Kara Höyük'te mekân kurdun
Ya Hacı Bektaş Velî

Mübarek dergâhına varsam
Eşiğine yüzüm sürsem
Mah cemâlini görsem
Ya Hacı Bektaş Velî

Dergâhında nûrlar saçar
Âşıklar serinden geçer
Müminler imdâdın diler
Ya Hacı Bektaş Velî

Miracı âlemin sensin
Aşk ile sînemde yansın
Cemâlin görenler kansın
Ya Hacı Bektaş Velî

Kemter Yusuf kulun noldu
Ali iken velî oldu
Bu cihân nûrundan doldu
Ya Hacı Bektaş Velî

Nutuk 28

Gene bahar oldu yeşerdi dağlar
Eşinden ayrılan ah çekip ağlar
Dereler coşkun sular hem çağlar
Kul eyle kapında gel Leylâ'm Leylâ'm

Yaz bahar ayları geldi erişti
Garip garip öter telli turnalar

Cûş eylemiş akar derede seller
Kul eyle kapında gel Leylâ'm Leylâ'm

Yaz bahar ayları seyrâna geldi
Bülbüller goncada bir vuslat aldı
Âşıklar dertli sazını çaldı
Kul eyle kapında gel Leylâ'm Leylâ'm

Âşıkların mahı cânân sen oldun
Dağlar yeşerdi gül ile doldu
Laleler menekşe çiçekler ne oldu
Kul eyle kapında gel Leylâ'm Leylâ'm

Tecellim ezeli kurdu temeli
Leylâ'yı severim Mecnûn misali
Koy bana desinler Yusuf sevdâlı
Kul eyle kapında gel Leylâ'm Leylâ'm

Nutuk 29

Yedi iklim çâr köşeden bulunmaz
Açılmış güllerin bir daha solmaz
Dudu kumruların bana yâr olmaz
Bağ-ı gülistansın cânım İstanbul

Yedi dağ üstüne tahtını kurdun
Huri ile gılmanlar hep sana doldu
Enbiya vü evliyanın mekânı oldun
Ne şirin bir memleketsin cânım İstanbul

Hatice-i Zehra Eyüp Sultan gülünde
Sümbül Efendi Şah kulunun vasfı dilimde

Karacaahmet Rüchan Baba[4] Urumelinde
Evliya mekânı güzel İstanbul

Sarayın köşklerin birbirinden a'lâ
Dört tarafın sarmış burc ile kala
Seyr eyledik umman içinde göle
Dalgalanır denizlerin güzel İstanbul

Karadeniz Marmara birleşip durdu
Sana gelen âşıkların hâlini sordu
Dünyada güzeller hep sana doldu
Elvan elvan kokar gülün İstanbul

Bezm-i hakîkatle ey canlar aldın
Altmış sekiz gün sende eğlenip kaldım
Gönül gamhâne olup sazımı çaldım
Feryâd u figana saldın İstanbul

Kemter Yusuf dertli cânım neyledi
Yedi iklim çâr köşeni seyrân eyledi
Ol güzel Ahmet sana meylini verdi
Cihânda bulunmaz eşin İstanbul

Nutuk 30

Mürşid-i kâmilden dersimi aldım
Hakîkat bâbında irfâna erdim
Meylimi ol güzel yâre verdim
Hâki ol, turâb ol ey deli gönül

Şeriat bâbından geçtim içeri
Tarikat erinden içtim bir dolu

(4) Rûşen Baba

Dost cemâlin görünce kaynayıp coştu
Hâki ol turâb ol ey deli gönül

Tarikat kapısı gülleri nûrdur
Yârimin kurduğu bir ince yoldur
Dört kapı kırk makam Âdem'de vardır
Hâki ol turâb ol ey deli gönül

Bu fâni dünyada serimi verdim
Mârifet bâbından pirime erdim
Hakîkat bâbında yârimi gördüm
Hâki ol turâb ol ey deli gönül

Kemter Yusuf gel sabır eyle
Vücûdun şehrini bir devrân eyle
Küllü eşya Hak'tır sen nazar eyle
Hâki ol turâb ol ey deli gönül

Nutuk 31

Yedi ilim yedi âlem
Dört kitabı yazan kalem
Ârif isen durma söyle
Mürekkebi veren kimdir?

Biri İncil biri Tevrat
Biri Zebur biri Kuran
Cebrail'e sual soran
Ol kandilde duran kimdir?

Cebrail'den sual sordu
Nice bin yıl kandilde durdu
'Kün' deyip cihânı kurdu
Dört kitabı yazan kimdir?

Ömer, Osman, Bekir Sıddık
Âşık isen dilinden eyle
Hangi sûrede okunur
Kuran'da söyleyen kimdir?

Gel Ali'ye meyil eyle
Ol ilm-i ledünde söyle
Dört kitap ilmini boyla
Ol irfânda duran kimdir?

Dinin kim imanın kimdir
Mescitteki imamın kimdir
Ârif isen durma söyle
Hocaların piri kimdir?

Namazım var niyazım var
Ali gibi üstadım var
Cafer gibi mezhebim var
Gerçek namaz kılan kimdir?

İncil Hak'tır Tevrat Hak'tır
Zebur Hak'tır Kuran Hak'tır
Doksan bin kelâmın başı
Ol eliften soran kimdir?

Kemter Yusuf söyle sözün
Âleme kul eyle özün
Mürteza'dır iki gözün
Bu manâya eren kimdir?

Nutuk 32

Vücûdumu seyreyledim
İlm ile devrân eyledim

Yâr aşkından hem söyledim
Bir noktadır aslı yârin

Vücûdumu devrân eyle
İlmi Kuran'dan söyle
Vahdetini orda gizle
Aslı bir noktadır yârin

Vücûd nazargahım oldu
Aslını orada buldu
Sırrı ile peymânda durdu
Aslı bir noktadır yârin

Vücut ilmi dünya oldu
Ârifler arayıp orada buldu
Cemi umman kelâm oldu
Aslı bir noktadır yârin

Çâr enâsır şeş ciheti
Ma'mûr eyle yedi hattı
Fehm eylersen zât u sıfâtı
Aslı bir noktadır yârin

Yârim oldu ilm-i cenân
Ârifler kendinden arar
Tabibim yaramı sarar
Aslı bir noktadır yârin

Vücutta meyhane gördüm
Ben pirimden irşâd oldum
Mansur gibi dâra durdum
Aslı bir noktadır yârin

Bu rumuz aslını bilen
Aşkın şarabını içen
Cânı ile serinden geçen
Aslı bir noktadır yârin

Vücut bir feyz-i âlemdir
Âriflere meyhanedir
Âşıkların hem yârıdır
Aslı bir noktadır yârin

Vücut kevn ü umman oldu
Hakk'ı orada hem buldum
Kendimden kendimi sordum
Aslı bir noktadır yârin

On yedi kapı seyrânım
Cemâline dost hayranım
Fânî cihânı neylerim
Aslı bir noktadır yârin

Arş u semâvât sendedir
Vahdet ile peymândadır
Sır ile Kuran noktadır
Aslı bir noktadır yârin

Çâr enâsırın bildim
Şeş cihette cânım durdum
Vücûdun şehrini kurdun
Aslı bir noktadır yârin

Âriflere perde yoktur
O yârimin lütfu çoktur
Şefâat münkire yoktur
Aslı bir noktadır yârin

Kemter Yusuf cânân aldı
Vücûd deryasına daldı
Hakîkat orada gizlendi
Aslı bir noktadır yârin

Nutuk 33

Kahpe felek güldürmedin yüzümü
Şikâyetim kader senin elinden
Didelerde kanlı yaşlar dökerim
Şikâyetim kader senin elinden

Şükür edip gece gündüz ağlarım
Şikâyetim kader senin elinden
Durmadan ben ah u zâr eylerim
Şikâyetim kader senin elinden

Genç yaşımda zâlim derdi çekerim
Derdim için durmadan inlerim
Deli mecnûn gibi ağlar gezerim
Şikâyetim kader senin elinden

Gör ki kem kaderim bana neyledi
Gözlerim kan ağladı diller söyledi
Gönül sarayımı viran eyledi
Şikâyetim kader senin elinden

Kemter Yusuf dertli gel şükür eyle
Sâdık ol ikrâra yolları bekle
Gece gündüz ol yârini vasfeyle
Şikâyetim kader senin elinden

Nutuk 34

Cemâlin benzettim bir gonca güle
Yâr aşkından döndüm bülbüle
Meni Mecnûn ettin düşürdün dile
Seher yeli sevdiğimden ne haber

Benim sevdiğim şâhlar şâhıdır
On sekiz bin âlemin şems ü mahıdır
Ehl-i Müminlerin kıblegâhıdır
Seher yeli gül yüzümden ne haber

Seni seven âşık gülmez mi dersin
Gönül yaralıdır her an inlesin
Eflatun gerek ki hâlimden bilsin
Seher yeli sevdiğimden ne haber

Ahmet derler ol güzelin adına
Doyamadım ol hûbun cemâline
Düşürme ehl-i beyti hoyrat eline
Seher yeli nazlı yârdan ne haber

Gör ki neler gelir garip başıma
Akıl ermez ol güzelin işine
Gündüz hayalimde gece düşümde
Seher yeli gül yüzlümden ne haber

Kimseler bakmıyor çeşmim yaşına
Âşık oldum cemâline nûruna
Akıl mı erer ol güzelin sırrına
Seher yeli sevdiğimden bir haber

Kemter Yusuf dertli boynum bükerim
Didelerde kanlı yaşlar dökerim

Erzincan vilâyeti Beybağı'dır yerim
Seher yeli nazlı yârdan ne haber

Nutuk 35

Ben de âşık oldum bir gonca güle
Aşk u figânımda döndüm bülbüle
Gözümün yaşını dönderdi sele
Meni mecnûn eden bir hüsn-i dilber

Senin aşkın beni düşürdü dile
Yârimi görsem seherden yele
Gözüm yaşı ummandan göle
Meni mecnûn eden bir hüsn-i dilber

Boyumu benzettim servi dalına
Cânım kurban olsun senin yoluna
Haberdâr oldun mu ednâ kuluna
Meni mecnûn eden bir hüsn-i dilber

Meylimi, vermişim bir saçı Leylâya
Bu hâlim malumdur yüce Mevlâ'ya
Güzeller içinde gözü elâya
Beni mecnûn eden bir hüsn-i dilber

Bu vefâsız dünya benimdir sandım
Gizledim sırrımı bir zaman kaldım
Mecnûn gibi beni sahraya saldın
Meni mecnûn eden bir hüsn-i dilber

Seni seven âşıkların ne oldu
Yâr senin aşkından sararıp soldum
Mecnûnun mekânı sahra çöl oldu
Meni mecnûn eden bir hüsn-i dilber

Kemter Yusuf dertli, yâre kul oldu
Has bahçede yâr goncalar soldu
Irmaklar akıp deryalar doldu
Meni mecnûn eden bir hüsn-i dilber

Nutuk 36

Bir dilber aşkına düştüm yanarım
Gece gündüz sevdiğimi ararım
Eşimden ayrıldım yoktur kararım
Yârimi sorsam şu yüce dağlara

Yüce dağlar başı seyrân eylerim
Âşıkım dilbere her an söylerim
Gece gündüz yollarını beklerim
Yârimi sorsam göle ummana

Yüce dağlar başı mekânım oldu
Yandı ciğerlerim dost büryân oldu
Güzeller mahı ol dilber ne oldu
Yârimi bir sorsam sahraya çöle

Bakmaz mısın dilber çeşmim seline
Âşık oldum güzel şirin diline
Has bahçe içinde gonca gülüne
Yârimi sorsam ırmağa çaya

Kemter Yusuf dertli maşûkun arar
Gönül divânedir kalmadı karar
Bir dilberin aşkı sînemde yanar
Yârimi sorsam şemse kamere

Nutuk 37

Tığ-ı kabzelerin mis gibi kokar
Leblerin zülâli ey hüsnü dilber
Görmedim sencileyin bir güzel
Berdâr eyleseler siyah zülfüne

Kaşların hilal keman eylemiş
Gözlerin bakışı mecnûn eylemiş
Âşıklar ârifler seni söylemiş
Berdâr eyleseler siyah zülfüne

Yanağında nokta goncalar açar
Seni seven dilber kendinden geçer
Câm-ı şarabı dilinden içer
Berdâr eyleseler siyah zülfüne

Goncalar açılmış boynunu eğer
Gözlerin bakışı cihânı değer
Yedi iklim çâr köşe sevdiğim bahar
Berdâr eyleseler siyah zülfüne

Bir dilber aşkından coşup çağlarım
Gönül sahrasında virân bağlarım
Âşığım bir dilbere canlar ararım
Berdâr eyleseler siyah zülfüne

Ol nikâbın güzel yüzünden aldı
Şeyda bülbüller feryâda daldı
Elli yedi bin âşığı cihâna saldı
Berdâr eyleseler siyah zülfüne

Hâlimi bildirsem cânân o yâr
Bakmaz mısın sînemdeki aşk ile nâra

Görsem ol yâri dursam hem dâra
Berdâr eyleseler siyah zülfüne

Şems ile kamer yüzünden doğdu
Şirin dilleriyle hâlimi sordu
Mecnûn Leylâ'sına kul oldu
Berdâr eyleseler siyah zülfüne

Bu cihân var oldu anın nûrunda
Hazreti Mûsa'nın güzel Tûr'unda
Binbir kelâm eyledi Hakk'ın sırrında
Berdâr eyleseler siyah zülfüne

Ol yârin aşkından kelâm eylesem
Arayıp da sevgili cânânı bulsam
Ol yârın kapısında canlar kul olsam
Berdâr eyleseler siyah zülfüne

Ey hüsn-i dilber yâri neyledi
Gözümün yaşını umman eyledi
Dört kitap ol yârin vasfın eyledi
Berdâr eyleseler siyah zülfüne

Yüz dört kitabı diller okudu
Şems ile kamer burcunda doğdu
Ol kırkların ceminde vahdet bir oldu
Berdâr eyleseler siyah zülfüne

On sekiz bin âlemi anda var etti
Elli yedi bin âşığı gör ki ne etti
Gönül sahrasında cevelân etti
Berdâr eyleseler siyah zülfüne

Âşıkım böyle bir dilbere cânân ağlarım
Arş-ı âlâya dayanmış benim dumanım
Benim yârim hem dinimdir hem imanım
Berdâr eyleseler siyah zülfüne

Kâhî arşta kâhî Tûr'da hem durdu
Güzeller sultanı ol dilber ne oldu
Kâhî elif kâhî mimde okundu
Berdâr eyleseler siyah zülfüne

Mirac'ımdır iki kaşın arası
Bana bir hoş gelir o yârin sesi
Durmadan akıyor gözümün yaşı
Berdâr eyleseler siyah zülfüne

Dost bağında açılmış gonca gülleri
Mesteylemiş meni şirin dilleri
Bir katresi umman eyler gölleri
Berdâr eyleseler siyah zülfüne

Âşık meyil verme asla ağyâra
Arzumanım menim hüsn-i dîdâra
İkrârbent ol dâim sağyâra
Berdâr eyleseler siyah zülfüne

Bin bir isim ile yâr geldi cihâna
Kül olmuşum dilber ben yana yana
Hâlimi söylesem ey güzel sana
Berdâr eyleseler siyah zülfüne

Berdâr eylemiştir zülfü ile mâhım
Ol arşa dayanır feryâd u âhım
Menim yârim olmuştur ol şâhlar şâhı
Berdâr eyleseler siyah zülfüne

Şems ile kamerde nûrunu gördüm
Bir dilbere canlar cismim kul oldum
Ahd u ikrârıma bağlanıp durdum
Berdâr eyleseler siyah zülfüne

Senden başkasını yâr ne eylerim
İnip aşkın deryasını boylarım
Aşk kitabını okur yâri söylerim
Berdâr eyleseler siyah zülfüne

Burc-ı âsumanı bir seyrân eyle
Âşıklar ârifler hem cevlân eyler
Seni seven âşık dünyayı neyler
Berdâr eyleseler siyah zülfüne

Yâr senin aşkına düştüm gezerim
Mecnûn gibi yollarını beklerim
Garip bülbül gibi feryâd eylerim
Berdâr eyleseler siyah zülfüne

Açılmış goncalar bağ-ı vahdette
Bir haber almadım ol güzel yârda
Levlâk okunuyor şirin dillerde
Berdâr eyleseler ol siyah zülfüne

Gönül divânedir saç-ı Leylâya
Burc-ı âsmânda hitâb-ı âlâya
Mecnûn Leylâ için saldı sahraya
Berdâr eyleseler siyah zülfüne

Kemter Yusuf dertli hem hicrân eyler
Gönül divânedir heyecânım neyler
Âşıklar maşûkun yolunu bekler
Berdâr eyleseler siyah zülfüne

Nutuk 38

Sakın meyil verme fânî dünyaya
Âkıbetin mevt olur hey deli gönül
Aldanma sakın ağyârın hâline
Âkıbetin mevt olur hey deli gönül

Nice Süleymanlar konup göçtüler
Ecel şarabını canlar içtiler
Nice kimseler bu hep benim dediler
Âkıbetin mevt olur hey deli gönül

Bakmaz mısın çarh-ı gerdûn hâline
Kimse dayanmaz ol feleğin zârına
Yanarsın sonra nefsinin nârına
Âkıbetin mevt olur hey deli gönül

Bu vefâsız çarh-ı gerdûn dönüyor
Nice kimseler de ana kanıyor
Bu aşkın âlemi özde yanıyor
Âkıbetin mevt olur hey deli gönül

On sekiz bin âlemin habibi ne oldu
Bu dünya yedi kere boşalıp doldu
Yüz yirmi dört bin nebi ahir mevt oldu
Âkıbetin mevt olur hey deli gönül

Elli yedi bin âşık canlar geçtiler
Nice kimseler felek pençesine düştüler
Kimi nârda kimi nûrda göçtüler
Âkıbetin mevt olur hey deli gönül

Bu fânî dünyaya bir nazar eyle
Ârif ol kelâm-ı hikmeti dinle

Çarh-ı gerdûn dönmüş bir nazar eyle
Âkıbetin mevt olur hey deli gönül

Çarh-ı gerdûn vefâsızdır hem döner
Aldananlar cehennem nârında yanar
Vefâsız kimseler dünyaya yanar
Âkıbetin mevt olur hey deli gönül

Bu dünya fânîdir vefâsız dedi
Kimine libas kimine hicrân verdi
Sâdıklar dünyaya meyil vermedi
Âkıbetin mevt olur hey deli gönül

Kemter Yusuf dertli sakın aldanma
Dünyaya meyil verip eğlenip kalma
Ol nefsin ateşine âkıbet yanma
Âkıbetin mevt olur hey deli gönül

Nutuk 39

Âlemi bir seyrân eyle
Şems ile kamer doğdu bugün
Burc-ı nikâbını nazâr eyle
Mihr ile mah doğdu bugün

Hüsn-i cemâlini gördüm
Nûruna salavât verdim
Yarama hem tabib oldum
Şems ü kamer doğdu bugün

İlim ile vahdet eyledi
Aşk ile devrân eyledi
Âlemi seyrân eyledi
Şams ü kamer doğdu bugün

Âlemi hitab eylemiş
Kuran'ı tasvîr eylemiş
Âşıklar yâri söylemiş
Mihr ile mah doğdu bugün

İlm-i câvidandan bilen
Aşk ile sırrında duran
Arayıp dostunu bulan
Şems ü kamer doğdu bugün

Sahrayı vahdet eylemiş
Mecnûn gör nice beklemiş
Yarayı merhem eylemiş
Mihr ile mah doğdu bugün

Yedi hat mushafı gördüm
İlm ile tevhidde durdum
Dört kitabı anda gördüm
Şems ü kamer doğdu bugün

Bu ilmi vahdetten oku
Sâdık ol ikrârında dur
Hakk'ı özünde ara bul
Mihr ile mah doğdu bugün

Mansur gör 'ene'l-Hak' dedi
Bu sırr-ı mübheme erdi
O Hakk'ı kendinde gördü
Şems ile kamer doğdu bugün

Ol dilberin cemâlinde
Hikmet vardır kelâmında
Âriflerin ilhâmında
Mihr ile mah doğdu bugün

İncil'den Elya görenler
Ol yâre meylin verenler
Gonca gülünü derenler
Şems ile kamer doğdu bugün

Hüsn-i dilber cism-i cânân
Ahdiyle peymânını veren
Âb-ı hayattan dolu içen
Mihr ile mah doğdu bugün

Âşıkların zâr eylemiş
Dünyayı dâr eylemiş
Âriflerin gör neylemiş
Şems ile kamer doğdu bu gece

Ümmü'l-kitaptır cemâli
Arayıp yâri bulanı
Sırr-ı vahdette duranı
Mihr ile mah doğdu bugün

Kemter Yusuf yârim buldum
Hâk u turâbına yüzüm sürdüm
İlm ü irfânında cânân durdum
Şems ile kamer doğdu bugün

Nutuk 40

Dost aşkından yandım kül oldum
Akar çeşmim yaşı durmaz sel oldu
Nice kimseler yâr sana kul oldu
Ha leylim leylim yârelim benim

Söylenen dillerim söylemez oldu
Mah-ı tâbân gibi âleme doğdu

Bu aşkın elinden sînem kül oldu
Ha leylim leylim yârelim benim

Cânım ne gezersin güzel bir yerde
İsmin söyleniyor her an dillerde
Yârimin kokusunu aldım güllerde
Ha leylim leylim yârelim benim

Ol güzel muhabbetine giriftâr olan
Yâr senin aşkından sararıp solan
Güzel cemâline müşerref olan
Ha leylim leylim yârelim benim

Güzel ne gezersin çölde sahrada
Kaldır nikâbını aman aradan
Bizi kavuştursun ulu yaradan
Ha leylim leylim yârelim benim

Sahra vü çölde bir dilber gördüm
Açılmış goncası güllerin derdim
Ezeli ebedi meylimi verdim
Ha leylim leylim yârelim benim

Şule-i nûrundan cihân bürüdü
Yüce dağlar başı karı eridi
Güzellerin mahı yârim yürüdü
Ha leylim leylim yârelim benim

Âşıkların mah-ı hüsnü sen oldun
Bu kâinât yâr nûrunla doldu
Seni seven âşık sararıp soldu
Ha leylim leylim yârelim benim

Bir ismin Leylâ'dır misal eyledin
Dost bağını hem mekân eyledin
Âlemi cihânı seyrân eyledin
Ha leylim leylim yârelim benim

Ab-ı zemzem pınarın ey cânım akar
Yâr senin aşkın sînemi yakar
Çıkmış yücelere hem seyrân eder
Ha leylim leylim yârelim benim

Kemter Yusuf dertli seyrâna geldi
Açılmış gonca-yı peymâna geldi
Sırr-ı hakîkatı dermeye geldi
Ha leylim leylim yârelim benim

Nutuk 41

Senin aşkın beni düşürdü dillere
Gözümün yaşı döndü sellere
Meylim muhabbetim gonca güllere
Kaldır nikâbını ağlatma beni

Vahdet bahçesinde gonca güllere
Garip garip öter dost bülbülleri
Âşığın maşûkuyla gizli sırları
Kaldır nikâbını ağlatma beni

Andelib de güle feryâd u zâr eyler
Âşıklar sevdiğin özünden gözler
Gönül dostuyla muhabbet eyler
Kaldır nikâbını ağlatma beni

Mecnûn gibi meni sahraya saldın
Kimi şâh dedi kurban destinden aldın

Kimine Lokman merhemini çaldın
Kaldır nikâbını ağlatma beni

Deli gönül mecnûn gibi sahrayı bekler
Vahdet âlemini dillerde söyler
Yedi mushafı cânân hatmeyler
Kaldır nikâbını ağlatma beni

Meni saldın ey yâr aşkın bahrine
İlm-i âlem hatm olmuştur Kuran diline
O yârin cemâli gonca gülüne
Kaldır nikâbını ağlatma beni

Kemter Yusuf dertli vahdet eline
Âşık oldum dilberin hüsnüne
Haberdâr oldun mu ednâ kuluna
Kaldır nikâbını ağlatma beni

Nutuk 42

Âlem-i manâda seyrim içinde
Bir hüsnü dilber dîdârı gördüm
Aklımı başımdan alan var benim
İki dilber gördüm biri elif biri mimdir

Âlem-i manâda ilm-i devrânım
Gece gündüz hasretinden yanarım
Âşık oldum ol gül yüzlü yârime
İki dilber gördüm biri elif biri mimdir

Ol güzel yârimin aslını sordum
Ol kırklar ceminde yârimi buldum
Hâk ü turâbına yüzümü sürdüm
İki dilber gördüm biri elif biri mimdir

Sâkînin elinde câmı nûş ettim
Arayıp maksûdum cânânı buldum
Didelerim nemlendi gül benzim soldu
İki dilber gördüm biri elif biri mimdir

Ol güzel irfânda kemer-best oldum
Seni seven âşıklar ey cânım noldu
Ol güzel irfânda dâr-ı Mansur oldum
İki dilber gördüm biri elif biri mimdir

İki dilberin aslı nûr oldu
Cemi vahdet nûrunda doldu
Ol ilm-i deryayı noktada buldu
İki dilber gördüm biri elif biri mimdir

Aklımı aldı divâne eyledi
Aşkın bâdesini nûş ettik dahi
Âlemin burcunda şems ile mahı
İki dilber gördüm biri elif biri mimdir

Zemîn ü âsuman burc-ı cihânda
İlm-i kuran okundu diller mahında
Yârimi seyrettim gönül bağında
İki dilber gördüm biri elif biri mimdir

Vahdet bahçesinde goncalar derdim
Çok şükür cemâli yüzünü gördüm
Meylimi ol güzel yârime verdim
İki dilber gördüm biri elif biri mimdir

Bu kevn ü cihânı var etti dahi
Âleme doğmuş şems ile mahi
Bezm-i hakîkatin vahdettir mahı
İki dilber gördüm biri elif biri mimdir

Yârin elinden goncalar aldım
Mecnûn edip beni sahraya saldın
Gönlümü ey can ikrâra bağladım
İki dilber gördüm biri elif biri mimdir

İkrârım imanım ben sana verdim
Lâl ile gevher deryasında daldım
Sen Hak'sın ey yâr aslını bildim
İki dilber gördüm biri elif biri mimdir

Bu gevher deryasında ey cân olanlar
Yâr uğrunda cân ile serini verenler
Arayıp da cevâhir sarrafın bulanlar
İki dilber gördüm biri elif biri mimdir

Gonca-yı vahdetté gülünü aldı
Ârifler bu ilm-i deryaya daldı
Kimini imana kimini gümana saldı
İki dilber gördüm biri elif biri mimdir

Kâhî elif kâhî mimde göründü
Kâhî arşta kahî Tûr'da göründü
Cem-i vahdette irfânı kurdu
İki dilber gördüm biri elif biri mimdir

Fehmeyle kendini sen kendine gel
Bir noktadır bu işin aslı ey dilber
On sekiz bin âleme olmuştur yâr
İki dilber gördüm biri elif biri mimdir

Ol çarh-ı gerdûnda ilm-i devrânda
Büryân oldu sînem aşk ile nârda
Gözüm yaşı akar derya-yı gülde
İki dilber gördüm biri elif biri mimdir

Yüz bin güzel olsa cânım neylerim
Gece gündüz sevdiğimi söylerim
Mecnûn gibi sahralarda beklerim
İki dilber gördüm biri elif biri mimdir

Âşıkların maşûku hüsnü sen oldun
Mirac'ın yolunda şîr olup durdun
Binbir kelâm Tûr'da Mûsa'ya sordun
İki dilber gördüm biri elif biri mimdir

Cimcime-i gergeri ummanda sordum
Gerçi 'kün' emri ile cihânı kurdun
Be'nin altındaki nokta yâr sen oldun
İki dilber gördüm biri elif biri mimdir

Cemâlin gösterip aklımı aldın
Cem-i vahdeti bir noktada gizledin
Selmân-ı Fârisî'nin destinden aldın
İki dilber gördüm biri elif biri mimdir

Bir ismin Haydar'dır bir ismin Kerrâr
Gönül divânesi yârini arar
Deryalar ummanlar eyledi karar
İki dilber gördüm biri elif biri mimdir

Kevn ü cihânın binasını kurdun
Kâhi ressam kahî mimar sen oldun
Ledün ilminde sen bir nokta oldun
İki dilber gördüm biri elif biri mimdir

Aslı bir noktadır cemi varlıkta
On sekiz bin âlem var oldu kaf ile nunda
Sırr-ı 'küntü kenzin' aslı bir arada
İki dilber gördüm biri elif biri mimdir

Bin bir ismi var güzel dilberin
Gönül divânedir neyler ağyârı
Âşık olan terkeyler büsbütün varı
İki dilber gördüm biri elif biri mimdir

Kerremnâ sûresi diller vasfeyler
On sekiz bin âlem seni hem söyler
Cismin bir noktadır aslını gizler
İki dilber gördüm biri elif biri mimdir

Şâh-ı merdân Ali ben sana dedim
Yüz dört kitabı veçhinde gördüm
Mansur gibi 'ene'l-Hak' deyip durdum
İki dilber gördüm biri elif biri mimdir

Kemter Yusuf dertli izini izle
Oku dört kitabı yârı vasfeyle
Her zaman imdâdı pirinden dile
İki dilber gördüm biri elif biri mimdir

Nutuk 43

Gönül gel seyrân edelim
Ol güzel yâre gidelim
Aşkından hem cevlân edelim
Gel Allah'a dön Allah'a

Gönül seyrân eyle âlemi
Hakîkat bâbında kelâmı
Ol yârından al ilhamı
Gel Allah'a dön Allah'a

Deli gönül seyrân eder
Yâr bağına girmek diler

Göz yaşımı o yâr siler
Gel Allah'a dön Allah'a

Deli gönül bülbül olmuş
Vücûdunda bir Tûr olmuş
Arayıp o Hakk'ı bulmuş
Gel Allah'a dön Allah'a

Gönül çağlar umman gibi
Şems ü kamer nûreyn gibi
Çarh-ı gerdûn Tûr'un gibi
Gel Allah'a dön Allah'a

Dost bağını seyrân eyle
Ârif ol kelâmı dinle
Özünden hem cevlân eyle
Gel Allah'a dön Allah'a

Hâlime sen sırdâş oldun
Derdime hem Lokman oldun
Dost bağında reyhan oldun
Gel Allah'a dön Allah'a

Gönül seyrân sahrasında
Üç hurûfun arasında
Ol güzel Mansur dârında
Gel Allah'a dön Allah'a

Mansur 'ilme'l-yakîn' dedi
Dost bağına cânân erdi
Arayıp kendinden buldu
Gel Allah'a dön Allah'a

Tevekkülü âlem hem ol
Ol vücut nûru ile dol
Ol Hakk'ı kendinden bul
Gel Allah'a dön Allah'a

Kendine bir nazâr eyle
Dört kitabı kelâm eyle
Ârif ol kendin rahmeyle
Gel Allah'a dön Allah'a

Allah Allah diyen dilber
Garip öter dost bülbüller
Ârifler dâim sırrını gizler
Gel Allah'a dön Allah'a

Gönül cânân divânedir
Ahd ile peymânım yârdır
Bu dünya vefâsız handır
Gel Allah'a dön Allah'a

Deli gönül seyrân eyler
Ârifler dünyayı neyler
Târifler kendini gözler
Gel Allah'a dön Allah'a

Deli gönül hem deminde
Ol burc u âsuman zeminde
Ol kırkların dost ceminde
Gel Allah'a dön Allah'a

Ârifler gör neylemiş
'Gönül beytullahtır' demiş
Sâdık ârifler ermiş
Gel Allah'a dön Allah'a

Ol gönül sahrasında
Garip bülbül hicrânında
Ol güzelin ikrârında
Gel Allah'a dön Allah'a

Deli gönül sen ârif ol
Dört kitabı kendinden sor
Bir noktaya sen âşık ol
Gel Allah'a dön Allah'a

Kemter Yusuf dertli söyle
Gönlünü bir seyrân eyle
Hakîkati orada gizle
Gel Allah'a dön Allah'a

Nutuk 44

Vücûdun ilmi sen oldun
Ol Mısır şehrinde durdun
Arayıp kendinden buldun
Bu sırrı ol Haydar'da

Bu ilm-i umman sen oldun
Şems ile kamer doğdun
Âşıklara Miraç oldun
Bu sırrı ol Haydar'da

Bu sırrı Haydar'dan aldık
Aşk ile ummana daldık
Gevher deryasından aldık
Bu sırrı ol Haydar'da

Vücut diyârından geldin
Mısır şehrinde kaldın

Aşk ile sazımı çaldım
Bu sırrı ol Haydar'da

Vücut şehrine girdim
Bir âlemi seyrân ettim
Burc u âsumanı gördüm
Bu sırrı ol Haydar'da

Vücûdun kevn ü cihândır
Andelipler işi zârdır
Gevher deryasından aldır
Bu sırrı ol Haydar'da

Çâr anâsır şeş cihette
Burc ile semâvâtta
Mihr ile mah doğdu anda
Bu sırrı ol Haydar'da

Vücûdun mahmûr eylemiş
Esmâyı nazar eylemiş
Alleme'l-esmâyı vermiş
Bu sırrı ol Haydar'da

Bu sırr-ı Haydar'ı gizle
Ol kelâmı umman eyle
Sâdık ol ikrârda söyle
Bu sırrı ol Haydar'da

Ol vücûdun âlem oldu
Kevn ü cihân gör ki noldu
İlmi hakîkattan buldu
Bu sırrı ol Haydar'da

Kemter Yusuf kulun neyler
Âlem serim tacı söyler
Vücûdunda yâri gizler
Bu sırrı ol Haydar'da

Nutuk 45

Gönülden devrâna geldim
Gonca güllerin dermeye
Sînemdeki dost yaraları
Gonca gülleri dermeye geldim

Ol tabip yaramı sarar
Âşıklar ma'şûkun arar
Gönül eylemiştir karar
Gonca gülleri dermeye geldim

Dost gülünü hem derdiler
Ârifleri bildirdiler
Ol irfâna dost erdiler
Gonca gülleri dermeye geldim

Dost elinde kızıl güller
Ârifler her zaman söyler
Enginlerde cevelân eyler
Gülleri hem dermeye geldim

Ol güzel gülü derdiler
Haberini hem verdiler
Birlikte cânân erdiler
Ol gülleri dermeye geldim

Kızıl güllerin hem kokar
Cevahir alıp cânân satar

Gönüllere vahdet katar
Gonca gülleri dermeye geldim

Gonca güllerin derdiler
Ahd u peymânım verdiler
Ol vahdete hem erdiler
Gonca güllerin dermeye geldim

Bezm-i hakîkat gülşeni
Âriflerin dost seyrânı
Sınık yaraları saranı
Gonca güllerin dermeye geldim

Kemter Yusuf güller derdim
Dostsan ben ikrâr verdim
Bülbül gibi zâra geldim
Gonca güllerin dermeye geldim

Nutuk 46

Vahdet midir güzel elin
Seyrângâhtır Tûr'un senin
Gevher deryasından alan
Aşkı ile ummana daldım

Vahdet ile yol eylemiş
Gönülde hem Tûr eylemiş
Ârifler gör ki neylemiş
Aşkı ile ummana daldım

'Men arefe' hem sırrına
Haberdâr olmuştur ednâ kuluna
Dört kitap hatm olmuş diline
Aşkı ile ummana daldım

Vahdetini seyrân eyle
İlm-i câvidânda söyle
Hocam Hızır'ı gözle
Aşkı ile ummana daldım

Deryayı umman eyledi
Ol hocam gör neyledi
İlm-i ledün dersini verdi
Aşkı ile ummana daldım

Sırreyle cânân böyle
Ol ilmi Kuran'dan söyle
Dört duvarı ma'mûr eyle
Aşkı ile ummana daldım

Âşıkların devrânında
Âriflerin seyrânında
Târiflerin irfânında
Aşkı ile ummana daldım

Sâdıklar cânân gözledi
Zârifler Hakk'ı birledi
Beş gönül ummana erdi
Aşkı ile ummana daldım

Arı gibi birlik oldular
Er çiçeğinden derdiler
Şu âleme bal verdiler
Aşkı ile ummana daldım

Turnalar pervane eyler
Arılar birlikte inler
Ol cem-i vahdete gider
Aşkı ile ummana daldım

Kemter Yusuf gel sâdık ol
Hikmet dünyasını hem bul
İkrârında sen sâdık ol
Aşkı ile ummana daldım

Nutuk 47

Âşık olmuşum hâline
Bezm-i hakîkat rahına,
Güzellerin hem mahına
Meni mecnûn eden dilber

Ol dilberin leblerine
İlm-i hakîkat sırrına
Mûsa gibi hem Tûr'una
Meni mecnûn eden dilber

Âlem-i manâda gördüm
Meylimi o yâre verdim
Muhabbet bağına girdim
Meni mecnûn eden dilber

Seni seven mecnûn olur
Divâneler bir hoş olur
Sahra vü çöllerde durur
Şems ü kamer yüzün dilber

Yüzünde hem güneş doğdu
Âşıklar arayıp buldu
Aşkından hem umman oldum
Levlâk cemâlinde dilber

Lâ-mekân eline ersem
Gülyüzlü yârimi bulsam

Vasfı ile hâlimi sorsam
Hatm-i Kuran yüzün dilber

Kemter Yusuf dertli aldı
Aşk ile ummana daldı
Bülbül gibi zârda kaldı
Aşk ile zârında dilber

Nutuk 48

Deli gönül sabır eyle
Hicrân ile zâr sendedir
Hâldan bilene hâlin söyle
Sır ile vahdet sendedir

Deli gönül şükür eyle
Sınık yaralar sendedir
Çeşmim yaşı umman etti
Sır ile tevhid sendedir

Eyüp yaralandı durdu
Sabır şükürde hem buldu
Yaraya hem merhem oldu
Tabibi Lokman sendedir

Kemter Yusuf sabır eyle
Deli gönül şükür eyle
Özümü sen turâb eyle
Nokta-yı vahit sendedir

Nutuk 49

Kaşların mihrâbı ne güzel âlem
Cânım kurban olsun gül yüzlü yâra

Sûret-i cemâlin benzer bir aya
Seni seven âşık olur divâne

İncil, Zebur, Tevrat, Kuran dördü de birdir
'Velekad kerremnâ' mekânı sırdır
Hakk'ı sevenler aslında kuldur
Seni seven âşık olur divâne

Köşe-yi vahdettir cânân mekânın
Yedi mağazam var sekiz dükkanım
Kemter Yusuf dertli gayri neylerim
Seni seven âşık olur divâne

Nutuk 50

Tebbet âlem seyrânında
Âb-ı hayat leblerinde
Mest-i hayran dillerimde
Divâneyim dilber bakışına

Her ârif hâlimden bilmez
O güllerin cânân dermez
Sırrını her cana vermez
Mest olmuşum meylerine

Mey harfinde cânân içen
Dört kapı kırk makamdan geçen
Hâki ile turâba düşen
Süleyman'dır hem mülküne

Süleyman olmuştur tahtına
Yetmiş üç harfin rahına
Kırk sekiz Cuma mahına
Hayran oldum dillerine

Farz-ı ayını görmüşüm
Ol farz-ı keften sormuşum
Dîdâra mazhar olmuşam
Muhabbetin deryasında

Kemter Yusuf dertli neyler
Yâr yolunu seyrân eyler
Bütün varlığını gizler
Divâneyim hâllerine

Nutuk 51

Gönül gel kelâm eyle
Muhammed'in hem rahına
Ebedî ikrârın eyle
Ol güzellerin mahına

Muhammed Ali'yi gördüm
El aman ey mürvet dedim
Ol ruhum ikrâr verdim
Ol güzellerin mahına

El aman mürvet cânân
Cemâline oldum hayran
Dillerdedir ümmü'l-Kuran
Ol güzellerin mahına

Gönül ilmi âlem eyle
Dillerim dost vasfın eyle
Âlem-i hikmette gözle
Ol güzellerin mahına

Kemter Yusuf dertli neyler
Şu âlemde gezer söyler

Şefaâtı resülden diler
Ol güzellerin mahına

Nutuk 52

Elya aşkından serin verenler
Hakîkat bezminde gülün derenler
Dost yolunda serini verenler
Âşık oldum dîdârına hey

İlm-i hakîkatte küntünü kuranlar
Sâdık olup ikrârında duranlar
Bu bezm-i vahdet sırrına erenler
Âşık oldum güzel hâllerine hey

Arayıp küntünü ben sende buldum
Doksan bin kelâmı Miraçta sordun
Hatemi Miraç yolunda şîre verdin
Âşık oldum güzel cemâline hey

Bezm-i hakîkatin gonca gülleri
Mest eyledi beni yârin dilleri
Durmadan akıyor gözüm selleri
Âşık oldum güzel dîdârına hey

Yedi nişanda gördüm dîdârı
Sensin âşıklar gönülde varı
Müminler kıblesi bahr-i ummanı
Âşık oldum güzel hâllerine vay

Âşıkların hüsnü miracı yâr
Senin nûrundan doldu cihân yâr
Kaldır yüzünden hem nikâbın yâr
Divâneyim güzel hâllerine hey

Bütün dünya benim olsa neylerim
Mecnûn gibi dost bağını beklerim
Yâr senin dîdârını görmek dilerim
Açılmış goncaları derenler hey

Güvercin donu ile pervâz eyledin
Yedi iklim çâr köşeyi nazar eyledin
Rum diyârını irşâd eyledin
Âlemler sultanı sensin hey

Âlem ile cihânım cânân sen oldun
Âlem-i ma'nâda yâr seni buldum
On sekiz bin âleme sen sultan oldun
Ehl-i beyt goncasının nûrusun hey

Gece gündüz hicrânım sen oldun
Açan gonca güller sararıp soldu
Gönül ikrârına bağlanıp durdu
Kamu dertliler Lokman'ı hey

Kemter Yusuf dertli feryâd eylerim
Gece gündüz yollarını beklerim
Her zaman senden inâyet dilerim
Bu kevn ü cihânın sultanısın hey

Nutuk 53

Sabahtan uğradım garip bülbüle
Açılmış goncalar zâra düşürdü
Tomurcuk güllerin bağ-ı Haydar'da
Sînem bülbül gönül bülbül yaralım

Üçler beşler ile benim pazarım
Âşık oldum diyâr diyâr gezerim

Yaralarım merhemini senden dilerim
Sînem bülbül gönül bülbül yaralım

Âşıklar, dervişler hep senden geçer
Erenler gözüyle hülleler biçer
Ol câm u şarâbı elinden içer
Sînem bülbül gönül bülbül yaralım

Yaz bahar ayının güller çağına
Gülleri dermeye girdim bağına
Güneş vurmuş ol dilberin bağına
Sînem bülbül gönül bülbül yaralım

Bu biçâre gönül hem düçâr oldu
Gözümün yaşından ummanlar doldu
Cevahir sarrafı cânım sen oldun
Sînem bülbül gönül bülbül yaralım

Şâh-ı merdan Ali sultan cânânım
Dost senin aşkından her an büryanım
Âşığım dîdârına cânân ağlarım
Sînem bülbül gönül bülbül yaralım

Kemter Yusuf dertli güllerin kokar
Sînem yaralıdır dîdelerim kan döker
Âşıklar maşûkun her zaman arar
Sînem bülbül gönül bülbül yaralım

Nutuk 54

Gönül feryâd eder kamu hicrânına
Ârif olan kanmaz asla devrâna
Döner çarh-ı gerdûn bak sen zamana
Öter garip bülbül gül yanındadır

Üçler beşler ile benim nazarım
Güzel dilber yâr ile pazarım
Gece gündüz odur benim nazarım
Öter garip turnalar göl yanındadır

Bu aşkın umman gülünü bilen
İkrârında sâdık kalp evini silen
Güzel sevdiğiyle irfâna giren
Öter garip bülbül gül yanındadır

Âşık olanlar ummana düştü
Güzel dost elinde meyinden içti
Yandı ciğerlerim bu cismim pişti
Nûş ettik zehri bal yanındadır

Bâde nûş eyledik yârin destinde
Kelâm hatm olmuşdur pirin postunda
Yüz dört kitap yazılmış anın vasfında
Kelâm eyledi Tûr yanındadır

Divâneler gibi meyinden alan
Sahra vü çölde ummana dalan
İlm ü irfânda dersini alan
Garip öter turnam göl yanındadır

Kemter Yusuf dertli gel kelâm eyle
Arayıp yârini cihânda söyle
Öyle bir dilbere hem meyil eyle
Öter garip andelip bağ yanındadır

Nutuk 55

Bir güzelin aşkı vardır serimde
Türlü sevdalara saldı yâr beni

Yüz bin güzel olsa yoktur gözümde
Feryâd ile saldı yâr beni beni

Aslı bir noktadır hüsn-i dilberin
Benim arzumanım hüsn-i dîdârın
Eridi kalmadı dağların karı
Hicrân ile sardı yâr beni beni

Öyle bir dilbere meylimi verdim
Mest u hayran olup sahrada durdum
Arabî Farisî hem hâlimi sordu
Feryâd ile sardı yâr beni beni

Cûş eylemiş aşkın bir umman gibi
Aslı bir nokta dilberin gül gibi
Bakıp geçti yâr esen bir yel gibi
Hicrân ile saldı yâr beni beni

Ol dilber bir kez nazar eyledi
Esrar-ı hikmette bu aşkı verdi
Âşıklar bağı vahdet gülünü derdi
Feryâd ile sardı yâr beni beni

Siyah zülfünü yâr kemend eylemiş
Gönül devrânını seyrân eylemiş
Refakat nikâbı hüsnünde demiş
Hicrân ile sardı yâr beni beni

Refakat nikâbına demişim 'belî'
Dinim Muhammed'dir imanım Ali
Gece gündüz durmam ararım yâri
Feryâd ile saldı yâr beni beni

Bir ismin Ali'dir hikmet eylemiş
Bir ismin Haydar'dır gör ki neylemiş
Elli yedi bin âşık seni methetmiş
Hicrân ile saldı yâr beni beni

Ağda okumuşum bilmem karadan
Bu cismi var eden ulu yaradan
Bülbül gülistânda aşk ile zârda
Feryâd ile saldı yâr beni beni

Bülbül gülistânda hicrân eylemiş
Aşk-ı umman ile devrân eylemiş
Güzel dost bağını seyrân eylemiş
Hicrân ile saldı yâr beni beni

Âşık olmuşum dostun gülüne
Bakmaz mısın yâr çeşmim seline
Bu aşka katre-yi umman gölüne
Feryâd ile sardı yâr beni beni

Güllerin açılmış aslı goncadır
Âşık olanlara bu dünya dârdır
Garip bülbülün işi dâima zârdır
Hicrân ile sardı yâr beni beni

Kemter Yusuf dertli goncayı derdim
Böyle bir dilbere meylimi verdim
Çok şükür dost cemâlin gördüm
Feryâd ile sardı yâr beni beni

Nutuk 56

Gönül gel seninle yâre gidelim
Kement boyunda dâra gidelim

Ol güzel yâre meyil verelim
Gönül mecnûn âlem mecnûn yâr mecnûn

Gönül seninle devrâna geldim
Bu çarh-ı gerdûn hicrâna geldi
Âşıklar dilberde meyini aldı
Gönül mecnûn sahra mecnûn yol mecnûn

Huri gılman olsa cânım neylerim
İnip aşkın deryasın boylarım
Ol gönül Tûr'unda seyrân eylerim
Gönül mecnûn derya mecnûn göl mecnûn

Yedi deryayı nûş etti ana
Bir bakışı ile hüsnü cânâna
Sakın meyil verme sen ağyâra
Gonca mecnûn bülbül mecnûn gül mecnûn

Âşığım ben böyle hicrân eylerim
Her zaman ağlarım hicrândır günüm
Deli mecnûn gibi cânım beklerim
Gönül mecnûn kelâm mecnûn dil mecnûn

Herkes sevdiği ile ülfet eylemiş
Gönlüm yaralanmış cismim inlemiş
Garip bülbül gül ile vuslat eylemiş
Gönül mecnûn umman mecnûn yel mecnûn

Bu dünyada asla kimse gülmedi
Ol rakipler gonca gülü dermedi
Ârifler dünyaya meyil vermedi
Gönül mecnûn kelâm mecnûn can mecnûn

Gönül divânedir saçı leylâya
Bu hâlim malûmdur yüce Mevlâ'ya
Güzeller içinde gözü elâya
Gönül mecnûn umman mecnûn göl mecnûn

Kemter Yusuf dertli yârin elinde
Sînem büryan oldu nârın elinde
Dağlar dayanamaz benim zârıma
Gönül mecnûn kelâm mecnûn dil mecnûn

Nutuk 57

Deli gönül bir kez hicrân eyledin
Aşkı ile hey yâr mecnûn eyledin
Hicrân mıdır acep geçen günlerin
Rakipler mi elledi gonca gülümü

Açılmış gonca güllerimi derseler
Gül yüzlü sevdiğimi dahi verseler
Her yaraya merhem bulsalar
Rakipler mi elledi gonca gülümü

Dost bağında bülbül olsam bir dahi
Hicrân ile geçer günlerim dahi
Gönül divânedir çölde sahrayı
Rakipler mi elledi gonca gülümü

Bana bir hoş gelir yârin bakışı
Kuran'dan okunur kelâmdan sesi
Divâneyim böyle çekerim yası
Rakipler mi elledi gonca gülümü

Âşıklar hâline bir bakış eyle
'Men arafe' sırrında vahdetin gizle

Divâneler gibi yâri vasfeyle
Rakipler mi elledi gonca gülümü

Garip bülbül gibi işim zâr oldu
Bu dünya vefâsız bana dâr oldu
Yâr senin nûrundan cihân var oldu
Rakipler mi elledi gonca gülümü

Kemter Yusuf dertli gel sabır eyle
Sînem de yarayı hem merhem eyle
Âlem beş söylerse sen bir söyle
Rakipler mi elledi gonca gülümü

Nutuk 58

Âlem-i ma´nâda ilm-i devrânın
Cemâlin nûruna dostum hayranım
Âşığım dîdârına hem intizârım
Muhammed nûrunu gördü o gözler

Dört kitap vasfın âlem eylemiş
Kelâm-ı hikmeti diller söylemiş
Dîdârın nûrunu seyrân eylemiş
Muhammed nûrunu gördü o gözler

İncil'de Elyâ'dır ismin ey yâr
Dört kitap hatmi olmuştur bu yâr
Kelâm-ı hikmettir hüsn-i dîdâr
Muhammed nûrunu gördü o gözler

Gönül divânedir dostunu özler
Bu sırr-ı vahdeti gönül de gizler
Ârifler her ma´nâdan söyler
Muhammed nûrunu gördü o gözler

Ol aşkın nûrundan bu cisim doldu
Doksan bin kelâmı Miraç'ta resül okudu
Yedi iklim çâr köşe onda var oldu
Muhammed nûrunu gördü o gözler

Arş u semâvâtı seyrân eyledi
Doksan bin kelâmı vahdet eyledi
Doksan bin âyeti devrân eyledi
Muhammed nûrunu gördü o gözler

Hasan ile Hüseyn'i orada gördüm
Bu gönül divâne hikmete erdi
Ey kürretü'l-aynım merhaba dedi
Muhammed nûrunu gördü o gözler

Doksan bin hicab nûrun görenler
Bu ilmi esrârında bilenler
Sırrı vahdet goncasını derenler
Muhammed nûrunu gördü o gözler

Burc-ı semâvâtta arşın yüzünde
Yirmi dokuz hurûf kelâm sözünde
Yedi mushaf Kuran anın dilinde
Muhammed nûrunu gördü o gözler

Bu sırr-ı vahdeti tevhid eyledi
On sekiz bin âlemin habibi dedi
Bu sırr-ı tevhidde merhaba dedi
Muhammed nûrunu gördü o gözler

İlm-i levlâk sûresini okudu
Burc-ı âsuman nûrunda doldu
Zemîn u âsuman anda kuruldu
Muhammed nûrunu gördü o gözler

Bu ilm-i hikmettir acayip eyle
Oku dört kitabı hatminde söyle
Sâdık ol dahi ikrârın bekle
Muhammed nûrunu gördü o gözler

Zâhir bâtın aslı hep o oldu
Arayıp ârifler küntünü buldu
El-velâyet sırrında kendisi durdu
Muhammed nûrunu gördü o gözler

Men arefe sırrını cânım bilenler
Ene'l-Hak sûresini anda görenler
Sâdık olup ikrârında duranlar
Muhammed nûrunu gördü o gözler

Yedi kat yeri yedi kat göğü kurdun
Doksan bin perdenin ardında durdun
Aslın bir noktadır niçin gizlendin
Muhammed nûrunu gördü o gözler

Elli yedi bin âşık ey cânım aldı
Anın için Yezid'i gümana saldın
Doksan bin perdenin ardında durdun
Muhammed nûrunu gördü o gözler

Cismin bir noktadır gizlenme cânım
Elli yedi bin âşığın cism-i cânânı
On sekiz bin âlemin sensin sultanı
Muhammed nûrunu gördü o gözler

Altı bin altı yüz altı âyet okudu
Arayıp küntünü vücûtta buldu
Yedi kat yer yedi kat gök onda kuruldu
Muhammed nûrunu gördü o gözler

Bu ilmin deryası hüsnü sen oldun
Aslın bir nokta gizlenip durdun
İkrâr ü iman üstüne cihânı kurdun
Muhammed nûrunu gördü o gözler

Kef ile nunda ey cânım doğdu
On sekiz bin âlem hep mevcûd oldu
Vedduha sûresi anda okundu
Muhammed nûrunu gördü o gözler

On sekiz bin âlem Âdem'e baktı
Gözümün yaşı sel olup aktı
Ahu ile inci deryadan geldi
Muhammed nûrunu gördü o gözler

Bu ilm-i devrânda sırr-ı vahdeti
Yedi mushaf hatim oldu cemâlin seni
Hel-Etâ sûresi vahdetin tanı
Muhammed nûrunu gördü o gözler

Vücûdun hem kevn ü cihân oldu
Burc-ı âsumanı hem orada buldu
Âdem yedi hat mushaf Kuran okudu
Muhammed nûrunu gördü o gözler

Amentü billahi cânân okudu
On iki nokta aslını buldu
Yirmi dokuz hurûf orda okundu
Muhammed nûrunu gördü o gözler

Cemâlin nûruna men âşık oldum
Sırr-ı küntü kenzi yâr sende buldum
Doksan bin kelâm yüz on dört sûre okudum
Muhammed nûrunu gördü o gözler

Yâr senin aşkından ummana daldım
Bu ilmi câvidânın hocasını buldum
Ol güzel ikrârını dost sana verdim
Muhammed nûrunu gördü o gözler

Kemter Yusuf oku ilm-i Kuran'dan
İkrârına sâdık ol vaz geçme yârdan
Cümlemizi kurtar sultanım dârdan
Muhammed nûrunu gördü o gözler

Nutuk 60

'Men arefe' sırrına ereyim dersen
İkrârına sâdık ol hey deli gönül
Hakîkat bâbına gireyim dersen
Arama cihânın küntü sendedir

'Men arefe' sırrına cânân erenler
Sâdık olup da ikrârında duranlar
Ali İmran sûresini cânân bilenler
Arama o sûreyi Rahman sendedir

Gönül kevn ü mekân ey cânım eyle
Bu vücut ilmini bir devrân eyle
Hakk'ı uzakta arama özünde gözle
Arama kevnü mekân küntü sendedir

Ârifler arayıp özünde buldu
Dört kapı kırk makam ma´mur oldu
Yetmiş üç harf anda okundu
Arama kevn ü cihân sendedir

Cemâlin burc-ı âsuman oldu
Ümmü'l-Kitap oradan okundu

Cemi vahdeti özünde buldu
Arama cihânın küntü sendedir

Âşığım dîdâra ey hüsnü dilber
Bu vücut oldu kevn ile mekân
Ümmü'l-Kitap andadır hey cânân
Arama cihânı kef ile nun sendedir

Kemter Yusuf dâim eyle seyrân
Tevhid-i kelâm zikr et her zaman
Odur gönül tahtındaki sultan
Arama cihânı ümmü'l-Kitap sendedir

Nutuk 61

Gönül divânesi bir cevelân eyle
Âlem ilmini bir devrân eyle
Sahra vü çölleri bir seyrân eyle
Mecnûn ol sahraya gel ey gönül

Mecnûn Leylâ için sahrada durdu
Leylâ'nın bağı mekânı oldu
Ararken Leylâ'yı Mevlâ'yı buldu
Mecnûn ol sahraya gel ey gönül

Âşıklar maşûkun vasfeyler gezer
Divâne gönüller candan mı bezer
Kiramen katibin durmadan yazar
Mecnûn ol sahraya gel hey deli gönül

Gönül seyrân eyle dağlar başına
Akıl mı ere o güzelin işine
Âşıklar mecnûn olmuş peşine
Mecnûn ol sahraya gel hey gönül

Kemter Yusuf dertli bir seyrân eyle
Leylâ bir bahanedir Mevlâ'yı gözle
Sahra vü çölde gel cevelân eyle
Mecnûn ol sahraya gel hey gönül

Nutuk 62

Bâ-yı bismillahtır senin cemâlin
Elestü hitapta sana ikrârım
Seyreyledim can içinde cânânı
Kaldır nikâbını yâr ağlatma beni

Doksan bin perdeyi reftâr eylesen
El-Etâ sûresini cânân okusam
Kul olsam senin kapında dursam
Kaldır nikâbını yâr ağlatma beni

Bu sırr-ı küntü kenzin cismi sen oldun
Doksan bin perdenin altında durdun
Gönüller tahtına sen sultan oldun
Kaldır nikâbını yâr ağlatma beni

Semra süresinin hatm-ı Kuran'ı
Benim arzumanım hüsnü dîdârı
Seni seven âşık terk eyler varı
Kaldır nikâbını yâr ağlatma beni

Mah cemâl dîdârın dahi göreydim
Can ile serimi kurban edeydim
Ol ilm-i hikmetine ereydim
Kaldır nikâbını yâr ağlatma beni

Güzeller mahı ey hüsn-i dilber
Elli yedi bin âşığa sen oldun dilber

Burc-ı âsumanda görmüşüm dîdâr
Kaldır nikâbını yâr ağlatma beni

Kemter Yusuf dertli dîdârın gördüm
Ezeli ebedi meylimi verdim
Yaralar Lokman'ı cânân sen oldun
Kaldır nikâbını yâr ağlatma beni

Nutuk 63

Sabahın seherinde indim bağlara
Çiğde bülbül öter gül yaralandı
Bakmaz mısın şu çeşmim yaşına
Gözüm yaşı akar gül yaralandı

Dumanlandı yine şu yüce dağlar
Güz oldu yine bozuldu bağlar
Menim bu biçâre gönlüm ağlar
Öter garip bülbül gül yaralandı

Sabahın seherinde seyrân eyledim
İnip aşkın deryasın boyladım
Dost bağına girdim güllerin derdim
Öter garip bülbül gül yaralandı

Garip bülbül güle cevr ü cefâsı
Âşıkların cânım yoktur sefâsı
O güzel dilberin çoktur vefâsı
Öter garip bülbül gül yaralandı

Bir kez girseydim dostun bağına
Cânım kurban dedim senin rahına
Meylimi vermişim güzeller şâhına
Öter garip bülbül gül yaralandı

Meni gören deli mecnûndur sanar
O yârın aşkı sînemde yanar
Güllerini deren gönüller kanar
Öter garip bülbül gül yaralandı

Gönül divânedir bu cismim ağlar
Dîdelerin eşki durmadan çağlar
Aşkın kelâmı leblerinden akar
Öter garip bülbül gül yaralandı

Sabahın seherinde ilm-i vahdette
Yârin bağında gonca-yı rahta
Bir haber almadım ol hüsnü mahta
Öter garip bülbül gül yaralandı

Sabahın seherinde sazımı çaldım
O yârin bağında hem mihman kaldım
Gönül divânesi Leylâ mı sandın
Öter garip bülbül gül yaralandı

Ol yârin bağında gülün dereydim
Ezeli ebedi meylimi vereydim
Arayıp da mah cemâlin göreydim
Öter garip bülbül gül yaralandı

Kemter Yusuf dertli feryâda daldım
Bir güle meylimi bağlayıp kaldım
Ol hüsnü dilber benimdir sandım
Öter garip bülbül gül yaralandı

Nutuk 64

Sabahın seherinde ilm-i ma´nâda
Arzumanım kaldı gözü elâda

Öter garip bülbül bağda sahrada
Güneş mi doğdu yüzünden sunam

Sabahın seherinde vahdet elinde
Kul eyle sen beni aman behrinde
Bir selam göndersem seher elinde
Bir bergüzar versen zülfünden sunam

Sabahın seherinde kendi hâlimde
Yârin bağında gonca gülümde
Arzumanım kaldı şirin dilimde
Dermedim goncayı ey güzel sunam

Sabahın seherinde bülbül zârında
Bir selam göndersem nazlı yârime
Yakma bizi cânım cehennem nârına
Kanmadım dîdârına ey güzel sunam

Sabahın seherinde hikmet eyledi
Âşıklar maşûkun her an söyledi
Gitti günlerim zaman kalmadı
Ah u zâr ile geçti günlerim sunam

Açılmış gonca gülümü derseydim
Ah o güzel yâra men de erseydim
Şu fakir hâlime nazar etseydin
Hicrân ile geçti günlerim sunam

Zemzem pınarında Hakk'ın rahında
Şems ü kamer doğdu hüsnü mahında
Bülbül olaydım yârin bağında
Görmedim yazını ey güzel sunam

Nedir bu ıstırabım nedir bu zârım
Cemâlin nûrunda pek intizârım
Sînemde yanar aşk ile nârım
Görmedim yüzünü ey güzel sunam

Sînemde yanar ıstıraptır nârım
Göster cemâlini terkeylerim varım
Ey gül yüzlü dilber göster dîdârın
Kim uçurdu seni ey güzel sunam

Coşkun sular gibi çağlar giderim
Dermedim güllerin güzel neylerim
Kahî ağlarım kahî söylerim
Göster cemâlin ey güzel sunam

Yâr bağına girdim aşk rahinde
Âşıklar kanmış yârin meyinde
Goncalar reyhan olmuş bülbül sesinde
Leblerin bal olmuş ey güzel sunam

Sahra vü çöllerde kalmışım cânım
Gece gündüz sevdiğimi ararım
Bülbül gibi vuslatını dilerim
Güllerini dermedim ey güzel sunam

Açılmış güllerin mis gibi kokar
Sînem yaralıdır gözlerim kan ağlar
Âşık olan cânım maşûkun arar
Göster dîdârın ey güzel sunam

Kemter Yusuf dertli meylimi verdim
Dost bağına girip gülleri derdim
Âşıkız ol yâre vasfın eyledim
Mah cemâlini göster ey güzel sunam

Nutuk 65

Hey salına salına gelen dilber
Aklımı başımdan aldın ne çâre
Boyunu servi dalı settar eyledin
Aklımı başımdan aldın ne çâre

Aklımı alıp düçâr eyledi
Kaldırdı nikâbın nazar eyledi
Sînemde yarayı hezar eyledi
Aklımı başımdan aldı ne çâre

Sabahın seherinde hicrân elinde
Kemer eyleseler yârin beline
Hayran oldum yârin şirin diline
Aklımı başımdan aldı ne çâre

Sordum ol güzellerin aman aslını
Avaz-ı Kuran'da güzel sesini
Âşıklar feda eylemiş kendi nefsini
Aklımı başımdan aldı ne çâre

Yürü dilber yürü seher yelinden
Bir gonca gül ver kendi elinden
Kelâmı hikmettir bu şirin dilde
Aklımı başımdan aldı ne çâre

Boyunu benzettim serv-i settare
Kaldır nikâbını dost yetir dîdâra
Hâlimi bildirsem ol güzel yâra
Aklımı başımdan aldı ne çâre

Kemter Yusuf dertli kendi hâlinde
Vahdet bağının gonca gülünde

Muhammed Ali'nin güzel bezminde
Aklımı başımdan aldın ne çâre

Nutuk 66

Ey divâne gel sabır eyle
Hikmet içinde hikmete gel
Feyzi âlemine bir nazar eyle
Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikâr

Vücûdun kevn ü âlemi an oldun
Hikmet esrarından o nûr doğdu
Dört kapı kırk makam farzını kurdu
Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikâr

Hasan ile Hüseyin'de kuruldu irfân
Bu cismi vahdet nûrunda peymân
Anın için dillerde okunûr Kuran
Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikâr

Zeyneli âl-i abayı zindane dedi
Ol nûru âl-i âbâyı Bakır'ı gördüm
Ol Cafer-i Sâdık hem rehberim oldu
Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikâr

Mûsa-ı Kâzım hem İmam Rıza'da
Bezm-i hakîkat açılmış bu yolda
Anın için okundu yâsin duhâ Kuran'da
Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikâr

Tâki Nâki ile irfâna giren
Hasan el-Asker'in bezmine eren
Meyt-i resulün cengini gören
Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikâr

Çârdeh masumlar on yedi kemerbest
Ehl-i müminlere ey can oldun dost
On iki hizmete serildi bu post
Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikâr

On iki imamın zikri vasf oldu
İsm-i azam duası anda okundu
Bu kevn ü cihân nûrunda doğdu
Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikâr

Kemter Yusuf dertli ikrâr eyledi
Lanetullah Yezit sırra ermedi
Bezm-i hakîkat gülünü dermedi
Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikâr

Nutuk 67

Gece gündüz hicrânım ya Hüseyin
Anın için Yezid'e lanet okurum
İmam Hasan zehri nûş edip durdu
Onun için Yezid'e lanet okurum

Kerbelâ çölünde cevlâna geldi
Erenler hicrânda dîdâra erdi
Hüseyin Kerbelâ'ya makamın kurdu
Onun için Yezid'e lanet okurum

Zeyneli âl-i abayı neyledi
Yaralanıp pare pare eyledi
Muhammed Bakır'a secde kılmadı
Onun için Yezid'e lanet okurum

Cafer-i Sâdık'ın cânân aşkından
Mûsa Kâzım Rıza'nın destinden

Kelâm hikmet olmuş anın dilinden
Onun için Yezid'e lanet okurum

Elestü hitapta ikrârım verdim
Tâki ile Nâki'nin demine erdim
El aman mürvet ben sana dedim
Onun için Yezid'e lanet okurum

Hasan el-Askeri meyti rahına
Yezit kasteyledi Müminlerin mahına
Bakmaz mısın Kerbelâ'nın hâlına
Onun için Yezid'e lanet okurum

Kemter Yusuf dertli gel hicrân eyle
İnâyet pirinde her zaman dile
Teberrâ Yezid'e hem lanet eyle
Onun için Yezid'e lanet okurum

Nutuk 68

El aman ey mürvet pir sana geldim
Muhammed aşkına sen şefaât eyle
Bu sırr-ı küntü kenzin Haydar'ım dedim
Muhammed aşkına sen imdâd eyle

Muhammed aşkına seyrân eyledi
Kerbelâ çölünde devrân eyledi
İmam Hasan'ı gör ki Yezit neyledi
Muhammed aşkına sen imdâd eyle

Kerbelâ çölünde ilm-i derûnda
Hüseyin'in aşkı bu şirin canda
Cevlân eyledik Kerbelâ çölünde
Muhammed aşkına sen imdâd eyle

Zeynel Bakır Cafer'in hâline
Bakmaz mısın Kerbelâ çölüne
Ol ehl-i beytin gonca gülüne
Muhammed aşkına sen imdâd eyle

Kurşun akıttılar Mûsa Kâzım'a
Lanet olsun Yezid'in şanına
Bakmaz mısın İmam Rıza'nın hâline
Muhammed aşkına sen imdâd eyle

Tâki ile Nâki'yi irfânda gördüm
Hasan el-Asker'in sırrına erdim
Meyyit-i resule el aman dedim
Muhammed aşkına sen imdâd eyle

Kemter Yusuf dertli el aman aman
Hatm-ı Kuran düvaz imam oldu tamam
Ehl-i beyt yoluna eyledi kendini kurban
Muhammed aşkına sen imdâd eyle

Nutuk 69

Bir acayip hikmet geldi başıma
Hicrân ile sardı yâr beni beni
Hiçbir zaman yüzüm asla gülmedi
Hicrân ile saldı yâr beni beni

Ne kadar vasfetsem hüsn-i cânânı
Didelerim döküyor yaş ile kanı
Gönül sevdi sultanlar sultanını
Hicrân ile saldı yâr beni beni

Aldanma asla şu dünyanın hâlına
Bakmaz mısın bezm-i hakîkat rahına

Dört kapı kırk makam yetmiş üç farzına
Hicrân ile saldı yâr beni beni

Havâric kavmine hurûca geldi
Lâ dedi müminlere kılıcın çekti
Münafıklar asla bu sırra ermedi
Hicrân ile sardı yâr beni beni

Aldanma nefsine kendini dinle
İkrârın ehl-i beyte ahdumanın bekle
Divâne olma sen vahdetin gözle
Hicrân ile sardı yâr beni beni

Çarh-ı gerdûn dünya durmadan döner
Aşkın pervanesi hitapta döner
İkrârına sâdık her zaman kanar
Hicrân ile saldı yâr beni beni

Kemter Yusuf dertli vuslat eylemiş
Dört kapı kırk makamı ikrâr eylemiş
Sevdiğinin aşkı beni neylemiş
Hicrân ile saldı yâr beni beni

Nutuk 70

Çok zamandan beri dostu gördüğüm yok
Feryâdım ile zâr olmuş bu dünya bana
İçeydim bâde-i aşkı hem destinde
Hicrân ile zâr olmuş bu dünya bana

Cemâlini görmüşüm meyl-i âlemde
Terk-i diyâr olmuşum hüsnü ile zârda
Aşk-ı vahdet ile ummanda gölde
Feryâd ile zâr oldu bu dünya bana

Bu dünya kalmadı şirin dilbere
Süleyman hükmeyledi cinn ü meleğe
Âkibetin mevt olur aldanma hele
Hicrân ile zâr oldu bu dünya bana

Dünya fânîdir geçer günlerim
İskender-i Zülkarneyn olsam neylerim
Pervane gibi döner yâri gözlerim
Feryâd ile zâr oldu bu dünya bana

Zaloğlu Rüstem gibi pehlivan ne oldu
İskender Süleyman tahtı mûr oldu
Âkıbet kayserin işi zâr oldu
Hicrân ile zâr oldu bu dünya bana

Sakın meyil verme zevk-i dünyaya
Sonra dalarsın aman hülyaya
Çarh-ı gerdûn dönmüş hicapla raha
Feryât ile zâr oldu bu dünya bana

Kemter Yusuf dertli ya dost yanarım
Dünya fânî handır anı neylerim
Âşıkım bir dilbere ben de gezerim
Hicrân ile zâr oldu bu dünya bana

Nutuk 71

Dünya ile zaman âlem bozuldu
Meded ya Muhammed sen imdâd eyle
Aldanmışız yalan dünya hâline
Meded ya Muhammed sen imdâd eyle

Amel defterlerim cânân düzüldü
İkrârlı olan ehl-i beyt bozuldu

Çarh-ı dünya ezâzil elinde üzüldü
Meded ya Muhammed sen imdâd eyle

Şefaât kânı sensin ya Muhammed dedim
Elestü hitapta ikrârım verdim
Ahir zaman kıyamet geldi erişti
Meded ya Muhammed sen imdâd eyle

Yedi tamun durmadan yanar
Beyhudeler bu dünya benimdir sanır
Herkes kendi nârında âkıbet yanar
Meded ya Muhammed sen imdâd eyle

Devr-i recim olmuş ol nefsim bana
Hâlimi bildirsem ey resulüm sana
Yakma bizi ol cehennemde nâra
Meded ya Muhammed sen imdâd eyle

Ehl-i ümmetine bir nazar eyle
Dünya kündü bozuldu sen imdâd eyle
Cehennem nârından bizi dur eyle
Meded ya Muhammed sen imdâd eyle

Hasan ile Hüseyin cânım aşkına
Yakma bizi zâlim nefsin nârına
Bakmaz mısın müminlerin hâline
Meded ya Muhammed sen imdâd eyle

Bu dünyanın kündü cihân bozuldu
Sûretin Âdem hem mahluk oldun
Ezâzil şeytanın destinde durdun
Meded ya Muhammed sen imdâd eyle

Kemter Yusuf dertli hicrâna daldı
Bu dünya bozuldu lezzet kalmadı
Sülb-i Âdem gör nefsiyle azdı
Meded ya Muhammed sen imdâd eyle

Nutuk 72

Gönül vahdet olmuş ilm-i dünyaya
Elestü hitapta ikrârım bezmile raha
Elif lâm mim cismi ile mâha
Dost elinden bâde içtik biz bugün

Gönül divânedir ilm-i seyrânda
Goncayı dermişiz ol yârin bağında
Muhammed Ali'nin güzel rahında
Dost elinde bâde içtik biz bugün

Mürşidin önünde hem delil oldu
Bu vücûdun kevni hem ma'mur oldu
Gül yüzlü pirimi irfânda buldum
Dost elinde bâde içtik biz bugün

Rehberim destinde hey cânım aldın
Erenler postuna yüzümü sürdüm
Çok şükür dostun dîdârını gördüm
Dost elinde bâde içtik biz bugün

Üçler beşler yediler hem mevcûd oldu
Kırklar makamında irfân kuruldu
Aşkın bâdesi de orda sunuldu
Dost elinde bâde içtik biz bugün

Gönül cevlân etti ilmi ummanda
Bezm-i hakîkatin vahdet bağında

Doksan bin kelâma elif rahında
Dost elinde bâde içtik biz bugün

Gönül meyletmiş candan cânâna
Cenneti alan yârin bağına
Goncasın dermedim hüsnü mahına
Dost elinde bâde içtik biz bugün

Vücûdu seyretti kevn ü cihânı
Âlemler sultanı ol güzel hanı
Sen oldun can içinde cânânı
Dost elinde bâde içtik biz bugün

Kemter Yusuf dertli hey can çağladı
Senin aşkın ciğerimi dağladı
Cem ü vahdet bir noktaya bağlandı
Dost elinde bâde içtik biz bugün

Nutuk 73

Deryalar cûş edip umman çağladı
Elli yedi bin âşık gönül ağladı
Bir noktada yüz dört kitap yazıldı
Yirmi dokuz hurûfun aslıdır billah

Yirmi dokuz hurûf aslından aldık
Vücut deryasında ummana daldık
Doksan bin kelâmı oradan aldık
Yirmi dokuz hurûfun aslıdır billah

Bu ilm-i hikmeti sırrı vahdette
Deryayı göl etti cism-i ummanda
Yirmi dokuz hurûf aslı bir nokta
Yirmi dokuzun hurûfun aslıdır billah

Bismillahı okuduk elestten hey cân
Fatiha sûresi on iki imam
Cemi eşya bir noktada bağlandı tamam
Yirmi dokuz hurûfun aslıdır billah

Yâsin ve'l-Kuran vasfını bir eyle
Kelâm-ı Tûrda bir devrân eyle
El-etâ sûresini bir nazar eyle
Yirmi dokuz hurûfun aslıdır billah

Ol yedi pınarın yedi gölünde
Bezm-i hakîkatin vahdet yolunda
Cemi bir noktada hüsnü ile canda
Yirmi dokuz hurûfun aslıdır billah

Hakîkat yolunu ilmi irfânda
Dört kapı kırk makam gördük anda
Elestü hitap bezm-i rahında
Yirmi dokuz hurûfun aslıdır billah

Gönül divânedir senin yolunda
Tarikat rahında gonca gülünde
Feryâd ü zâr oldu kelâm dilinde
Yirmi dokuz hurûfun aslıdır billah

Kemter Yusuf dertli hicrân eyleme
Bu sırr-ı küntü kenz'i cânân söyleme
Yâd elinde yaralarımı merhem eyleme
Yirmi dokuz hurûfun aslıdır billah

Nutuk 74

Derûnî noktada bâ-yı bismillah
Kaşların âyettir ey saçı Leylâ

Âşık olan durmadan maşûkun arar
Mecnûn ettin beni ha leylim leylim

Kaşların eliftir gözlerin hilal
Leblerin kevser ol cismin zülal
Âşık olan maşûkuyla eyledi karar
Mecnûn ettin beni ha leylim leylim

Kef ile nunda buldular nihâyet
Vechinden okunûr doksan bin âyet
Yedi mushaf ile okundu o zât
Mecnûn ettin beni ha leylim leylim

Sûretin bir ayda cemâlin nûrda
Kâbe-i beytullahımsın celalin sırda
Tek bir noktadır ol hüsnün Tûr'da
Mecnûn ettin beni ha leylim leylim

Kuran'da okunur gül yüzlü yârim
Yedi iklim çâr köşe değer gözlerin
Seni seven âşık terkeyler varın
Mecnûn ettin beni ha leylim leylim

Seyyidi Şeyh Hasan'dır cedd-i elilim
İlm-i Kuran'dır benim delilim
Gece gündüz sevdiğimi ararım
Mecnûn ettin beni ha leylim leylim

Kemter Yusuf dertli güzel yâr ile
İntizârım koyma bugün yârına
Dost seni değişmem dünya varına
Mecnûn ettin beni ha leylim leylim

Nutuk 75

Elâ gözlü cânân dilber
Cânım sana kurban dedi
Kaldır yüzünden nikâbın
Ha Leylâ'm gül Leylâ'm

Elâ gözlü cânân dostum
Derdime sen ortak oldun
Aşkından sararıp soldun
Ha Leylâ'm gül Leylâ'm

Arabî Farisî yazar
Seni seven canından bezer
Âşıklar maşûkunu gözler
Ha Leylâ'm yâr Leylâ'm

Hüsnü-i cemâlini gördüm
Hâlini hey dilber sordum
Meylimi ben sana verdim
Ha Leylâ'm can Leylâ'm

Elif lâm mimden aldım
Bu aşkın bahrine daldım
Bir ikrâra dost bağlandım
Ha Leylâ'm gül Leylâ'm

Âşıkların mah eylemiş
Dört kitap seni söylemiş
Aşkından cevlân eylemiş
Ha Leylâ'm yâr Leylâ'm

Kemter Yusuf cevlân eyler
Âlem-i hitabı gözler

Yüz bin güzel olsa neyler
Ha Leylâ'm can Leylâ'm

Nutuk 76

Bu güzel mekânda eğlenip durdum
Sırr-ı küntü kenzin ben sende buldum
Çok şükür deryaya yüzümü sürdüm
Aslı nûr nesli nûr Munzur babanın

Yücelerden yüce dağların aman
Âb-ı hayat suların dertlere derman
Acem şâhı yaptı havuzu bu han
Aslı nûr nesli nûr Munzur babanın

Munzur babanın ziyârettir köyü
Âb-ı zemzemin berraktır suyu
Ovasında çoktur ördeği toyu
Aslı nûr nesli nûr Munzur babanın

Cismin âşikâre pinhânda durdun
Enbiya evliyaların mekânı oldun
Üçler yediler kırklar irfânı kurdu
Aslı nûr nesli nûr Munzur babanın

Güzeldir mekânın şirindir elin
Elvan elvan kokar bahçede gülün
Garip garip öter dertli bülbülün
Aslı nûr nesli nûr Munzur babanın

Ovacık boğazı kıbleye bakar
Âb-ı hayat gibi pınarlar akar
Baş ucunda bahçe güllerin kokar
Aslı nûr nesli nûr Munzur babanın

Bilgez baba Gayret babanın eli
Ol Sultan bâbanın bahçede gülü
Berrak olmuş akar Munzur'un seli
Aslı nûr nesli nûr Munzur babanın

Kemter Yusuf dertli ey cânân aldım
Çok şükür deryama yüzümü sürdüm
Ol güzel mekânda bir gece kaldım
Aslı nûr nesli nûr Munzur babanın

Nutuk 77

Muhabbettir mürşitlerin kelâmı
Muhabbettir müminlerin irfânı
Muhabbettir erenlerin erkânı
Azizim sultanım cânım merhaba

Muhabbettir âriflerin gülşeni
Muhabbettir âşıkların ruşeni
Muhabbettir müminlerin imanı
Saadetli sevdiğim cânım merhaba

Muhabbet dediğin derya-yı ummandır
Muhabbet dediğin ümmü'l-Kuran'dır
Muhabbet dediğin can içinde candır
Azizim sultanım cânım merhaba

Muhabbet bahrine bu gönül daldı
Muhabbet nûru ile Miraç'ta kaldı
Muhabbet ile bütün vahdeti buldu
Saadetli sevdiğim canlar merhaba

Kelâmı hikmettir Miraç yolunda
Muhabbet sırrıdır bahri ummanda

Muhabbet dediğin bir nokta cihânda
Azizim sultanım canlar merhaba

Muhibb-i hanedan olayım dersen
Bu sırr-ı vahdete ereyim dersen
Muhabbet gülünü dereyim dersen
Saadetli sultanım dostum merhaba

Muhabbet ile kevn ü cihân kuruldu
Muhabbet behrinde ol resül doğdu
Muhabbet ile doksan bin kelâmı sordu
Azizim sultanım dostum merhaba

Muhabbet gülünü gönül derenler
Bezm-i hakîkatte ana erenler
Muhabbet destinde cânân içenler
Azizim sultanım cânım merhaba

Gönül seninle muhabbet edelim
Bezm-i hakîkat goncasını derelim
Muhabbet bahrinde Hakk'a erelim
Saadetli sevdiğim cânım merhaba

Muhabbet bahrine hey cânım daldım
Muhabbetle gonca-yı vahdete erdim
Muhabbet bâbında ol Hak'kı buldum
Azizim sultanım cânım merhaba

Kemter Yusuf dertli ey cânım aldı
Muhabbet bağında güllerin derdi
Hakîkat nuru bir noktada gizlendi
Efendim sultanım canlar Merhaba

Nutuk 78

Gönül gel seninle cevlân edelim
Hakîkat içinde noktadır gönül
Bu sırr-ı vahdete dahi erelim
Bu kevn ü cihânın mekânı gönül

Divâne gönül vahdet eyledi
Bir noktada gönül ol Hakk'a erdi
Erenler canı ile serini verdi
Hakîkat bir noktadır hey gönül

Gönül Beytullah Tûr'unda kaldık
Arayıp küntünü gönülde bulduk
Hazreti Mûsa'nın Tûr'unda durduk
Muhabbet goncası sensin ey gönül

Gönül vahdette umman eylemiş
Gönül divânesi ummana ermiş
Gönül sahrasında devrâna ermiş
Hakîkat noktası sendedir hey gönül

Gönül divânesi hikmet nûrunda
Bezm-i hakîkat vahdet sırrına
Gönül bahçesinde gonca gülüne
İlm ü irfân sendedir hey gönül

Gönül Beytullah hey cânân dedim
Bu ilm-i hikmeti ben sende gördüm
Bir ikrâra bağlanıp seninle kaldım
Ümmü'l-Kuran sendedir hey gönül

Fehmeyle kendini ey divâne gönül
Çâr tarafın beytullah oldu hey gönül

Hakîkat bir noktada pinhândır hey gönül
Ol sırr-ı mübhem sendedir hey gönül

Ey cânım gönül âlemin ne oldu
O gönül deryası nûrundan doldu
Herkes arayıp özünde buldu
Sırr-ı vahdet sendedir hey gönül

Bu ümmü'l-kitap bahri sen oldun
Yüz on dört sûre sende okundu
Bu sırr-ı tevhidi zikrinde buldum
Hikmet-i âlem sendedir hey gönül

Divâne gönül kevn ü mekân oldu
Muhabbet nûrunda bu gönül doldu
Ene'l-Hak sırrına ey cânım erdim
Allemü'l-esmâ sensin hey gönül

Çâr anâsır şeş ciheti mamur eylemiş
Ol sırr-ı hakîkat sende gizlenmiş
Hakîkat şehrinde manâyla ermiş
Muhabbet gülünü derdin hey gönül

Muhabbet goncası gülünü derenler
Bağlanıp ikrâra anda duranlar
Meyl-i muhabbeti ana verenler
Kevn ü mekân sûreyi sen oldun gönül

Kemter Yusuf dertli birlikte erdim
Muhabbet gülünü gönülde derdim
Her yaraya hey can sen merhem oldun
Muhabbet goncası sensin hey gönül

Nutuk 79

Âlem-i manâda seyrân içinde
Divâne etti beni bir dilber
Kaldırdı nikâbın gösterdi yüzün
Aklımı başımdan aldı bir dilber

Yüzünden nikâbın reftar eyledi
Cemâlin beni mecnûn eyledi
Açılmış goncası gülünü derdi
Aklım başımdan aldı bu dilber

Meylimi vermişim bu güzel yâra
Aşkın beni divâne etti ağyâra
Sahra vü çölde Mecnûn dilinde
Aklımı başımdan aldı bu dilber

Çâr köşe yedi iklimi seyretti gözler
Hasretinden büryan olmuşum güzel
Ârifler alimler hüsnünü yazar
Aklımı başımdan aldı bu dilber

Ne kadar vasfetsem hüsnün dillerde
Kelâm hikmet olmuş gonca güllerde
Deryalar çağladı çeşmim sellerde
Aklımı başımdan aldı bu dilber

Var ettin âlemi hicrânda durdun
Âşıklar tellalı bir umman oldun
Güzellerin mahı a yârim noldu
Çeşmim yaşı Ceyhun ettin hey dilber

İsmini bilenler seyrân ederler
Dört kitap manâsı seni vasfeyler

Yüz bin güzel olsa bu gönül neyler
Âşıklar miracı sensin ey dilber

Âşıklar miracı cânım sen oldun
Yedi iklim çâr köşede ben seni buldum
Elestü hitapta ikrârımı verdim
Burc-ı âsuman cemâlim ey dilber

Hikmet-i noktayı ben sende buldum
İlm-i câvidânı diller okudu
Hakîkat goncalar hey cânım soldu
Elli yedi bin âşığın yâri hey dilber

Ey divâne gel bir seyrân eyle
Gönül beytullahtır kendin fehmeyle
Ârif ol vücûdun bir devrân eyle
Gönüller sultanı sensin ey dilber

Ne kadar methetsem dillerde dahi
Sahrayı şule-i nûrunda cânân dedi
Doldurdu bâdeyi aşkın meyhinde
Yirmi dokuz hurûfun cismisin ey dilber

Böyle bir hüsnü dilberi gördüm
Ezeli ebedi meylimi verdim
Açılmış gonca güllerin derdim
Yüz dört kitap yüzün ey dilber

Sordum dilber kimin neyisin
Âşıkların can içinde canısın
İrfânda durmuş kırklar cemisin
Müminler imanı sensin hey dilber

Elifi okudum devrâna geldim
Kelâmı hikmette seyrâna geldim
Yâr senin bağında bir gonca aldım
Hûblar mahı sensin hey dilber

Aşkından deryalar bir cûşa geldi
Ârifler orada dersini aldı
Kevn ü cihân ikrâra bağlandı
Güzeller mahı sensin hey dilber

Böyle bir dilberin yüzünü gördüm
Kırklar meydanında dârında durdum
Şirin dilleriyle hâlimi sordu
Erenler rahı sensin hey dilber

Kaldır nikâbını yüzün göreyim
Hakîkat bâbında dahi ereyim
Açılmış gonca güllerin dereyim
Feryâda saldın beni hey dilber

Dost bağında bülbül oldum zârına
Bezm-i hakîkatin hikmet nûruna
Akıl ermez ol güzelin sırrına
Elvan elvan kokar güllerin dilber

Şirin dillerinle beni mest ettin
On sekiz bin âlemin kündünü sen dedin
Doksan bin perde yüzüne gerdin
Cihânı var eden sensin ey dilber

Şem-i kamer güneş nûrun eyledi
Aşkın beni dilber mecnûn eyledi
Büsbütün vahdeti anda gizlendi
Müminler demi sensin hey dilber

Kemter Yusuf dertli hüsnünü gördüm
Elestü hitapta meylimi verdim
Gönül bir ikrâra bağlanıp durdu
Müminler ikrârı sensin hey dilber

Nutuk 80

Atamın belinden geldim cihâna
Yandı ciğerlerim döndü büryana
Bu dünya fânîdir benzer bir hana
Çarh-ı devrân döner gider bu günler

Annemin karnında ben neler gördüm
Bu fânî dünyada hicrâna daldım
Köşe-yi vahdette eğlenip kaldım
Bir kapısız haneye indirdin beni

Annemin karnında hey cânım geldim
İlm-i ledünde dersimi aldım
Çâr anâsır şeş ciheti bildim
Aslı bir noktaya indirdin beni

Kızıl güllerin bir deste oldu
Çâr anâsır şeş cihette eğlenip durdun
Kuran-ı nâtıkı orada okudum
Bu çarh-ı gerdûna getirdin beni

Fehmettim kendimi kendimde bildim
Çâr anâsır şeş ciheti ma´mur ettin
Bu feyz-i âlem hüsnüne erdim
Bu fânî dünyaya getirdin beni

Beş yaşıma gelip kendime erdim
On yaşımda sırr-ı vahdeti bildim

On beş yaşında güllerin derdim
Böyle bir hicrâna saldın beni

On beşine yirmisine erince
Otuz ile kırk yaşına girince
Açılmış gonca güllerini derince
Terk-i diyâr eylettin beni

Altmış ile yetmiş devrândır benim
Seksen ile doksan seyrândır benim
Yüz bir yaşıma aman girince
Gonca güllerim soldurdun benim

Yüz bir yaşımda ey can neyledim
Feleğin bendine düşürdün beni
Âkıbetin mevt olduğunu bildim
Bu vefâsız dünyaya getirdin beni

Fehmeyle kendini âkıbet mevt olur
Amel defterlerin bir gün sorulur
Akan ırmakların anda durulur
Bu âlem-i hicrana getirdin beni

Kemter Yusuf dertli gel hicrân eyle
Şu fânî dünyaya bir nazar eyle
Bu ilm-i dünyayı bir devrân eyle
Feleğin zârına düşürdün beni

Nutuk 81

Gene dosttan haber geldi
Aşkım cûş eyledi bugün
Taramıştır siyah zülfünü
Aşkın Ceyhun etti beni

Gece gündüz hicrân oldum
Aşkından sararıp soldum
Yâr bağına giremez oldum
Ceyhun etti gözüm yaşı

Yâr aşkından ben şaşarım
Şu cihânda ben ararım
İçime od düşmüş yanarım
Ceyhun etti dillerimi

Arayıp yâri bulaydım
Yâr bağına hem gireydim
Hilal kaşını keman edeydim
Ceyhun etti aşkın beni

Aşkın cûş eylemiş çağlar
Deli gönül durmaz ağlar
Herkes sevdiğini arar
Göz yaşımı Ceyhun etti

Kılavuzum şâh-ı merdan
Derdime hem oldu derman
Bozulmuştur gene devrân
Ceyhun etti güllerimi

Aşkından Ceyhun etseler
Yaraya merhem bulsalar
Yüz bin kılıç çalsalar
Aşkın Ceyhun etti beni

Meni gören mecnûn sanır
Yâr aşkı sînemde yanar
Cemâlini gören kanar
Gözüm yaşı Ceyhun etti

Kollarımı bağlasalar
Zehir verip dağlasalar
Gözüm yaşı çağlasalar
Aşkın Ceyhun etti beni

Güzeller mahı sen oldun
Mansur gibi dâra durdun
Hâlimi bir kez sordun
Ceyhun etti hâlin beni

Mecnûn etti bakışların
Elif lam mimdir kaşların
Ahu gibi hem sözlerin
Ceyhun etti aşkın beni

Hikmet ile saldın beni
Aşkından zâr ettin beni
Söylemedi hem dillerim
Ceyhun etti gözüm yaşı

Hilal kaşın kemend oldum
Dört kitap vasfında buldum
Yâr senin irfânında durdum
Ceyhun edip saldın beni

Soramadım bir hâlini
Sarpa göndermiş yolumu
Ağlatmıştır hem kulunu
Ceyhun etti aşkın beni

Dost elinde bâde içtim
Can ile serimden geçtim
Muhabbet gülüne düştüm
Ceyhun etti dillerimi

Ceyhun etti çeşmim akar
Yâr seyrânda bana bakar
Umman gibi sular akar
Ceyhun edip saldın beni

Yâr mekânın seyrân oldu
Ciğerlerim büryan oldu
Mûsa gibi Tûr'da durdu
Ceyhun etti hicrân beni

Bu aşk-ı İlâhi bahrine aldı
Deli gönül hicrândan doldu
Haydar-ı Kerrâr pirim oldu
Ceyhun etti nazar beni

Seyrân olmuş yüce elin
Durmaz seni söyler dilim
Dost bağında gonca gülüm
Gözüm yaşı Ceyhun etti

Yücelere çıkmış bakar
Yârin aşkı sînem yakar
Gözüm yaşı durmaz akar
Ceyhun etti aşkın beni

Kelâm-ı hikmetim sensin
Dostum aşkı sînem yaksın
Cemâlini gören kansın
Gözüm yaşı Ceyhun etti

Aşkın hikmet olmuş rahı
Ol güzellerin hem mahı
Hicrân ile dolmuş bağı
Ceyhun etti aşkın beni

Yaralarım göz göz oldu
Derdime sen Lokman oldun
Dâim hep pinhânda durdun
Ceyhun etti aşkın beni

Ol güzel yâri bulsaydım
Güllerini cânım derseydim
Muhabbet bağına girseydim
Hicrân ile saldın beni

Muhabbet bağına girdim
İkrârımı sana verdim
Ali Haydar sana dedim
Ceyhun etti aşkın beni

Gece gündüz işim zârdır
Âşıklara dünya dârdır
Kerem kani lütfün vardır
Mürvet eyle hâllerime

Yücelerde seyreyledi
Aşkın beni neyledi
Âşıklar gülün derdi
Feryâd ile sardın beni

Misk ü amber kokar gülün
Durmaz akar çeşmim seli
Mecnûn etti yârin dili
Gözüm yaşı Ceyhun etti

Şems ü kamer güneş doğdu
Gönüller bir umman oldu
Yârim bana hoca oldu
Hicrân ile saldın beni

Yârdan dersimi aldım
Aşkı ile ummana daldım
Bir ikrâra dost bağlandım
Ceyhun etti aşkın beni

Katre aşkın umman eyler
Âşıklar maşûkun söyler
Nazlı yârim meni gözler
Mecnûn etti aşkın beni

Kemter Yusuf dertli kulum
Gam bürümüş sağım solum
Sen sultansın ben de kulum
Mecnûn etti aşkın beni

Nutuk 82

Yüce dağlar başı duman
Yâr aşkından hâlim yaman
İşte geldi ahir zaman
Meded mürvet imdâd eyle

Gözüm yaşı durmaz çağlar
Yine duman oldu dağlar
Şu dünyada hâlim yaman
Meded mürvet imdâd eyle

Şu âlemi seyrân eyler
Dertli olan imdâd diler
Hicrân oldu bütün bağlar
Meded mürvet imdâd eyle

Âlem-i esmâ gör ne oldu
Kevn ü cihân zaman bozuldu

Ahir zaman yakın oldu
Meded mürvet imdâd eyle

Dağların dumanı kalkmaz
Göz yaşıma kimse bakmaz
Geçen günler geri gelmez
Meded mürvet imdâd eyle

Ahiri hem şer buyurdu
Dünya kündüyle cihân bozuldu
Gör ki kulların cânân ne oldu
Meded mürvet imdâd eyle

Vefâsız dünyayı neyleriz
Aşkı ile hicrân ederiz
Şefaât ya resül deriz
Meded mürvet imdâd eyle

Bin üç yüz yetmiş yedi[5] oldu
Tarih ile zamanlar doldu
Bütün mahluklar bozuldu
Meded mürvet imdâd eyle

Ahir zaman gör ki geldi
Çarh-ı gerdûn dünya döndü
Mehdi resulün devri geldi
Meded mürvet imdâd eyle

Evlatların gör sattılar
Nemrut gibi ok attılar
Ezazil şeytana kandılar
Meded mürvet imdâd eyle

(5) Hicri tarih, miladi karşılığı 1957. Nutkun söylendiği yıl.

Devr-i cihân âlem oldu
Ehli beyt bendesi noldu
Vücut azaları bozuldu
Meded mürvet imdâd eyle

Kemter Yusuf derdi aldık
Kıyamet gününe kaldık
Nefsin ateşiyle yandık
Meded mürvet imdâd eyle

Nutuk 83

Zahır batınımda gördüm
Mansur gibi dâra durdum
Ene'l-Hakk'ı yakın gördüm
Hak müminin kalbindedir

Vücûdunu seyrân eyle
Kelâmı hikmette söyle
Sâdık ol ikrârını bekle
Hak müminin kalbindedir

Ol gönül beytullah oldu
Doksan bin âyet okundu
Ol vücut nûrundan doldu
Hak müminin kalbindedir

Hakk'ı uzaktan arama
Ezâzil bahrine dalma
Bu dünyaya sen aldanma
Hak müminin kalbindedir

İlm-i devrân cânân eylemiştir
Âşıklar her zaman söylemiştir

Hak kendi nûrunu gizlemiştir
Hak müminin kalbindedir

Ezâzilden sırrın gizle
Sâdık ol dost izini gizle
Aldanma dünyaya ahretin gözle
Hak müminin kalbindedir

Mansur gibi dâra gelen
Ene'l-Hak sırrından alan
Çâr yanını ma´mur eden
Hak müminin kalbindedir

Çâr enasır şeş cihetin
Heft âyet okur hattın
Hakîkat ilminde hurûfatın
Hak müminin kalbindedir

Fehmeyle kendini ey cânım gel
Bu ilm-i câvidândan dersini al
Vücut ilmine bir kez dal
Hak müminin kalbindedir

Kemter Yusuf dertli aldım
Vücûdun şehrine daldım
Bir noktayı orada buldum
Hak müminin kalbindedir

Nutuk 84

Kiramen katibin alır destine
Âşık olan gül gönderir dostuna
Kelime-yi tevhit yazılıdır postuna
Arzumanım sensin ya Muhammed

O güzel nûruna salavât verdim
Yüz dört kitap destinde yâr seni gördüm
Hâk u turâbına yüzümü sürdüm
İntizârım sensin ya Muhammed

Ümmü'l-Kuran olmuştur senin cemâlin
Pervane eylemiş aşk ile nârım
Gece gündüz sanadır dâim intizârım
Arzumanım sensin ya Muhammed

Sen şefaât kânisin bir imdâd eyle
Bu günahkar hâlime bir nazar eyle
Dü cihânda kuluna sen şefaât eyle
İntizârım sensin ya Muhammed

Âlemlerin sultanı sen oldun
Bu kevn ü âlem nûrunla doldu
Âlem-i ma'nâda men seni gördüm
Arzumanım sensin ya Muhammed

Gece gündüz zâr eyleyip ağlarım
Senden bir imdâd olmazsa neylerim
Her dâim senden mürvet dilerim
İntizârım sensin ya Muhammed

Elli yedi bin âşık seni söyledi
On sekiz bin âlem 'yâ resül' dedi
Günahkar kulların senden imdâd diledi
Arzumanım sensin ya Muhammed

Doksan bin perdeyi araya gerdin
Nice kimselerin destinden aldın
Doksan bin kelâmı Miraçta sordun
İntizârım sensin ya Muhammed

Kemter Yusuf ağlar gezer cihânda
Şefaât eyle bize ulu divanda
Aşk u muhabbetin bu şirin canda
Arzumanım sensin ya Muhammed

Nutuk 85

Gece gündüz hicrân eder ağlarım
Yaramın merhemi senden dilerim
Elvan elvan kokar gonca güllerin
Bir bergüzar versen elinden ey yâr

Siyah zülfün kement olmuş
Hâlim pek de yaman olmuş
Ol güzel dilber cânım ne olmuş
Bir bergüzar versen elinden ey yâr

Bergüzarı elinden ben aldım
Mah cemâl yüzünü gördüm
Cânım sana kurban dedim
Bir bergüzar versen elinden ey yâr

Kelâm ile hikmet eyler
Aşkın beni mecnûn eyler
Tur ile cihânda söyler
Bir bergüzar versen elinden ey yâr

Kemter Yusuf hicrân oldum
Dost aşkından büryan oldum
Aradım da yârimi buldum
Bir bergüzar versen elinden ey yâr

Nutuk 86

Deli gönül dalgalandı çağladı
Sînem yaralandı didelerim ağladı
Yaralarımı o yâr hem bağladı
Yaramın merhemi sendedir yâr

Göz göz oldu sînemdeki yaralar
Bülbül bir yâr için giydi karalar
İflah etmez bu dert beni paralar
Yaramın merhemi sendedir ey yâr

Ta ezelden meylim sana bağlıdır
Yâr senin aşkından sînem dağlıdır
Bu dünya vefâsız 'kün'ü çarklıdır
Yaramın merhemi sendedir yâr

Gözüm yaşı akıp çağladı
Altın kemer ince bele bağladı
Çarh-ı gerdûn dünya hicrân eyledi
Yaramın merhemi sendedir ey yâr

Garip bülbülün işi âh u zâr oldu
Ciğerlerim yandı hep büryan oldu
Sınık yaralarım tabibini buldu
Yaramın merhemi sendedir ey yâr

Gönül bülbül olmuş arzusu güle
Meni mecnûn gibi düşürdün dile
Gözümün yaşını döndürdü sele
Yaramın merhemi sendedir yâr

Ol güzel ismin he hafî oldu
Gönül divânesi hicrâna daldı

Kevn ü cihân bir noktada kaldı
Yaramın merhemi sendedir ey yâr

Bu sırr-ı vahdeti orada gizle
Dört kapı kırk makam yolunu izle
Ârif ol gizli ma´nâdan söyle
Yaramın merhemi sendedir yâr

Kemter Yusuf derdi be harfinden aldım
Garip bülbül gibi hicrâna daldım
Yaramın Lokman'ını ey cânım bildim
Yaramın merhemi sendedir yâr

Nutuk 87

Vücûdun şehrini seyrân ederken
Kevn ü mekân sûre-yi rahman sendedir
Yedi eflak levlâk sûresini okurken
Burc-ı âsumanım sendedir

Üç yüz altmış sûreyi gördüm
Yedi hat mushaf Kuran'ı okudum
Çâr anâsır şeş ciheti bildim
Ümmü'l-kitap sendedir

Vücûdun şehrinde yârimi gördüm
Doksan bin âyetin sırrına erdim
Yedi iklim çâr köşede durdum
Yirmi dokuz hurûf sendedir

Vücûdun şehrinde bir dükkan buldum
Kelâm-ı hikmeti orada okudum
Gönül ikrâra bağlanıp durdum
Sırr-ı küntü kenzin sendedir

Yedi yüz yetmiş haneyi gördüm
Aşk bâdesini içip, meyinde durdum
Cihânı gezip kendimde buldum
Nâr-ı çâkerem nûr-ı Huda sendedir

Yedi iklim çâr köşe hem irfân oldu
Yedi eflak sûre orada okundu
Vücûdun âleme kevn ü mekân oldu
Ene'l-Hak sûre-yi rahman sendedir

Kemter Yusuf dertli ey cânım erdim
On yedi kapıyı kendimde buldum
Ümmü'l-kitabı orada okudum
Kevn ü mekân sûre-yi rahman sendedir

Nutuk 88

Muhabbet bağında gülünü derdim
Arı gibi cânım birliğe erdim
Miraç'ta cânân balını gördüm
Muhabbet baldadır gonca gül gibi

Arı gibi inleşip de gezerim
Muhabbet tatlıdır balı neylerim
Garip bülbül gibi feryâd eylerim
Muhabbet baldadır gonca gül gibi

Arılar birlikte inleşip gezer
Bin bir çiçekte balını gizler
Birlik makamında sırrını gizler
Muhabbet baldadır gonca gül gibi

'Şaraban tahuran' ırmak göl oldu
Gönül divânesi bir umman oldu

Bin bir çiçeğinde katre bal oldu
Muhabbet baldadır gonca gül gibi

Muhabbet bağında gülü derdiler
Kudret hununda cânım verdiler
Hakîkat bâbında anı gördüler
Muhabbet baldadır gonca gül gibi

Muhabbet tatlıdır bir umman oldu
Zemin u âsuman nûrunda doldu
Arı yok iken Mirac'ında bal oldu
Muhabbet baldadır gonca gül gibi

Bin bir çiçek ile balından aldık
Muhabbet tatlıdır ummana daldık
Birlik makamında irfânı kurduk
Muhabbet baldadır gonca gül gibi

Dört ırmak çağladı birlik bağında
Hakîkat bir noktadır aşk zindanında
Bir lezzet aldık İsmail'in balında
Muhabbet baldadır gonca gül gibi

Her çiçekten bir katre nûr aldık
Nice bin sene orada kaldık
Leblerin zülali ummandan aldık
Muhabbet baldadır gonca gül gibi

Birlik makamında cevlân eyledik
Arı gibi İsmail'in balından derdik
Muhabbet bağında goncaya erdik
Muhabbet baldadır gonca gül gibi

Muhabbet bağında gülü derenler
Dost uğrunda serini verenler
Arı gibi ol birliğe erenler
Muhabbet baldadır gonca gül gibi

Muhabbet baldadır gör ki neylemiş
Ârifler arının sırrına ermiş
Muhabbetle dostun gülünü dermiş
Muhabbet baldadır gonca gül gibi

Bin bir çiçek ile birleyip geldik
Hakîkat bezminde gülünü derdik
Elestü hitapta ol sırra erdik
Muhabbet baldadır gonca gül gibi

Kemter Yusuf dertli bir gonca aldı
Birlik makamında vahdete erdi
Hakîkat nûrunda balını gördü
Muhabbet baldadır gonca gül gibi

Nutuk 89

Gül yüzlü yârimi göremez oldum
Sevdanın aşkından sararıp soldum
Bir güzelin kapısında kul oldum
Ağlayıp sızlarım bundan sana ne?

Düşer mi sanma hicrân eyledin
Kimini güldürüp kimini dağladın
Kimini şâd ettin kimini ağlattın
Ağlayıp sızlarım bundan sana ne?

Hicrân ile feryâdı sen bana verdin
Burc-ı âsumanda gizlenip durdun

Her yaramın Lokman'ı sen oldun
Ağlayıp sızlarım bundan sana ne?

Kimini ağlatıp kimini güldürdün
Kiminin gonca güllerini soldurdun
Kimini feleğin kahrına uğrattın
Ağlayıp sızlarım bundan sana ne?

Kemter Yusuf dertli bî-karar oldu
Mahlar mahı ol yârim noldu
Herkes sevdiğini arayıp buldu
Ağlayıp sızlarım bundan sana ne?

Nutuk 90

Nazlı yârdan haber alsam
Yarama bir merhem çalsam
Bergüzar elinden versen
Hicrân olur zâr olur günlerim

Yâre meylimi vermişim
Gonca güllerini dermişim
Sırr-ı vahdetin görmüşüm
Hicrân olur zâr olur günlerim

Derya gibi hem coşsalar
Şu derimi hem yüzseler
Yârin destinden tutsalar
Hicrân olur zâr olur günlerim

Kemter Yusuf hicrân oldum
Gör ki aşkından yâr ne oldum
Lokman'ımı bulamaz oldum
Hicrân olur zâr olur günlerim

Nutuk 91

Meylimi vermişim ben bir dilbere
Gül yüzlü sevdiğim yetir dîdâra
Bülbül gibi saldın sen beni zâra
Ne sen unut beni ne de ben seni

Güzellerin mahı dilber sen oldun
Bu ilm-i âlemi sırrında buldum
Bu kevn ü cihânı cânım sen kurdun
Ne sen unut beni ne de ben seni

Salına salına gelen hey dilber
Seni seven âşık cihânı neyler
Âşık olan maşûkun methini eder
Ne sen unut beni ne de ben seni

Zâhir ü batın güzel sen oldun
Bu ilm-i âlemde hâlimi sordun
Kamu yaralara sen tabip oldun
Ne sen unut beni ne de ben seni

Kemter Yusuf dertli bir seyrân eyle
Oku dört kitabı yâri vasfeyle
Sâdık ol ikrâra yolunu gözle
Ne sen unut beni ne de ben seni

Nutuk 92

Şu âlemi seyreylerip gezerim
Gönül eğlencesi dağlar merhaba
Dört kitap okuyup vasfın eylerim
Yâr elinde gonca güller merhaba

Âşığım ben bir hüsnü cânâna
Aşkından kul oldum yana yana
Dillerin vasfeyler ey hüsnü ana
Gönül eğlencesi dağlar merhaba

Bir kez çıksam yüce dağlar başına
Gözümden akan çeşmim yaşına
Mecnûn etti beni yârin peşine
Yârin bahçesinde güller merhaba

Dudular bülbüller andelip ne oldu
Âşıklar arayıp maşûkun buldu
Yâr senin aşkından sararıp soldum
Gönül eğlencesi dağlar merhaba

Yüz bin güzel olsa cânân neylerim
Âşıkım dîdârına ağlar gezerim
Âkıbet şirin cânımdan bezerim
Yârin bahçesinde güller merhaba

Bakmaz mısın feryâd ile zârıma
Sînem büryan oldu aşkın nârına
Akıl ermez ol Hüdâ'nın sırrına
Gönül eğlencesi dağlar merhaba

Coşkun seller gibi akar giderim
Didelerde kanlı yaşlar dökerim
Çarh-ı dünya fânî cânım neylerim
Yârin bahçesinde güller merhaba

Şu dünyada muradıma ermedim
Hâlden bilmeyene sırrım demedim
Her olur olmaza meylimi vermedim
Gönül bahçesi dağlar merhaba

Kemter Yusuf dertli coşup çağladı
Gönül yaralıdır cihân dağladı
Bu hicrânı Huda'm hep bana mı verdi
Yârin bahçesinde güller merhaba

Nutuk 93

Neylerim dünyayı hicrândır bana
Hâlimi bildirsen ey cânım sana
Göster dîdârını yâr kana kana
Gönül eğlencesi yâr olmayınca

Elli yedi bin âşığın yüzü gülmedi
Bu dünyada kimse gonca gülü dermedi
Rakipler bu sırra asla ermedi
Gönül eğlencesi yâr olmayınca

Herkes sevdiği ile ülfet eyliyor
Âşık olan maşûkunu gözlüyor
Zâlim kahpe felek gör ki neyliyor
Gönül eğlencesi yâr olmayınca

Ağyâr ne bilir benim hâlimden
Kelâmı hikmet olmuş vasfı dilimden
Bir haber almadım nazlı gülümden
Gönül eğlencesi yâr olmayınca

Kemter Yusuf dertli gel sabır eyle
Gönül şehrinde sen bir karar eyle
Dert ehlini bul hâllerini söyle
Gönül eğlencesi yâr olmayınca

Nutuk 94

Yaz bahar ayları geldi erişti
Derelerden kalkar sel yavaş yavaş
Gece gündüz ağlarım hicrândır işim
Açılır bahçede gül yavaş yavaş

Yaz bahar ayları cânım gelince
Seher yellerine yâri sorunca
İrfâna girip dostu bulunca
Deryada cûş eyler göl yavaş yavaş

Bahar oldu gene bülbül zâr eder
Gönül divânedir yolları bekler
Irmaklar coşup deryayı boylar
Sular çağlar gider gör yavaş yavaş

Gönül gel seninle seyrân edelim
Gönlü bir edip Hakk'a gidelim
Yârin bahçesinde güller derelim
Açılır güller bak yavaş yavaş

Lale ile sümbül gülü derenler
Sırr-ı hakîkat kapısına girenler
Dost uğrunda serlerini verenler
Görünür orada yol yavaş yavaş

Nice padişâhlar gülün dermedi
Bu dünya hiç kimseye kalmadı
Nice Süleyman tahtını mûr aldı
Arada açılır gül yavaş yavaş

Kemter Yusuf dertli gel cevlân eyle
Bu fânî dünyayı bir seyrân eyle

Fehmeyle yârini kendini gözle
Sahrada görünür yel yavaş yavaş

Nutuk 95

Sabahtan uyandım seher yeline
Kuşlar ötüşür Allah bir Muhammed Ali diyerek
Âlem-i ma'nâda ilmi devrâna
Dağlar çağırır Allah bir Muhammed Ali diyerek

Sabahın seherinde seyrâna geldim
Yâr senin aşkından devrâna geldim
Bir ikrâra bağlanıp hey cânım kaldım
Sular çağırır Allah bir Muhammed Ali diyerek

Sabahın seherinde erken uyandım
Ol güzel pirimin rengine boyandım
Gül yüzlü yârimden bir haber aldım
Bülbüller ötüşür Allah bir Muhammed Ali diyerek

Sabahın seherinde sen imdâd eyle
Sınık yaralarıma bir merhem eyle
Garip öten kuşların kelâmın dinle
Turnalar ötüşür Allah bir Muhammed Ali diyerek

Sabahın seherinde imdâd eyledi
Yedi iklim çâr köşeyi devrân eyledi
Fakir kullarına cânım imdâd eyledi
Çöller de Allah bir Muhammed Ali diye çağırır

Sabahın seherinde goncalar açar
Pîrimin râyihası mis gibi kokar
Yârimin ateşi sînemde tüter
Yanar çağırır Allah bir Muhammed Ali diyerek

Sabahın seherinde ilm ü irfânım
Âşıkım ben sana imdâd beklerim
Senden imdâd olmazsa ya ben neylerim
Sahralar çağırır Allah bir Muhammed Ali diyerek

Sabahın seherinde cânân ağlarım
Büryan oldum aşkından imdâd beklerim
Yüce dağlar başı seyrân eylerim
Ağlarım Allah bir Muhammed Ali diyerek

Kemter Yusuf dertli feryâd eyledi
Dertliler derdine çâre diledi
Sınık yaralarım gene inledi
İnler Allah bir Muhammed Ali diyerek

Nutuk 96

Âlem-i manâda seyrân eyledim
Erenler cemine erdik elhamdülillah
Dolandı bâdeler ilm ü irfânda
Nûş ettim meyinde elhamdülillah

Âlem-i manâda seyrime erdim
Erenler yüzünün nûrunu gördüm
Eğilip destine niyaz-bent oldum
Erdim muradıma elhamdülillah

Âlem-i manâda ilmi devrânım
Cemâlin nûruna meftun hayranım
Derdimin dermanı sensin sultanım
Seyrettim nûrunu elhamdülillah

Âlem-i manâda seyrâna geldim
'Ene'l-Hak' deyip dârına durdum

Üçler beşler yedileri gördüm
Nûş ettiler destinden elhamdülillah

Aliyyü'l-Mürteza ben sana dedim
Nice kimselerin cârına erdin
Aşkın bâdesini meyinde verdin
Mest ü hayran oldum elhamdülillah

Âlem-i manâda bir dîdâr gördüm
Hâk ü turâbına yüzümü sürdüm
Bu aşkı ey cânım ben sana verdim
İkrârım sendedir elhamdülillah

Bir ismin Haydar'dır bir ismin kerrar
Gönül bir noktada eyledi karar
Âşıklar yârini durmadan arar
Meylimi sana verdim elhamdülillah

Âlem-i manâda mürvete geldim
Cemâlini görüp hikmete daldım
Ol mey demini destinden aldım
Nûş ettik destinden elhamdülillah

Hasan ile Hüseyin kıblegâhımdır
Erenler vahdeti Hakk'ının rahıdır
Gördüğüm seyrâna kırklar bağıdır
Kokladım gülünden elhamdülillah

Muhammed Ali'nin nûrunu gören
Ol erenler bağında seyrâna eren
Cân u serinden geçip irfâna giren
Ol dîdârı gördüm elhamdülillah

Âlem-i manâda ilm-i tevhîdin
Doksan bin âyet kelâm beyitin
Sırr-ı hakîkatin künhünü bildin
Erenler cemine erdik elhamdülillah

On iki imamların vasfı dâim dilimde
Erenler bağında gonca gülünde
Bülbüller ötüşür seher yelinde
Bülbül gibi zâra düştük elhamdülillah

Dört kapı kırk makam on iki erkân
On yedi kemer-best orada tamam
Âlemlerin sultanı el aman aman
İntizârım sanadır elhamdülillah

Üçler beşlerin hüsnü rahında
Yediler on iki kırklar yolunda
Seyreyledik erenlerin cânân bağında
Cemâlini gördüm elhamdülillah

On iki bahçenin nûrunu gördüm
Kırk sekiz kapının gülünü derdim
Çok şükür eşiğine yüzümü sürdüm
Ol dîdârı gördüm elhamdülillah

Âlem-i manâda ilm-i vahdette
Seyreyledim nûrunu bağ-ı destinde
Dört kitap hatm olmuş amın postunda
Maksuduma erdim elhamdülillah

Kemter Yusuf dertli çok şükür erdim
Âlem-i manâda pirimi gördüm
Ol hâk-i pâyine yüzümü sürdüm
Eriştim menzile elhamdülillah

Nutuk 97

Gam leşkeri gene yolum bağladı
Aşamam dağları duman görünür
Bir melek-sima yârdan ayrıldım
Akar gözüm yaşı umman görünür

Sür devrânını ey yâr vakti çağırır
Yıkma garip gönlümü Hakk'ın evidir
Yârin yüzü göğsü cennet bağıdır
Boyu servi dalı reyhan görünür

Men bir garip idim Tezdim çölünde
Sen bir şâhin idin uçtun kolumdan
Zâlim kahpe felek senin elinden
Eğer cellat isen aman görünür

Koyun enginlerde ben de akayım
Ol güzel yârimin cemâline bakayım
Ol güzel dostumun cevrini çekeyim
Yârin sitem sözü bana iman görünür

Kemter Yusuf dertli sığındım Kerîm'e
Can dayanır mı bu ayrılığın hasretine
Nice bin âşık asılmış zülfün teline
Hilal ebruların bana keman görünür

Nutuk 98[6]

Yücelerden yüce senin mekânın
Süzülüp de akıyor zemzem pınarın
Dost sana bağlıdır ahd ü peymânım
Yaramın tabibi pirim Seyit Hacı

(6) Bu nutuk Kemter Dede'nin piri Seyit Hacı için söylenmiştir.

Otuz dokuz gün tevhidde durdun
Kırklar ile bile irfânı kurdun
Kırklar meydanında pervane vurdun
Gözlerimin nûru pirim Seyit Hacı

Horasan elinden zuhura geldin
Dergâh-ı âliden icâzet aldın
Üçler beşler yedilere hem erdin
Erenler sultanı pirim Seyit Hacı

Kerâmet mucizât ey cânım aldın
Hakîkat bağından ummana daldın
Otuz dokuz gün irfânda kaldın
Gönlümün mihmanı pirim Seyit Hacı

Zemheri[7] ayında mağarada kaldın
Kırklar meydanında postunu serdin
Bu fakir kulunun destinden aldın
Başımın tacı pirim Seyit Hacı

Hozat Zankirek'tir pirimin ili
Derviş cemâlin hem gonca gülü
Erenler bağında garip bülbülü
Yaramın tabibi pirim Seyit Hacı

Kemter Yusuf dertli ey cânım erdim
Çok şükür pirimin sırrını gördüm
Tap köyünde mekânını kurdun
Gönlümün burhanı pirim Seyit Hacı

(7) Zemheri: Ocak ayı

Nutuk 99

Gönül gel seninle devrân edelim
Aslı bir noktadır hey deli gönül
Vücûdunu sûre-yi Rahman bilelim
Aslı bir noktadır hey deli gönül

Çâr köşe yetmiş yedi yoluna
Altmış altı ayrıldı anın Tûr'una
Bezmim hakîkattır vahdet nûruna
Aslı bir noktadır hey deli gönül

Vücûdun şehri ilm-i devrândır
On sekiz bin âlem ona hayrandır
On iki nokta burc ile candır
Aslı bir noktadır hey deli gönül

Mağrip ile meşrık ilmi hem-râhım
Vücut olmuştur cism-i irfânım
Âşık oldum yâre, durmaz ararım
Aslı bir noktadır hey deli gönül

Yedi iklim çâr köşeyi boyladım
Hakîkatı tek noktada birledim
Vücûd kevn ü mekân oldu gözledim
Aslı bir noktadır hey deli gönül

Vücûdun şehrini bir nazar eyle
Âlem beş söylerse sen bir söyle
Aşkın deryasını ey cânım boyla
Aslı bir noktadır hey deli gönül

Kemter Yusuf dertli ilmi seyrânda
Hakîkat bir noktadır vahdet bucağında

Gül bülbül feryâd eder hem hicrânda
Aslı bir noktadır hey deli gönül

Nutuk 100

Meyil verme asla sakın nâdâna
Hakîkat goncalar gider talana
Cânım kurban sınık yarayı sarana
Hâlimden bilen sevdiğim gelsin

Ehli beyti birle irfân elinde
Dört kitap hatmolmuş sûre-yi dilde
Bir katre olmuşuz umman u gölde
Hâlimden bilen sevdiğim gelsin

Ârifler fehmetmiş irfânda bazı
Ak üstünde yazılmış ol kara yazı
Gonca-yı vahdet hüsnün bırak bu nazı
Hâlimden bilen sevdiğim gelsin

İkrâr vermişim elestten beri
Terk etmişim büsbütün varı
Kaldır nikâbını göster dîdârını
Hâlimden bilen sevdiğim gelsin

Hakîkat goncayı vahdette bulduk
Ehl-i beyti ol irfânda birledik
Gece gündüz o yâri söyledik
Hâlimden bilen sevdiğim gelsin

Gönül meyil vermiş böyle bir yâra
Arzumanım benim ol hüsn-i dîdâra
Dilerim ehl-i beyti yakmasın dâra
Hâlimden bilen sevdiğim gelsin

Kemter Yusuf dertli cânım neyledi
Çok şükür Hak kuluna nazar eyledi
Hakîkati bir noktada birledi
Hâlimden bilen sevdiğim gelsin

Nutuk 101

Elif lâm mim cismi bir oldu
Cemâlin ümmü'l-kitaptır gönül
Arayıp sırr-ı küntü kenzi buldu
Ayne'l-sûre-yi rahman sendedir gönül

İnna ateyna sûresi senin gözlerin
Vasfı dört kitaptır şirin dillerin
On iki nokta gördüm cemâlin
Ol sırr-ı müphem sendedir gönül

Elifi okuyup farzını bildim
Otuz iki hurûfu ben sende gördüm
Yirmi dokuz hurûf cemâlin gördüm
Ayna-yı devrân sendedir gönül

Kaşların lameliftir bildim
Yedi hat mushafı orada gördüm
Yedi kapıda on iki harfi sordum
Kâbe beytullah sendedir gönül

Kâbe-i beytullah nokta sen oldun
Doksan bin âyet orda okundu
Cemâlin senin iki nokta oldu
Hakîkat mekânı sendedir gönül

Özünü pâk eyle ilm-i devrânda
Uzakta arama Hakk'ı kendinde ara

Hak mekânı sende eylemiş karar
Leyfetü'l-esrârı sendedir gönül

On yedi kapıyı arşında gördüm
Hakk'ın nûrunu ben sende buldum
Âdem safiyullah ismini verdim
Nokta-yı vâhit sendedir gönül

Kef ile nunu okudum ey can
On sekiz bin âlemle kuruldu irfân
Tek noktada okunûr hüsnü ile an
Mevcûdât-ı Hüdâ sendedir gönül

Ol desti hattında hem mushaf yazar
Kendini fehmetmeyen bu yoldan azar
Olur hayvan-ı nâtık yazıda gezer
İlm-i Hüdâ sendedir hey gönül

Çâr enâsır şeş cihetin bir nazar kıl
Özünü pâk eyle tecellâ nûrunu bul
Sırr-ı küntü kenzi'n aslını bil
Tecellâ temennâ kelâm sendedir gönül

Kemter Yusuf dertli bir kelâm eyle
Tecellâ temennâ nûrunu gözle
Özün pâk eyle sen kelâmı söyle
Arama cihânı cihân sendedir gönül

Nutuk 102

Meylimi vermişim aslı dilbere
Mecnûn eyledin beni hüsn-i dîdâra
Hâlimi bildirsem ol güzel yâra
Dönen dönsün ben dönmezem yârimden

Aşkın ateşi sînemde yanar
Ol dilber yüzünü görenler kanar
Arş yüzünde melekler pervane döner
Dönen dönsün ben dönmezem yârimden

Görmedim senin gibi asla bir güzel
Yüz dört kitabı ol destinden yazar
Seni seven gönül candan mı bezer
Dönen dönsün ben dönmezem yârimden

Aşkın dalgası başımdan aştı
Rakipler çok olup haddinden aştı
Âşıklar dünyada serinden geçti
Dönen dönsün ben dönmezem yârimden

Şems ü kamer yârim sen oldun
Gör ki bu kulun sararıp soldu
Elli yedi bin âşık sana kul oldu
Dönen dönsün ben dönmezem yârimden

Kerremnâ âyeti okurum her an
Sen oldun cân içinde cân
Aşkımdan ciğerlerim oldu büryan
Dönen dönsün ben dönmezem yârimden

Deryalar aşkında coşup çağladı
Bu kevn ü cihân bir ikrâra bağlandı
Dîdelerim kan döker cismim ağladı
Dönen dönsün ben dönmezem yârimden

Bu aşkın bahrine düştüm yüzerim
Gece gündüz cemâline nazarım
Âşık oldum diyâr diyâr gezerim
Dönen dönsün ben dönmezem yârimden

Kemter Yusuf dertli yâri vasfeyle
Yâr miracın olmuş dîdârın gözle
Sâdık ol ikrâra pirin izini izle
Dönen dönsün ben dönmezem yârimden

Nutuk 103

Yâr elinden bâde içtim
Cân ile serimden geçtim
Bütün işimi hicrân ettin
Divâne etti yârim beni

Dost bağında cânım gezdim
Gonca güllerimi hem derdim
Aşk meyinde bâde verdim
Mecnûn etti yârim beni

Kâhi yerde Tûr eyledi
Ol noktayı sır eyledi
Aşk meyinde o var idi
Kerem etti aşkın beni

Gönül Tûr'u sensin yârim
Aşk ile cânân hem dîdârım
Gönülde cânım yanan nârım
Ferhat etti aşkın beni

Gönüllerde sultan sensin
Cemâlini gören kansın
Muhabbeti yâre versin
Hicrân ile saldın beni

Benim işim hicrân oldu
Gönül yâr aşkından doldu

Gör ki âşıkların cânım noldu
Mecnûn gibi saldın beni

Kemter Yusuf zâr eylemiş
Bu dünyayı dâr eylemiş
Âşıkların cânım gör neylemiş
Feryâd ile saldın beni

Nutuk 104

Elâ gözlü nazlı pirim
Kuluna sen imdâd eyle
Aşkından Ceyhun eyledin
Hâlime bir nazar eyle

Nazlı pirimi görmüşüm
İkrârımı men vermişim
Destinde gülünü dermişim
Hâlime bir nazar eyle

Hâlime nazar eyledi
Aşkından mecnûn eyledi
Gönül kelâmın dinledi
Hâlime bir mürvet eyle

Pirimin destinden aldım
Mürşit divanına erdim
Can ile serimi verdim
Hâlime bir nazar eyle

Dört kapıdan geçmişim
Aşk-ı meyinden içmişim
Yâre 'ene'l-Hak' demişim
Hâlime bir nazar eyle

Dört kapı kırk makamında
Ol güzel pirimin dârında
Ol Mansur'un dost zârında
Hâlime bir nazar eyle

Kemter Yusuf dertli gezer
İmdadı pirinden gözler
İmdâd olmazsa gönül neyler
Hâlime bir nazar eyle

Nutuk 105

Sahra vü çöller bir umman oldu
Katre-yi çeşmimle o göller doldu
Gör ki ey Hüdâ'm bu kulun noldu
Sorsam yârimi seher yeline

Bülbül-i şeydâlar garip garip öter
Ol dostun hasreti sînemde tüter
Gör Mecnûn sahra vü dağları bekler
Sorsam yârimi seher yeline

Kemter Yusuf dertli gel cevlân eyle
Mecnûn gibi sahra vü çölleri bekle
Yâr elinden bir bâde nûş eyle
Sorsam yârimi seher yeline

Nutuk 106

Âlem-i manâda seyrim içinde
Dost yüzünü gördüm ben bugün
Hâk ü turâbına yüzümü sürdüm
Gam ile kederim kalmadı şükür

Âlem-i manâda seyrim içinde
Erenler cemine bir selam verdim
Kaldır nikâbını dahi yüzünde
Gam ile kederim kalmadı şükür

Yedi eflâk bir araya geldi
Erenler meyinde bir bâde verdi
Bu aşkı İlâhi yâr bana verdi
Gam ile kederim kalmadı şükür

Âlem-i manâda ilm-i devrânım
Erenler cemine girdim ben bugün
Saf olmuş birlikte bir nazar ettin
Gam ile kederim kalmadı şükür

Yedi eflâk hüsnünü yârimde gördüm
Erenler ceminde hem dâra durdum
Mutluyum maksuduma erdim ben bu gün
Gam ile kederim kalmadı şükür

Âlem-i manâda ilm ü irfânda
Gül yüzlü yârimi gördüm orada
Verdi cânân dersimi ilm-i hakîkatte
Gam ile kederim kalmadı şükür

Âlem-i manâda seyrim içinde
Hamdülillah dostun cemâlin gördüm
Hâk ü turâbına yüzümü sürdüm
Gam ile kederim kalmadı şükür

Âlem-i manâda devr-i cihânda
Seyrettim dîdârı ilm-i irfânda
Okudum kelâmı ilm-i Kuran'da
Gam ile kederim kalmadı şükür

Âlem-i manâda cevlân ederken
Erenler cemini seyrân ederken
Saf olmuş durmuş Hakk'ın katından
Gam ile kederim kalmadı şükür

Âlem-i manâda ilm-i cânânım
Cemâlin nûrunu gördü bu cânım
Açılmış gonca güllerini derdim
Gam ile kederim kalmadı şükür

Âlem-i manâda bağ-ı vahdette
Seyrettim cemâli ol güzel yârda
Yedi hat mushaf ilmi Kuran'da
Gam ile kederim kalmadı şükür

İlm-i hakîkatte seyrim içinde gördüm
Üçler beşler yediler cemini gördüm
'Enel'-Hak' deyip hem dârın durdum
Gam ile kederim kalmadı şükür

Âlem-i manâda seyrimde gezdim
Açılmış goncalar irfânı gördüm
Misk-i amber gibi gülünü kokladım
Gam ile kederim kalmadı şükür

Âlem-i manâda dost yüzünü gördüm
Elhamdülillah bu gün muradıma erdim
Erenler cemini seyrân eyledim
Gam ile kederim kalmadı şükür

Âlem-i manâda cem-i irfânda
Zikir tevhid eder diller Kuran'da
Yâr kokusunu aldım gonca güllerde
Gam ile kederim kalmadı şükür

Kemter Yusuf dertli ilm-i devrânım
Erenler yüzünü görmeye intizârım
Arş-ı âlâya çıktı âh ile zârım
Gam ile kederim kalmadı şükür

Nutuk 107

Sabahın seherinde seyrân ederken
Öter garip bülbül güle zâr oldu
Açılmış goncalar dostun bağına girerken
Gülünü dersem nice olur dermesem işim zâr

Bülbüller feryâd eder bağ-ı gülistanda
Bir haber almadım ol güzel yârdan
Sen bizi kurtar cânânım bu dârdan
Gülünü dersem nice olur dermesem işim zâr

Cem olup geldiler üçler yediler
Aşkın bâdesini bize verdiler
Elli yedi bin âşık o gülü derdiler
Dersem gülü nice olur dermesem işim zâr

Sen oldun bütün âşıkların zârı
Yaramın Lokman'ı o güzel hani
Arayıp gezerim bütün cihânı
Dersem gülü nice olur dermesem işim zâr

Garip bülbül gibi ermişiz zâra
Sen beni düşürdün aşk ile nâra
Mansur 'ene'l-Hak' demiş durmuş dâra
Dersem gülü nice olur dermesem işim zâr

Akgül ile kırmızı gül destesine
Yüzümü sürsem Muhammed'in postuna

Senden imdâd olmasa benim hâlime
Dersem gülü nice olur dermesem işim zor

Bülbülün feryâdı aşk ile zârı
Eridi kalmadı dağların karı
Âşıklar terk eder büsbütün varı
Dersem gülü nice olur dermesem işim zâr

Garip bülbül gibi düşmüşüm zâra
İmdâd eyle sen bizi yakma dahi nâra
Efendim sultanım yetir bizi dîdâra
Dersem gülü nice olur dermesem işim zâr

Sabahın seherinde ey cânım erdim
Açılmış gonca güllerini derdim
Aşkından ey güzel bülbüle döndüm
Dersem gülü nice olur dermesem işim zâr

Kemter Yusuf dertli hicrâna saldın
Nice kimselerin destinden aldın
Hayber kalesine Zülfikarı çaldın
Dersem gülü nice olur dermesem işim zâr

Nutuk 108

Zâhir batınımı seyrân eyledim
Allah meded ya Muhammed ya Ali
Bezm-i hakîkat sırrını bildim
Allah meded ya Muhammed ya Ali

Gönül divânedir yârin hâline
Kelâm hatm olmuş hüsn-i diline
Yetiştir beni şâhım nazlı pirime
Allah meded ya Muhammed ya Ali

Bu sırr-ı müphemin aslı sen oldun
Gerçi 'kün' emri ile cihânı kurdun
Nice yüz bin sene kandilde durdun
Allah meded ya Muhammed ya Ali

Elestü bezminde zâr ettin ana
Çok şükür cemâlini gösterdi bana
Aşkından kül oldum döndüm büryana
Allah meded ya Muhammed ya Ali

Muhammed Ali'nin nûrunu gördüm
Elestü hitapta ikrârım verdim
Dört kapı kırk makam ben anda kurdum
Allah meded ya Muhammed ya Ali

Âlemler sultanı cânân sen oldun
Bu vücûdun kevn ü nûrunda doldu
İkrâra bağlanıp hey cânım durdum
Allah meded ya Muhammed ya Ali

Kemter Yusuf dertli varlığın gizle
Sâdık ol imdadı pirinden dile
Dert ehlini bul da hâlini söyle
Allah meded ya Muhammed ya Ali

Nutuk 109

Men dertliyim dâim ağlar gezerim
Yaralandı sînem ya dost bir imdâd eyle
Aşkından mecnûna dönmüş gezerim
Yaralandı sînem ya dost bir imdâd eyle

Yâr senin aşkından feryâddır zârım
Hüsnü cemâline pek intizârım

Yanar bu sînemde aşk ile nârım
Yaralandı sînem dost bir imdâd eyle

Dost demişim ben güzel pirime
Sırrı pinhân olmuş aslı nûruna
Ol Hazreti Mûsa'nın güzel nûruna
Yaralandı sînem dost bir imdâd eyle

Mûsa'nın Tûr'unda kelâm eyledi
Eyüb'ün yarasını merhem eyledi
Yakub'un çeşmini umman eyledi
Yaralandı sînem dost bir imdâd eyle

Kemter Yusuf dertli yaram derindir
Benim arzumanım ol nazlı pirimdir
Bu sırr-ı vahdet hüsnünde nûrdur
Yaralandı sînem bir imdâd eyle

Nutuk 110

İnem Hindistan'da kumaş getirem
Açayım Bercistan'da satam oturam
Hak'tan ölüm gelmez ölem kurtulam
Bu derdi veren Hüdâ'dan meded

Açtım kumaşı Hint'te Bercistan'da
Kesilmez oldu gözlerim yaşta
Bülbül feryâd eder hüsn-i âvâzda
Bu derdi veren Hüdâ'dan meded

Cismim yaralandı gözlerim ağlar
Gönül virânedir bozuldu bağlar
Ayrılık elinde dumandır dağlar
Bu derdi veren Hüdâ'dan meded

Bakmaz mısın şu dağların kışına
Akan şu çeşmimin durmaz yaşına
Akıl ermez bu Hüdâ'nın işine
Bu derdi veren Hüdâ'dan meded

Kemter Yusuf dertli hicrâna daldım
Ders-i peymânım pirimden aldım
Aşkın kitabını senden okudum
Bu derdi veren Hüdâ'dan meded

Nutuk 111

Gönül divânedir hicrân eyliyor
Çarh-ı dünya dönse bana neyliyor
Ah ile zârdır benim günler gidiyor
Çarh-ı dünya dönse bana ne

Âşıklar dertlidir ayrılık yeter
Gönül divânedir o yâre gider
Ayrılık ateşi sînemde tüter
Çarh-ı dünya dönse bana ne

Âşıklar dertlidir hicrâna erdi
Açılmış gonca gülleri derdi
Ayrılık günlerim ey cânım erdi
Çarh-ı dünya dönse bana ne

Âşık olan her zaman zâr eder ağlar
Kanlı gözyaşları durmadan çağlar
Gül yüzlü dost yaramı bağlar
Çarh-ı dünya dönse bana ne

Korkmaz mısın benim bu zârıma
Terk eylemiştir hem de dünya varını

Durmadan sînemde yanar ayrılığın nârı
Çarh-ı dünya dönse bana ne

Çarh-ı gerdûn çarklı durmadan döner
Bu aşk âlemi dâim sînemde yanar
Ahmaklar bu dünya benim sanar
Çarh-ı dünya dönse bana ne

Kemter Yusuf dertli cânım bîzâr oldu
Yaralarım tazelendi göz göz oldu
Bu ayrılık elinde ciğerlerim büryan oldu
Çarh-ı dünya dönse bana ne

Nutuk 112

Divâne gönül cûş eyledi aşk ile
Mecnûn eden vardır beni
Aklımı başımdan aldı zâr ile
Mecnûn eden vardır beni

Aşkım coşmuş katre-yi ummanda
Yedi eflâk okudum burc-ı âsumanda
Kul eylese ol dilber beni kapıda
Mecnûn eden vardır beni

Âşık olmuşum ben dîdâra
Arz kılmışım hüsn-i yâra
Yâr düşürdü aşk ile zâra
Mecnûn eden vardır beni

Kemter Yusuf dertli hicrândır ana
Aşk ile pervane döndü bu cana
Çok şükür yârim yitirdi dîdâre
Mecnûn eden vardır beni

Nutuk 113

Çıktım yücelerde seyrân eyledim
Eyvah ile geçer benim günlerim
Al yeşillenmiş yârin bağları
Eyvah ile geçer benim günlerim

Seyreyledim çarh-ı dünya hâline
Beni mecnûn etmiştir yârin yoluna
Haberdâr olmuştur ednâ kuluna
Eyvah ile geçer benim günlerim

Cemâlin benzettim Leylâ misali
Âşık olan neyler vefâsız yâri
Ârifler terkeder büsbütün varı
Eyvah ile geçer benim günlerim

Gönül divânedir hicrân yolundan
Aşkıle muhabbetin ey güzel candan
Bir haber gelmedi gül yüzlü yârdan
Eyvah ile geçer benim günlerim

Ne kadar methetsem hüsn-i dilberi
Arz kılmıştır cânân hüsn-i dîdârı
Seni seven âşık terk eder varı
Eyvah ile geçer benim günlerim

Irmaklar deryalar aşkından akar
Âşıklar mecnûn gibi yollara bakar
Yârin aşkı bu sînemi yakar
Eyvah ile geçer benim günlerim

Kemter Yusuf dertli kul olsa yâra
Yedi iklim çâr köşe âşık hüsnü dîdâra

Ol Mansur gibi dursam men dâra
Eyvah ile geçer benim günlerim

Nutuk 114

Gönül gel seninle seyrân edelim
Hasret ile büryan ettin sînemi nidelim
Âlemi seyrinde vahdet gülünü bilelim
Dünya fânî âlem fânî neylerim

Bu fânî dünya bana dâr oldu
Erenler sultanı ol yârim noldu
Âşıkların işi her an zâr oldu
Âlem fânî dünya fânî neylerim

Bu dünya fânîdir hem çarkı döner
Âşıklar dertlidir cihânı neyler
Muhammed Ali'yi diller vasfeder
Dünya fânî âlem fânî neylerim

Eğer sen bakmazsan fakir hâlime
Hicrân olur zâr olur bîçâre gönlüme
Senden bir mürvet olmazsa kevn ü cihâne
Âlem fânî dünya fânî neylerem

Kemter Yusuf dertli söyler dillerim
Has bahçede açmış gonca güllerim
Durmadan akar çeşm-i sellerim
Dünya fânî âlem fânî neylerim

Nutuk 115

Seherden divâne vardım
Pirimdan hidâyet aldım

Aşkı ile ummana daldım
Ali kerem-kanı ver muradım kurtar beni

Dünyaya gelmiş giderim
Âşığım ey hüsnü cânım
Gece gündüz ben ağlarım
Ali Ali kerem-kanı ver muradım kurtar beni

Muradımı ben almadım
Ol garip sazımı çaldım
Her zaman hicrânda kaldım
Ali Ali kerem-kanı ver muradım kurtar beni

Ol güzel yâre meyil veren
Mah cemâl yüzünü gören
Dost uğruna serini veren
Ali Ali kerem-kanı ver muradım kurtar beni

Kemter Yusuf dertli oldu
Aşk elinde gülüm soldu
Yaralar kan ile doldu
Ali Ali kerem-kanı ver muradım kurtar beni

Nutuk 116

Nasıl methedeyim hüsn-i cânânı
Muhammed dinimdir Ali imanım
Cemâlin nûruna dâim hayranım
Muhammed dinimdir Ali imanım

Zikri kelâm oldu her an dilimde
Hiç kimseler bilmez benim derdimde
Üç ihlas vird oldu benim dilimde
Muhammed dinimdir Ali imanım

Bu ümmü'l-kitâbın aslı sen oldun
Yâr senin emrinle cihân var oldu
Doksan bin kelime sana okundu
Muhammed dinimdir Ali imanım

Kelâmı hikmettir kelâm sözleri
Dört kitabı vasfeder yârin dilleri
Dört kapı kırk makamın gülleri
Muhammed dinimdir Ali imanım

Yedi nokta yetmiş üçün binası oldu
Bu kevnü mekân nûrunda doldu
Elli yedi bin âşık arayıp buldu
Muhammed dinimdir Ali imanım

Gönül ahd ü ikrâr ile durdu
Dört kapı kırk makam irfân kuruldu
Doksan bin kelâmı miraçta sordu
Muhammed dinimdir Ali imanım

Kemter Yusuf dertli oku kelâmı
Hazreti pirden aldık ilhamı
Fehmeyle gönül kendini tanı
Muhammed dinimdir Ali imanım

Nutuk 117

Gönül bugün dertli dertli söyledi
Şu âlemde gör cânım neyledi
Hikmette kelâmı cânân dinledi
Efkârlanma gönül Mevlâ'm kerîmdir

Zâhiri batını cânım bilen
Hakîkat ilminin künhüne eren

Açılmış gonca gülleri deren
Efkârlanma gönül Mevlâ kerîmdir

Deli gönül sabır eyle
Şu âleme nazar eyle
İlm-i hakîkatten söyle
Efkârlanma gönül Mevlâ'm kerîmdir

İlm-i vahdet ile olsa seyrân
İrfânına ben oldum hayran
Arayıp özünde cânânı bulan
Efkârlanma gönül Mevlâ'm kerîmdir

Kemter Yusuf dertli söyler
Kusuru kendi özünden gözler
Âlemi biçâre gönlüm neyler
Efkârlanma gönül Mevlâ'm kerîmdir

Nutuk 118

Garip bülbül feryâd eyler
Yâr aşkından cevlân eyler
Âlem-i cihânı cânım neyler
Garip öter tel yaralandı

Garip bülbül dertli öter
Gözlerinden yaşlar döker
Mecnûn olan yolu bekler
Garip öter tel yaralandı

Garip bülbül zâra düştü
Gönlü nâr-ı aşka düştü
Deli mecnûn derde düştü
Garip öter tel yaralandı

Gönül mecnûn gibi olmuş
Âşıklar maşûkun hem bulmuş
Gonca güllerini cânım dermiş
Garip öter tel yaralandı

Kemter Yusuf hicrân oldu
Gör ki ednâ kulun noldu
Açılmış gonca güllerim soldu
Garip söyler tel yaralandı

Nutuk 119

Garip bülbül zâr eyleme
Ol sırrı yâda sen söyleme
Açılmış gonca gülleri derme
Garip garip öten bülbül

Bülbül mâyil oldu güle
Sakın sırrını bildirme ele
Gözüm yaşı döndü sele
Garip garip öten bülbül

Garip bülbül garip öter
Aşk ateşi bağrımda tüter
Yeter sevdiğim çektiğim yeter
Garip garip öten bülbül

Bülbül gül dalında durmuş
Hikmetim nûrunda dost solmuş
Bahçede yârin gülünü bulmuş
Garip garip öten bülbül

Garip bülbül dertli söyler
Âşıklar dertli cihânı neyler

Dertliler her zaman inler
Garip garip öten bülbül

Kemter Yusuf bîzâr oldu
Garip bülbül gör ki noldu
Aşkından cânım sararıp soldu
Garip garip öten bülbül

Nutuk 120

Gönül gel seninle gel devrân edelim
Hakîkat içinde yârimi gördüm
Yadi hat mushafı Kuran okuyalım
Hakîkat içinde yârimi gördüm

Gönül devrân cânân eyler
Bir noktada karar eyler
Yâr zülfünü durmaz tarar
Hakîkat içinde yârimi gördüm

Deli gönül hicrân eder
Garip bülbül dertli öter
Ayrılık ateşi bağrımda tüter
Hakîkat içinde yârimi gördüm

Gönül ilmi devrân eyler
Dilleri ilm-i hikmet söyler
Aşkın deryasını boylar
Hakîkat içinde yârimi gördüm

Gönül katre-i umman oldu
Dört kitabı hem okudu
Güzeller mâhı yâr ne oldu
Hakîkat içinde yârimi gördüm

Kemter Yusuf umman gibi
Kelâm eyle bir can gibi
Cemâlin hem nûreyn gibi
Hakîkat içinde yârimi gördüm

Nutuk 121

Gül yüzlü sevdiğim derdimi yazar
Eşinden ayrılan canından bezer
Âşıklar dertlidir her zaman gezer
Men ayrılsam gönlüm ayrılmaz benim

Kirâmen kâtibîn divit elinde
Hak kelâmı gelir her an dilinde
Cihân zâr eyledi ayrılığın elinde
Men ayrılsam gönlüm ayrılmaz benim

Men dertli söylerim sevdiğim yazar
Didelerde kanlı yaşlarım sızar
Âşıklar zâr eder büryanda gezer
Men ayrılsam gönlüm ayrılmaz benim

Hayalim gönlümde vasfı kelâmım
Tekrar görüşmemizi Hak'tan dilerim
Ayrılık elinde durmaz inlerim
Men ayrılsam gönlüm ayrılmaz benim

Gül yüzlü sevdiğim derdimi yazdı
Sınık yaralarıma merhemi dizdi
Ayrılık elinde gül benzim soldu
Men ayrılsam gönlüm ayrılmaz benim

Garip bülbül gibi zâra düştüm
Ayrılık elinde düçâra düştüm

Yandı ciğerlerim köz gibi pişti
Men ayrılsam gönlüm ayrılmaz benim

Garibim dertliyim hicrân işimde
Gündüz hayalimde gece düşümde
Mecnûn gibi gezerim yârin peşinde
Men ayrılsam gönlüm ayrılmaz benim

Gül yüzlü Kemal'im[8] kâtip oldu
Aradı yarama merhemi buldu
Benimle gezdi hâlimi sordu
Men ayrılsam gönlüm ayrılmaz benim

Kemter Yusuf dertli ey cânım söyler
Bu ayrılık ciğerimi büryan eyler
Çarh-ı dünya vefâsız hem böyle döner
Men ayrılsam gönlüm ayrılmaz benim

Yanıklı Yusuf Barut[9]

Gurbet elde felek cânımı aldı
Bizim görüşmemiz mahşere kaldı
Zâlim felek pençesin üstüme saldı
Âlem ağlar dostlar ağlar hâlime

Söyleyin Kemâl'e dostlarım gelsin
Gurbet elde kaldım hâlime baksın
Garip mezarımın taşını yazsın
Âlem ağlar dostlar ağlar hâlime

(8) Aşığın nutuklarını deftere yazan Kemal Barut.
(9) Kemter dedenin şiirlerini kâleme alan Kemal Barut'un amcasının oğlu için kâleme aldığı bir ağıt

Hasret kaldım dostlarıma ermedim
Aradım derdime çâre bulmadım
Kader böyle imiş gurbette kaldım
Âlem ağlar dostlar ağlar hâlime

Kemal ile Hasan[10] durmadan ağlar
Ana, bâba, kardeş yasımı tutar
Bu hasretlik gurbette ciğerim dağlar
Âlem ağlar dostlar ağlar hâlime

Kara haberimi dostlara yazdılar
Mezarımı gurbet elde kazdılar
Yaralı gönlüme merhem dizdiler
Âlem ağlar dostlar ağlar hâlime

Yedi yıldır ben hasretlik çekerim
Gurbet elde kaldım garip neylerim
Kader böyle imiş ağlar inlerim
Âlem ağlar dostlar ağlar hâlime

Bâbam kardeşim dostlar ağlasın
Söyleyin Kemal'e suyum ısıtsın
Annesinin vebali boynuma olsun
Âlem ağlar dostlar ağlar hâlime

Duyan dostlar yasımı bağlar
Selvi ile Melek[11] durmadan ağlar
Gurbet elde felek ciğerim dağlar
Âlem ağlar dostlar ağlar hâlime

(10) Yusuf'un kardeşi
(11) Yusuf Barut'un karısı ve kız kardeşi

Kendi hücremde ben yalnız kaldım
Gurbet elde felek cânımı aldı
Ali Haydar ağlar ah Emin[12] ne oldu
Âlem ağlar dostlar ağlar hâlime

Deli gönül sılasını arzular
Gurbet elde kaldım yaralarım sızlar
Ne kara imiş alnımdaki yazılar
Âlem ağlar dostlar ağlar hâlime

Yusuf derler aman benim adıma
Cihân dayanamaz hasretime zârıma
Benden selam olsun dostlarıma
Âlem ağlar dostlar ağlar hâlime

Yanık derler benim mekânıma elime
Felek pençe saldı hasbahçede gülüme
Kemal ile dostlarım gelsin yanıma
Âlem ağlar dostlar ağlar hâlime

Bu fânî dünyayı dahi neylerim
Gurbet elde kaldım ona yanarım
Aman görünmez oldu dostlarım
Âlem ağlar dostlar ağlar hâlime

Kemter Yusuf dertli hicrândır zârım
Dostları görmeye çok intizârım
Gurbet elde kaldı benim mezarım
Âlem ağlar dostlar ağlar hâlime

(12) Yusuf Barut'un çocukları

Dostuma muhabbetimi sunarım[13]

Kalbimin içinde dinim ikrârım
Muhabbetimi öz evimde saklarım
Gelir diye yollarını beklerim
Muhabbet candan güzel Kemter'im

Kahpe felek kara yazmış kaderim
Ayrıldım dostumdan keder eylerim
Fırsat bulsam Erzincan'a giderim
Muhabbeti hoştur güzel Kemter'in

Mektup saldım karlı dağlar aşıyor
Firkat gelmiş deli gönül coşuyor
Hak âşığı muhabbeti deşiyor
Muhabbeti çoktur güzel Kemter'in

Kısmet bizi gurbet ele atıyor
Yandı yürek ateş gibi tütüyor
Viran bağda garip bülbül ötüyor
Muhabbeti baldır güzel Kemter'in

Gözün yoktur deryaları bilirsin
Saz göğsüne pençeleri vurursun
Sözün haktır Hak evinden gelirsin
Muhabbetin baldır güzel Kemter'in

Şâh aşkına boynum ipe verilir
Talip olan mürşidine sorulur
Âşıklarda temiz ahlak bulunur
Ahlakı güzeldir cânım Kemter'in

---

(13) Sivas Divriği'nin Çamcık köyünden İlyas Kaygısız'ın Yusuf Dedeye yazdığı şiir.

Fakir İlyas aşkın yoktur gider
Secdede namazda vasfını eder
Özledim Kemter'i burnumda tüter
Muhabbeti candan güzel Kemter'in (27.10.1965)

Bilinmez

Mevlâ böyle kurmuş devrânı âlem
Gelen belli değil giden bilinmez
Ermedim sırrına hasılı kelâm
Gelen belli değil giden bilinmez

Çarkı döndüren kim devrân geçiyor
Fazla eğlenirsen tadı kaçıyor
Bu nasıl handır konan göçüyor
Gelen belli değil giden bilinmez

Sahibi gizlenmiş meydanda hani
Görmedim dünyada baki kalanı
Böyle bir dünyanın çarkı devrânı
Gelen belli değil giden bilinmez

Ah u feryâd etme bu son kaderin
Gecesi gündüzü yok bu seferin
İpini kim çeker bilmem katarın
Gelen belli değil giden bilinmez

Dünyaya gelenin sevinci neden
Yoktan hâlk edildi bu can u beden
Er geç bu hâneyi herkes terkeder
Gelen belli değil giden bilinmez

Ermedi aklımız bu gizli sıra
Günü belli değil varsın karara

Eceli dolanlar düşüyor yere
Gelen belli değil giden bilinmez

Kemter Yusuf gelenle bu cihân dolmaz
Bu dünya fânîdir kimseye kalmaz
Ne iyi düzen bu iltimas olmaz
Gelen belli değil giden bilinmez

Atatürk

Sevgili kahraman atam izinde
Sensin gönlümde dâim özümde
Sonsuz hikmet var senin sözünde
Sevgili atam ruhun şâd olsun

Mustafa Kemal sevgili atam
Ününe bezenmiş bu güzel vatan
Cennet-i â'lânın köşkünde yatan
Sevgili atam ruhun şâd olsun

Deryalar gibi çoşup sen aktın
Süngüyü düşmanın bağrına taktın
Yaktın cephelerini vatandan kovdun
Sevgili atam ruhun şâd olsun

Adalet hürriyet laikliği kurdun
Milletin vatanın hâlini sordun
Tarihin gönlünde sen bâkî oldun
Sevgili atam ruhun şâd olsun

İnönü maraşal ordular bize
Zâlim düşmanları döktün denize
Kürkredin aslan gibi yetiştin bize
Sevgili atam ruhun şâd olsun

Şair ozanların sensin virdinde
Albayrak parlıyor aslan yurdunda
Kahraman ordular senin yolunda
Sevgili atam ruhun şâd olsun

Kemter Yusuf dertli gülsün bağında
Kahraman ordular dâim rahında
Güzel ilham verdi Allah da sana
Sevgili atam ruhun şâd olsun

İçinde

Erenler cem olmuş güzel bir yerde
Cümlesi söyleşir o güzel dilde
Kokusunu almış o gonca gülde
Seyri cihân olmuş irfân içinde

Mümin müslüman hayrandır sana
Ol yedi nişanda baktık dîdâra
Tek bir sedâ ile düştük bu zâra
Gevher-i yektâ olur zaman içinde

Çarşı pazarı kurulmuş sırrı nihanda
Muhabbet dalga vurur gönülde canda
Esmâsı hak olmuş bakın Kuran'da
Sidretü'l-münteha olmuş irfân içinde

Kemter Yusuf dertli mahfi yâra
Cümlemiz âşıktır tek bir dîdâra
Kul oldur ki sevdiğine vara
Aşk kelâm olur mekân içinde

Beli beli[14]

Allah'ın varlığı gönlümde mevcûd
Yüzünde parlayan nûr beli beli
Zâtullah'a gerek secde ve sücûd
Sînede parlayan Tûr beli beli

Bütün âlemlerin temsili cansın
Canlıya sûreti veren cânânsın
Esmâya bürünen pak müsemmasın
Ten oldu hisarın ten beli beli

Gönül âleminde coşun olunca
Âşık ile maşûk şevkin bulunca
Mahfî muhabbetin dile alınca
Pervane misali kur beli beli

Gider

Bu sırr-ı tevhide âşinâ olan
Süzülür katrede bir olur gider
Zikr-i tevhid ile hem irfân olan
Bulur âşinâsını nûr olur gider

Vahdet-i vücûdu hem mevcûd eden
Rahim ü rahmanda birliğe eren
Gönül bahçesinde gonca gül deren
Seyreder cemâli yol olur gider

Katreden katreye süzülüp geçen
Dost elinden doluyu her dâim içen

(14) Erzincan İliç'İn Gamıklı köyünden, Yusuf Kemter'in kirvesi İbrahim Güz'ün benden hatıra olsun diyerek yazdığı Mahfî mahlaslı şiiri.

Dört kapı kırk makamdan içeri giren
Seyrân-ı Hak olur kul olur gider

Vahdet-i vücûda hem irfân olan
Arayıp kendinde noksanı bulan
Güzel mürşidin dârında duran
Müşkül hâl olur Tûr olur gider

Kemter Yusuf kanma zamana
Yasin hel-eta'yı oku bak Kuran'a
İkrârına sâdık ol bak sen cânâna
Yedi esmâsı onun zat olur gider

Evren Paşaya

Bayrağım dalgalanır göğün yüzünde
Kahraman ordular atam izinde
İlham alalım Atatürk'ün sözünde
Atanın yolunda gidersin paşam

Milli Birlik Konseyiyle bir olup durdun
Yetim kimsesizleri yurtlarda sordun
Bölünmüş gençliğe birliği kurdun
Atamın yolunda gidersin paşam

Millet vatanın hâlini bildin
Kahraman ordularınla imdada erdin
Ağlayanların gözyaşını sildin
Atanın yolunda gidersin paşam

Laik cumhuriyeti güzel korudun
Yüce adalet divanını kurdun
Haklıyı haksızı orada sordun
Atanın yolunda gidersin paşam

Zâlim düşmanların planın bozdun
Vurdun tokadı belini büktün
Zâlimler vatanda nice kan döktü
Atanın yurdunda gidersin paşam

Kemter Yusuf meftundur sana
Sözlerim acı gelmesin ey paşam sana
Ol mübarek elinizi uzatın bana
Atanın yolunda gidersin paşam

Kâmile yaklaş

Bu dünya bakidir insanlar fânî
Gidenler görünür gelenler hani
İnsan-ı kâmil ol da kendini tanı
Kâmil ol gönül kâmile yaklaş

Bu dünya yalandır sakın aldanma
Nefsine kul olup nârına yanma
Her yüze güleni dost sanma
Kâmil ol gönül kâmile yaklaş

Cahil pazarına metaını açma
Lâl u gevher inci mercanı satma
Ârif ol helâline haramı katma
Kâmil ol gönül kâmile yaklaş

Kuş dilini bilen Süleyman hani
Nefsini dost eyle kendini tanı
Aldananlar yok olmuştur canı
Kâmil ol gönül kâmile yaklaş

Kemter Yusuf rahat kalmadı cihânda
Baki kim kaldı iki kapılı bu handa

İkrârını fark eyle çıkma irfânda
Kâmil ol gönül kâmile yaklaş

Bilirse

Gerçek müminlerin vardır nişanı
Muhammed Ali'ye bağlıdır canı
Coşar ağlar aşkın ummanı
Gönül kıblesinde dostu bilirse

Gerçek müminlerin yoluna varan
Nefsin kalesini eylerse talan
Güzel dost eliyle yarasın saran
Gönül kıblesinde dostu bilirse

Gerçek müminlerin güzel izinde
Aşkın çerağı yanar onun özünde
Eğer dersini almışsa güzel pirinde
Gönül kıblesinde dostu bilirse

Gerçek müminlerin güzel yolundan
Mevlâ haberdârdır sevdiği kuldan
Dost olan bilir dostun hâlinden
Gönül kıblesinde dostu bilirse

Kemter Yusuf dâim bu yolda
Bülbüller ötüşür goncalar dalda
Yüz yirmi dört bin nebi bu rahda
Gönül kıblesinde dostu bilirse

Cemâlin güzel

Gel benim gönlümün ahd ü peymânı
Cihâna gelmemiş senin misalin

Müminler miracı âşıklar canı
El-etâ sûresi cemâlin güzel

Cemâlin seyrânı hüsn-i cihânı
Yasin taha okur diller Kuran'ı
Seni seven âşık neyler dünyayı
Yedullah âyetin cemâlin güzel

Kaşların ayndır mim de fermanın
Dört kitabın içinde sensin sultanım
Cemâlin nûruna mecnûn hayranım
Ali İmran sûresi cemâlin güzel

Benim uzun boylu serv-i revânım
Bu aşkın deryası sensin ummanı
Dost sende gördüm bu ilm ü irfânı
Yüz on dört sûredir cemâlin güzel

Kemter Yusuf sığındım settâre
Garip bülbül gibi düşürdün zâre
Dönmem ikrârımdan çekseler dâre
Ay ile güneştir cemâlin güzel

Geçer

Zülâl-i lebinin meyinden içen
Mest u elest olur cihândan geçer
Ateş-i aşkla sînesi yanan
Aslı mushaf olur imlâdan geçer

Ali İmran sûresi ile yâr olan
Elifi be okuyup noktada duran
Cenab-ı Hüseyin'e ikrâr-bent olan
Cemâlin Miraç olur o Tûr'dan geçer

Bu sırr-ı levlak'ten harf olan
Arayıp manâsın orada bulan
Güzel ehl-i beyte yâr olan
Ruhu Mecnûn olur Leylâ'dan geçer

Yasin'i hel-eta harfini bilen
Kalbin aynasını burada silen
Elestü rabbiküm âyetine eren
Aslı dört kitap olur kendinden geçer

Kemter Yusuf dertli ikrârında dur
Ârifler ayın nun ilminden okur
Kâinâtın Miracı'nı bir elifte bul
Yedi bahr içinde ummandan geçer

Birdir

Sahib-i câvidândır bizim pirimiz
Muhammed Ali'ye gider yolumuz
Aşkın deryasına akar selimiz
Sözümüz özümüz izimiz birdir

İlm-i hakîkatte sırr-ı süphanın
Dört kitap içinde harf oldu cânım
Şâh-ı merdan Ali'dir benim sultanım
Sözümüz özümüz izimiz birdir

Kitâb-ı câvidân dost sözün oldu
Okudum ilm-i ledünnü orada buldum
Gerçek Âdem kıblem o nûrda doğdu
Sözümüz özümüz izimiz birdir

Kitâb-ı câvidân söyler dilimiz
Muhabbet bezminde açar gülümüz

'Men aref' dersini okur pirimiz
Sözümüz özümüz izimiz birdir

Kemter Yusuf dertli söyler kelâmı
Gönül ta ezelden sevdi cânânı
İhlas'ta okuruz on iki imamı
Sözümüz özümüz izimiz birdir

Kâmil ol

Beni dinle hey divâne
Kâmil ol insan ol gönül
Âşık isen bak dîdâre
Kâmil ol insan ol gönül

Mecnûn dolandı kul oldu
Kerem yandı kül oldu
Ferhat ile Şirin ne oldu
Kâmil ol insan ol gönül

Dostun dükkanına varam
Dersini pirimden alam
İkrârıma sâdık olam
Kâmil ol insan ol gönül

Mûsa dost diyip gitti Tûr'a
Hizmet eylen boyan nûruna
Gerçek yolcu gider bu yola
Kâmil ol insan ol gönül

Güzeller mahı ne oldu
Allah maşûkunu sordu
Ben Hakk'ı dostumda buldum
Kâmil ol insan ol gönül

Mansur'un dârına duran,
Hakk'ı ayne'l-yakîn bulan
Bir vücut bir beden olan
Kâmil ol insan ol gönül

Kemter Yusuf meftun ona
Dost ile girdik irfâna
Hizmet eyle o sultana
Kâmil ol insan ol gönül

Bak

Durmadan dönüyor bu çarh-ı devrân
Bezm-i hakîkate dönenlere bak
Ârifler nefsini hedef eylemiş
Aldanıp dünyaya kananlara bak

Cahiller kâmilden bir ilham almaz
Bu dünya bir yayladır kimseye kalmaz
Gönül arzuhâlin Şâh Hüseyin'e yaz
Göz göre göre batanlara bak

İki ordu bezendi girdi meydana
Bu dünya nice bin kez boyandı kana
Bu mülk kalmadı şâha sultana
Nefsine kul olup yananlara bak

Vücûdu haramdır virandır bağı
Delili nefsidir şeytandır şâhı
Cahilin Hakk'a gitmiyor rahı
Kerbelâ'da bir kez ehl-i beyte bak

Kemter Yusuf konup göçmeden
Ecel şerbetini cânım içmeden

Gönül o nefsin ateşine düşmeden
Ahd u ikrârına sâdıklara bak

Leylâ

Meylimi vermişim bir saçı Leylâya
Benim hâlim malum güzel Mevlâ'ya
Üçler irfânında âl-i âbâya
Derya Leylâ, umman Leylâ, göl Leylâ

On sekiz bin âlemin perverdigarı
Gün be gün artıyor âşıklar zârı
Sen oldun âşıkların Leylâsı yârı
Derya Leylâ, umman Leylâ, göl Leylâ

Dört kitap manâsı şirin dilinde
Aşk bâdesini içtik pirler elinde
Bir nokta göründü ledün gölünde
Derya Leylâ, umman Leylâ, göl Leylâ

manâ-yı vahdet nazargâh oldum
Yedi nişanı esmânda buldum
Küntü kenzin sırrını ondan okudum
Derya Leylâ, umman Leylâ, göl Leylâ

Kemter Yusuf dertli hicrâna dalma
Bu dünya yalandır sakın aldanma
Her gördüğün güzel Leylâ'dır sanma
Derya Leylâ, umman Leylâ, göl Leylâ

Bir güzel gördüm

Âlem-i manâyı seyrân eyledim
Al yeşil giyinmiş bir güzel gördüm

Cihânı bezetmiş kendi nûruna
Beni mecnûn eden bir güzel gördüm

On iki noktadır güzel yüzlerin
Beni mecnûn eder elâ gözlerin
Dört kitap içinde senin sözlerin
Beni mecnûn eden bir güzel gördüm

Âşıklar mekânı sahradır dağlar
Gönül yâre mecnûn gözüm kan ağlar
Senin aşkın Haydar sînemi dağlar
Beni mecnûn eden bir güzel gördüm

Benim sevdiğim güzeller mâhı
Elli yedi bin âşığın güzel şâhı
On sekiz bin âlemin padişâhı
Beni mecnûn eden bir güzel gördüm

Kemter Yusuf ummana daldım
Çok şükür dersimi pirimden aldım
Elestü bezminde ikrâra bağlandım
Beni mecnûn eden bir güzel gördüm

Benzer

Erbâb-ı irfândan dersini alan
Dört kitabı okumuş ummana benzer
Mecnûn olup sahrasını bekleyen
Saçı Leylâ'sı hoş Mevlâ'ya benzer

Yirmi sekiz hurûf doksan bin virdi
İlahi sırrını biz elifte derdik
Elestü bezminde biz ikrâr verdik
Dört kitap içinde Haydar'a benzer

On iki noktada güzel benim var
Bir elifin üç yüz altmış altı dalı var
Doksan bin hicapta güzel yolun var
Elif seyrânında Allah'a benzer

Küntü kenzullah'ın aynen beyanı
On sekiz bin âlemin olmuştur canı
Yüz yirmi dört bin ilmin odur sultanı
Manâ-yı sırrında Ali'ye benzer

Kemter Yusuf mecnûn bir vech-i dilbere
Mansur 'ene'l-hak' dedi erdi dîdâre
Âşık olan meylini vermez ağyâre
İlm-i hakîkatte hünkara benzer

Hacı Bektaş

Şems ile kamerdir mah-ı tabanın
Sana kurban olsun bu şirin cânım
Âlemlerin şâhı benim sultanım
Sen mürvet kânısın pir Hacı Bektaş

Sûretin bir aydır cemâlin nûrda
Kâbe beytullahımsın hikmetin sırda
Cümlemiz âşığız dostla bu yolda
Sen mürvet kânısın pir Hacı Bektaş

Bin bir çiçek var dede bağından
Bir nûr yükseldi hırka dağından
Sen bilirsin sevdiğim benim hâlimden
Sen mürvet kânısın pir Hacı Bektaş

Derya kapısı kıbledir ana
Bin bir ismiyle geldi cihâna

Eşiğine yüz sürdüm durdum divana
Sen mürvet kânısın pir Hacı Bektaş

Küllü mevcûdâtı emrine aldın
Hindistan iline güvercin saldın
Kara Reis'in carına erdin
Sen mürvet kânısın pir Hacı Bektaş

Kemter Yusuf ilm-i seyrânım
Cemâlin nûruna mest u hayranım
Müminlerin kıblesi benim sultanım
Sen mürvet kânısın pir Hacı Bektaş

Bektaş Velî'dir

Bismillah lamelifle
Pirim Bektaş Velî'dir
Dilimde âyet-i kelâm
Şâhım Bektaş Velî'dir

Odur ilm ü irfânı kuran
Arş u semâda duran
Muhammed'e yâr olan
Alim Bektaş Velî'dir

Hışmıyla Hayber'e varan
Çekip Zülfikar'ı çalan
Hayber kapısını koparan
Pirim Bektaş Velî'dir

Odur sırları bilen
Selman'ın carına eren
Hatemi resule veren
Alim Bektaş Velî'dir

Bin bir donda zuhuru
Odur gönlümün sürûru
Müminle miracı Tûr'u
Pirim Bektaş Velî'dir

İlm-i hikmete dalan
Birlik irfânında kalan
Müminler carına varan
Pirim Bektaş Velî'dir

Kemter Yusuf sırrı ayan
İşte kitap işte Kuran
Âlemlere hayat veren
Alim Bektaş Velî'dir

Gözle

Esmâ-i kâinâta müsammâ olan
Kâinâta renk veren mimarı gözle
Âşık ol gönül dost dîdârına
Kâinâtın tefsirini yazanı gözle

Seksen üç âyeti yâsin'de gördüm
Hel eta ihlas virdinde durdum
Çok şükür bir güzele kul oldum
Dört kitabı aynda cem edeni gözle

Doksan bin kelâmı elifte sordu
Aslı olup miraç yolunda durdu
Hatemü'l-enbiyâ bergüzâr oldu
Selman'a nergisi sunanı gözle

Üç elif göründü ol mübarek lam'da
Mimler sıralandı aynı dedi he'de

Ledün ilmini okuduk ilm ü irfânda
Kâinâtın sultanı olan cânânı gözle

Sevdiğim bin bir ismiyle zuhûra geldi
Güvercin donuyla semâya erdi
Fevki yed âyetin manâsın çözdü
Kâinâtın sultanı hünkarı gözle

Berat sûresini besmelesiz okudum
Aradım manâyı orada buldum
Yüz yirmi dört bin ilmi kendi okudu
Kâinâtın ma´bûdu olan dilberi gözle

Kemter Yusuf dertli seyfi kelâm oldu
Okudum dört kitap içinde pirimi buldum
Evvel âhir zâhir batın Haydar okundu
Ölmeden evvel öleni gözle

Sevdiğim

Ne acayip bir hâldeyim
Gel sevdiğim gel sevdiğim
Bülbül gibi hep zârdayım
Duy sevdiğim duy sevdiğim

Mecnûn Leylâ'nın pınarı
Tükenmez âşığın zârı
Sevenler görür dîdârı
Bak sevdiğim bak sevdiğim

Mecnûn dolandı o çölden
Kokusunu aldık gülden
Hidâyet beklerim pirden
Gel sevdiğim gel sevdiğim

Mecnûn dolandı sahrada
Her tabip bilmez bu yarada
Yüce dağlar var arada
Duy sevdiğim duy sevdiğim

Kemter Yusuf kulun noldu
Sevenler sararıp soldu
İki gözüm pınar oldu
Gel sevdiğim gel sevdiğim

Gördüm Âdem'de

Elif emreyledi var oldu cihân
Küntü kenzullah noktada nihân
Çâr anâsır şeş cihet cân içinde cân
Kerremnâ âyeti gördüm Âdem'de

Yasin ve'l-kuran'ı okudu cihân
Dört kitap sûresi oldu hem beyan
Doksan bin âyeti Âl-i İmran'da sayan
Yedullah âyeti gördüm Âdem'de

Hak Taala kuluna nazar eyledi
Ellemü'l-esmâ vücûd-ı insan dedi
Esmâ-yı Hüsnâyı Hak Âdem'e verdi
Doksan dokuz esmâyı Âdem'de gördüm

La harfiyle nazar kıldı cihânı
İlla bâbında kurduk biz bu irfânı
Kan şehrinde okuduk ilm-i Kuran'ı
Ol furkan ilmini Âdem'de gördüm

Kemter Yusuf dertli bir kez Âdem ol
Ara noksanlarını kendinde bul

Aşkın kitabını gönülden oku
O Kâbe-yi ulyâyı Âdem'de gör

Gelsin

Bu bezm-i vahdete cevlân edenler
Vücûdun behrini bilenler gelsin
Mürşidin nutkunda doğup cân olan
Dört hurûf aslını bilenler gelsin

Dört hurûf ile yedi hat ne oldu
Ba-i bismillahın remzini sordum
Vücut aynasında hangi harf okundu
Ayının sırrını bilenler gelsin

Ayın sin cim deryasına dalan
Elif lâm mim okuyup noktada duran
Okutup Cebrail'i dersini soran
Cebrail'in mürşidin bilenler gelsin

Yedi esmâ ile kâinât bir oldu
Özü câvidân ledünden sordu
Yüz yirmi dört ilmi kim okudu
Bu manâ-yı hikmete erenler gelsin

Kemter Yusuf metheder öz ile dilde
Yedi deryanın aslı o güzel elde
Muhammed Ali'nin kokusu bir gülde
O gülün aslını bilenler gelsin

Turaptır

Topraktan yarattı kâinâtı varı
Kaldır nikâbını göster dîdârı

Has bahçe içinde bülbülün zârı
Anın muhabbeti gülü turaptır

Vahdet sarayını göğsüne kurdu
Mücevherât, hazine, define dolu
Her yaranın merhemi onda bulundu
Yaraların merhemi ol turaptır

Bir ismin hâkidir bir ismin turap
Ârif ne ararsan gör toprakta var
Sahrası gülizâr âşıklara yâr
Muhabbet deryası gülü turaptır

Bahçesi bağı güzel ormanı
Al yeşil bürünür sahrası dağı
On sekiz bin âlemin olmuştur canı
Ârifler irfânı gülü turaptır

Nâr u hava, âb u hâktan yaptı cismini
Âdem safiyullah koydu ismini
Küntü kenzin esrarının sırrını
Muhabbet deryası gülü turaptır

Kemter Yusuf dâim söyler sözünü
Turaptan hâki eyle özünü
Eğer okuduysan men aref sırrını
Muhabbet deryası gülü turaptır

Biz

Hakîkat ilminde vardır dersimiz
Tek bir noktanın meftunuyuz biz
Mekteb-i irfânda vardır hocamız
Ol şâh-ı merdanın divânesiyiz biz

Her türlü lisanda söyler dilimiz
Muhabbet bağında açar gülümüz
Aşkın deryasında eser yelimiz
Küntü kenzullahın âşinâsıyız biz

İnsanı kâmilden dersimizi aldık
Hakîkat bâbında ummana daldık
Çok şükür ki bir ikrâra bağlandık
Güzel ehl-i beytin tellalıyız biz

Asırlar boyunca biz bir milletiz
Aşkın pazarında nefsimiz yendik
Mekteb-i irfânda ol derse girdik
Hakîkat ilminin âşinâsıyız biz

Kemter Yusuf yâr ile yâr olduk
Vücûd-ı câvidân nûr ile doldu
Benim pirim dört kitaptan okudu
Tek bir bir elifin âşinâsıyız biz

İnanamam sana dünya

Ben âşığım bir güzele
Aldanamam sana dünya
İkrârım verdim pirime
İnanamam sana dünya

Sana gelen canlar ne oldu
Hasbahçede güller soldu
Yedi köşe boşalıp doldu
Aldanamam sana dünya

Süleyman'ı zâra saldın
Elinden hatemi aldın

Aklımı gönlümü çaldın
İnanamam sana dünya

İskender Süleyman Han
Tahtı sarayları kaldı viran
Kerbelâ'da döküldü kan
Aldanamam sana dünya

Kemter Yusuf sana kanmaz
Mümin olan nâra yanmaz
İki kapılı han kimseye kalmaz
Aldanamam sana dünya

Sor

Ben bülbülüm gonca gülde
Dost beni düşürdü dile
Gözüm yaşı döndü sele
Silen bilir silenden sor

Türlü türlü güller açar
Kokusu her yana saçar
Sevenler kendinden geçer
Geçen bilir geçenden sor

Türlü türlü gülleri var
Baldan tatlı dilleri var
Hakk'a giden yolları var
Giden bilir gidenden sor

Biz meftûnuz ol dîdâra
Bülbül gibi düştük zâra
Mansur da çekildi dâra
Duran bilir durandan sor

Kemter Yusuf bak irfâna
İkrârbendiz biz o cana
Nergisi verdi Selman'a
Alan bilir alandan sor

Coştu gönül

Ben mecnûnum aşk çölünde
Ders almışım ben pirimde
Muhabbet coşkun selinde
Dalgalandı coştu gönül

Irmak oldum nehir handa
Katre olduk bir ummanda
İlham aldık o cânânda
Dalgalandı coştu gönül

Katreden katreye geçtik
Aşkın şarabından içtik
Böyle bir sevdaya düştük
Dalgalandı coştu gönül

Güzel cemâlin o nûrdan
Miracı bulduk bu Tûr'dan
Haberdârsın sen kulundan
Dalgalandı coştu gönül

Bülbül oldu dost bağında
Lale sümbül reyhanında
Divâneyiz dost yolunda
Dalgalandı coştu gönül

Güzel dilber melek cânım
Senden aldık bu ilhamı

Sensin sultanlar sultanı
Dalgalandı coştu gönül

Gevher-i yektâ sen oldun
Haya çeşmesini bulduk
Kemter Yusuf sana kuldur
Dalgalandı coştu gönül

Ağlarım

Mah-ı matemden derd-i hicrân
Şâh Hüseyin der yanar ağlarım
Zemin ü âsuman hep matemdir
Şâh Hüseyin der yanar ağlarım

Mühürü ehl-i beyttir âşıka nişan
Bu derde düşeli aklım perişan
Ciğerim hûn döker ateşi efşan
Şâh Hüseyin der yanar ağlarım

Kasım Fatma'nın toya düğünü ana
Sahra-yı Kerbelâ boyandı kana
Ehl-i beytin feryâdı çıktı âsumana
Şâh Hüseyin der yanar ağlarım

Ali Ekber Kasım Asgar su dedi
Celal Abbas coşup Firat'a erdi
Kolları kesildi ama ser verdi
Şâh Hüseyin der yanar ağlarım

Zülcelal'e sığınıp meydana erdi
Ceddim ol resul-i ekremdir dedi
Kavm-i Süfyan Hüseyin'e su vermedi
Şâh Hüseyin der yanar ağlarım

Bir figan düştü ehl-i beytin haymegâhına
Lanetullah Yezit susuz kastetti şâhlar şâhına
Sad hezerân lanet olsun Yezitler ervahına
Şâh Hüseyin der yanar ağlarım

Cümle müslümleri üryan ettiniz
Ehl-i beyti esir edip Şam'a gittiniz
Sahra-yı Kerbelâ'da kanlar döktünüz
Şâh Hüseyin der yanar ağlarım

Kemter Yusuf dertli meftûndur ana
Sîne-i Kerbelâ boyandı kana
Müminlerin feryâdı çıktı âsumana
Şâh Hüseyin der yanar ağlarım

Yâ Hüseyin

Ebruların mirac oldu
Senin aslın nûrdan doğdu
Gözüm yaşı pınar oldu
Yârelendi ya Hüseyin

Yaralarım noktalandı
Aklımı başımdan aldı
Deli gönül sevdalandı
Yârelendi ya Hüseyin

Ehl-i beytin hanedânı
Müminler kıblesi canı
Sen şehitler sultanı
Yârelendi ya Hüseyin

Leblerinden hem bal akar
Aşkın bu sînemi yakar

Gözüm yaşı durmaz akar
Yârelendi ya Hüseyin

Akıl ermez bu esrara
Kıydılar ol güzel yâre
Bülbüller düştü zâra
Yârelendi ya Hüseyin

Elâ gözler kaşlar kara
Sînemden açıldı yara
Sen bizi yetir dîdâra
Yârelendi ya Hüseyin

Kemter Yusuf ah u zârda
Gece gündüz dâim dârda
İkrârımı verdim güzel yârda
Yârelendi ya Hüseyin

SÖZLÜK

Âdem safiyullah Allah'ın yarattığı ilk insan, ilk peygamber. İnsanın bebeklik dönemi de bu isimle anılır. İnsan bebekliğinde masumdur ve saftır. Henüz hiçbir kötülüğü yapacak durumda değildir. Temizliğin ve saflığın sembolü olarak kullanılır. Allah'ın yeryüzündeki halifesi olan insan-ı kâmil. Bu insan bütün ilahi isimlerin ve sıfatların mazharıdır.

Ahd ü peymân Kuran-ı Kerim'de, Ahzab suresi 72. ayette "*Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, korktular. Onu insan yüklendi. Doğrusu o çok cahil ve zalim birisidir.*" Geçen emaneti kabul ettiğine dair verilen söze işaret edilmektedir. Burada geçen emanet için bir çok açıklama yapılmıştır. En çok kabul edilen açıklama muhakeme veya akıl ve irade yani hayır ve şer olan iki şey arasında seçim yapabilme yeteneği şeklinde olanıdır (Esed, 868). İnsan verdiği bu sözü unutmamalıdır. Alevî inancında ise Fetih suresinin onuncu ayetindeki biata atıfta bulunularak mürit, mürşit karşısında ayaklar mühürlenmiş, kollar göğüste çapraz, baş öne eğik biçimde gerçekleştirilen niyaz duruşu. Tarikata girmek için verilen söz, ikrar. Ruhlar meclisinde verilen söz.

Ahmed Hz. Muhammed'in (s.a.v.) isimlerinden biri. Hz. Peygambere, Cenab-ı Hakk'ı çok övüp, O'na çok şükrettiği için Ahmed adı ikinci bir isim olmuştur. Ahmed, peygamberimizin dünyaya teşrif etmeden önceki ismidir. Ahmed'in başında ehadiyetin elifi vardır. Bu aleme gelirken ikinci mimi başına aldığı için Muhammed olmuştur (Filiz, II/60). Bu isim ilk defa Kuran'da Hz. İsa'dan sonra gelecek peygamber müjdelenirken belirtilir (Saff,

6). Birçok hadiste de bu isim zikredilir. Müştak Baba peygamberimizin gökyüzünde Ahmed ismiyle anıldığına dikkat çeker. Bu ismi oluşturan harflerin birtakım esrarı vardır. "Mim" harfi çıkartıldığında ehad kalır ve Cenab-ı Hakk'ın birliğine işarettir. Ayrıca bu isim, Allah'ın birliğini ifade eden ehad ile Muhammed'in "mim"inin bir araya gelmesiyle oluşması nedeniyle de tevhidi işaret etmektedir (Şahidi, 53-54). Yaratılan ilk varlığın Cenab-ı Peygamber'in ruhu olduğu ve bu ruhun Allah'tan alındığı düşünüldüğünde mesele daha iyi anlaşılacaktır. Ayrıca mim'den mevcudat ve mahlukat anlaşıldığı takdirde konu çok daha farklı bir mahiyet arz etmektedir.

Alem-i mana Rüya alemi, maddi olmayan alem.

Âl-i âbâ Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in beşine birden denir. Bir hadis-i şerife göre; "peygamber aleyhisselam bir sabah, üzerinde siyah kıldan dokunmuş, nakışlı Yemen işi bir örtü bulunduğu halde erkenden çıkınca yanına Hasan geldi. Onu hemen örtüsünün içine aldı. Sonra Hüseyin geldi. Onu da onun yanına aldı. Sonra Fatıma geldi. Onu da örtünün içine aldı. Daha sonra Ali geldi. Onu da örtünün içine sakladıktan sonra '*Ey ehl-i beyt, Allah, sizden kiri, günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak ister*' (Ahzab, 33) ayetini okudu" (Sahih-i Müslim, c. 7, s. 130). Ehl-i beyt, ehl-i kisâ, pençe-i âl-i âbâ, penç-ten-i âl-i âbâ ve beşler gibi isimler de verilir. Bektaşilikte, Mevlevilikte ve Alevilikte önemlidir. Âl-i âbâ hayranları kendilerine bende-i âl-i âbâ derler. (Uludağ, 41)

Ali Asgar Hz. Hüseyin'in küçük oğlu. 15 Cemaziyelevvel 36'da Medine'de doğdu. Kendisinden daha büyük olan kardeşinden ayırt edilmek için 'Küçük Ali' anlamında bu isimle anılır. Takvasından dolayı 'zeyne'l-âbidîn' (Allah'a kulluk edenlerin süsü) lakabıyla da anılır. Hz. Ali vefat ettiğinde 4, babası şehit edildiğinde 24 yaşında idi. Kerbelâ'da hasta olduğu için babasıyla

savaşa katılamadı ve kendisini öldürmek isteyenlerin elinden Ömer b. Sa'd tarafından kurtarıldı. Ömrünün sonuna kadar Medine'de yaşadı. 58 yaşında H. 92/ M. 710 kimilerine göre de 94/712 yılında vefat etti. On iki imamın dördüncüsü olan ve Hz. Hüseyin'in çocukları arasında hayatta kalan tek oğlu olduğu için imamlık sülalesini devam ettirdiğinden 'ebu'l-eimme' (imamların babası) ve 'Adem-i âl-i âbâ' isimleriyle de anılır. Ayrıca fazla secde ettiği için 'seccâd' ve 'seyyidü'l-sâcidîn' isimleriyle de anılır. Yardım etmeyi çok seven Ali Asgar yüzüne bir nikap örterek şehrin fakirlerine yardım dağıtırdı (Gölpınarlı, On İki İmam, 78-88).

Ali Ekber Hazret-i Hüseyin'in diğer oğlu. Zeynelabidin'in de adı Ali olduğundan ondan ayırmak için büyük Ali manasına bu isimle tanınmıştır. Hayatı hakkında menkıbevî bilgiler dışında yeterli bilgiler bulunmamaktadır. Annesi sahabedeb Urve b. Mesud'un torunu Leyla binti Mürre'dir. Medine'de doğup büyüdüğü bilinmekle beraber doğum tarihi tam olarak bilinmemektedir. Kerbela vakasında on yedi veya on sekiz yaşında olduğu söylenmekteyse de yirmi beşinde olduğu rivâyeti daha doğrudur. Kerbela'da ilk önce Ali Ekber şehid edilmiştir (10 Muharrem 61-10 Ekim 680). Naaşı, babasının Kerbelâ'daki türbesinin ana kubbesi altındadır. (Fığlalı, II/390) Ali Ekber resulullaha çok benzediği için peygamberi görmek isteyen ona bakar ve salavat getirirdi (Gölpınarlı, Tarih, 445).

Al-i İmran suresi Kuran-ı Kerim'de üçüncü sure. Medine'de nazil olmuş, iki yüz ayettir. Hz. Meryem'in babasının İmran ailesinden söz edildiği için bu adı almıştır. Bakara suresi ile birlikte ikisine birden çifte güller manasına zehraveyn denir.

Aliyyü'l-Mürteza Seçilmiş, beğenilmiş Ali. Peygamberimizin amcasının oğlu, damadı, İslam'ın dördüncü halifesi. Babası Ebu Talip, annesi, peygamberimizin ikinci annem dediği Fatıma binti Esed. İlk Müslümanlardan. Peygamberimiz tarafından büyütül-

dü. Onun ilgisi altında eğitildi. Bazılarınca peygamberimizin gerçek halefi olarak ve velayetin temsilcisi olarak gösterilir. Peygamberimizin hicreti esnasında canını tehlikeye atarak yatağına yattı. Peygamberimizin hicret ettiği yılı takvim başı olarak kullanılmasını o tavsiye etti. 25 Zilkade 35 Cuma günü (24 Haziran 656) Medine'de halife oldu. Hilafeti oldukça zor bir dönemde geçti. Hilafetini kabul etmeyen Muaviye ve Hariciler ile savaştı. Haricilerden İbni Mülcem'in suikastından üç gün sonra 17 Ramazan 40 tarihinde (24 Şubat 661) vefat etti (Gölpınarlı, On İki İmam, 18-32).

Alleme'l-esmâ "*Ve o, Adem'e her şeyin ismini öğretti*" anlamındaki ayetin (2/31) kısaltması. Dilbilimcilere göre isim terimi, bir maddenin, bir eylemin veya bir niteliğin bilgisini temsil eden ayırt edici ifadelere denir. Felsefe terminolojisinde ise kavrama işaret eder. Buradan hareketle tüm isimlerin bilgisinin bu anlam örgüsü içinde, mantıksal tanımlama ve dolayısıyla kavramsal düşünme melekesine delalet ettiği düşüncesine varabiliriz. Burada Adem ile bütün bir insan soyu kastedilmiştir (Esed, c.1, s.12). Manevi bir elbise olup mürit doğduğunda yani hakikatin sırrına erdiği zaman yani isimlerin anlamlarını tam olarak öğrendiğinde mürşit tarafından giydirilir. Bu elbiseyi giymek Allah'ın doksan dokuz güzel isminin sırrına ermiş olmayı gösterir. Tarikatlardaki bazı özel kisveler sembolik olarak bunu anlatır.

Altı bin altı yüz altmış ayet Kuran-ı kerimdeki ayet sayısı. Bazılarınca bu sayı daha azdır, çünkü mukattâ harflerini bir ayet sayıp saymama ihtilaf konusudur. Bunun yanında birkaç ayeti bir ayet sayanlar da vardır. Daha çok kabul edilen 6236 ayettir. 113 besmele de bir ayet sayılır (Keskioğlu, 128-129).

Amentü billahi İmanın altı şartı. Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, kıyamet gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah'tan geldiğine, ölümden sonra diriliş olduğuna iman ederim

mânâsına gelen bir dua. Alevi inancında ise bu altı şart farklıdır: 1- Tevhid, 2- Nübüvvet, 3- İmamet, 4- Velayet, 5- Adalet, 6- Mead. 1- Tevhid: Allah'ın varlığına, birliğine, başlangıçsız ve sonsuz olduğuna, yarattığına ve yaratmaya devam ettiğine, zât, sıfat ve fiillerinin bulunduğuna, evrenin ona muhtaç olduğuna inanmaktır. 2- Nübüvvet: Allah'ın yaratmış olduğu canlı varlıklara, özellikle insan oğluna kendi varlığını bildirmek ve onları doğruya, mutluluğa yöneltmek için elçiler gönderdiğine, yol ve yöntemleri açıklayan kitaplar gönderdiğine, peygamberimizin son peygamber olduğuna ve emirlerine mutlaka uyulması gerektiğine inanmak. 3- İmamet: Allah'ın emriyle Hz. Adem'den beri gönderdiği her elçinin, göndermiş olduğu şeriatı o elçinin ölümünden sonra açıklamaya, korumaya ve yaşatmaya yetkili imamların varlığına inanmaktır. (Enbiya 73: Onları emrimizle doğru yolu gösterecek rehberler kıldık. Furkan 74: Rabb'imiz bizi sakınanlara imam kıl.) 4- Velayet: Gerek nübüvvetin gerekse imametin gönderilenler itibarıyla son bulacağına, nübüvvetten imamete ulaşan dini hükümleri açıklama yetkinliğinin imametten sonra velayete geçtiğine, velayetin imamet gibi sona ermeyeceğine, insanlık olduğu müddetçe bu yetkinliğin devam edeceğine, velilerin açıklamış oldukları Muhammedî şeriat ve tarikat hükümlerinin (Kuran'a dayalı yorumların) hak olduğuna ve velilerin vesile edilmesi gerektiğine inanmaktır. 5- Adalet: Allah'ın mutlak adil olduğuna, adaletle hüküm verdiğine, yarattıkları için özellikle kulları için hayır dileyip şerri yaratmadığına, ödül ve cezanın, cennet ve cehennemin var olduğuna, insanların kendi eylemlerine göre ceza ve ödül alacağına inanmaktır. 6- Mead: Allah'ın emirlerine uyanların ödüllendirilip cennete konulacağına, emirlerini dinlemeyenlerin yargılanıp cehenneme konulacağına inanmaktır.

Ârif İrfan ve marifet sahibi, anlayan, her şeyin farkına varan kimse. Allah Taalanın kendi zâtını, sıfatlarını, isimlerini, fiillerini, müşahede ettirdiği kimse. Müşahede ve temaşadan hasıl olan bilgiye marifet, bu bilgiye sahip olan kimseye de ârif denir (Ulu-

dağ, 51-52). Ârif sûfîlikte kâmil insandır.

Arş Cem ayininin icrası için tahsis edilen meydana da arş-ı rahman denir. Orası tanrının mekanıdır ve kapıdan girilirken dualar okunur (Yörükan, 55).

Arş Felekler, taht, mülk, hakimiyet, ihata, tecelli. Tecelli mahalli, Allah'ın mukayyet isimlerinin istikrar mahalli, mutlak varlığın bedeni, ayrıntılı bir şekilde her şeyi kuşatan külli nefse arş-ı kerim, arşullah, Allah isminin mazharı olması itibarıyla insan, yani insanın bir örneği sayılan mutlak varlık, kâmil insanın kalbi. Arş, üstüne Allah'ın istiva ettiği varlık. Yerlere ve göklere sığmayan Allah mümin kulunun kalbine sığdığından onun esas arşı ve istiva ettiği varlık insan-ı kâmilin kalbidir. Beş cevherin alem-i kebirdeki asıllardan birincisidir. İnsandaki kalbin alem-i kebirdeki aslıdır. Bunun için kalbin bir ismi Arşullah'tır. Beş cevherin diğer dördü hep arşın üstündedir. (Mektubat, 34. mektup)

Arş İnsan bedeninin baş kısmı. Diş ve dillerin sayısı otuz üç eder. Bu da tespihteki elhamdülillahı remzeder. İnsan olduğumuz makamdır. Beyindeki otuz üç ise Allahü ekber'i remzeder. Burası da külli iradenin gerçekleştiği makamdır. Süphanellah makamı kürsteki omurgadır. Kontrol edilemediği için sübhanellah denir.

Âşık Allah Teala'yı son derece ve âzâmi mertebede seven. Hak âşığı.

Ayete'l-Kürsî Bakara suresi 255. Ayet. İçinde 'kürsi' kelimesi geçtiği için bu isimle anılmıştır. Peygamberimiz bir hadisinde Kuran'daki en büyük ayet olduğunu işaret etmiştir. Bazı sufiler, insan vücudunun baş tarafını arş, boyundan aşağısını kürsi olarak tarif ederler. Toplam on ikidir. Yedisi başta, beşi gövdededir. İki meme başı, bir göbek ve ön ve arkalar. Başta iki kulak, iki burun, iki göz ve bir ağız.

Ayın nun ilmi Ayın'ın ebcet hesabına göre değeri yetmiştir. Otuzu is-

tidadı kırkı da nuru kapsar ve iki mânâya ayrılır. Otuzda kalan karanlıkta yani nefsin içinde olduğu için ahreti geçip cennete giremez. Kırklık mânâsına geçenler ise cennetlik olan ve yaşayanlardır. Ayın hurufât-ı meçhuldür. Yani nurani mi zulmani mi olduğu tam olarak bilinmez. Ebcet hesabına göre değeri mânâsıyla tam ortasından dişi ve erkek olarak bölmek mümkün değildir. Çünkü ikiye bölündüğünde otuz beş sayısı çıkar ve mânâsız kalır. Bu nedenle bir tarafa ağırlık verip otuz ve kırk olarak ikiye ayrılır. Otuz ve kırk ise lam ve mim harflerini temsil eder. İkisinin de toplamı yetmiş yani ayın'dır. Her insan kadın ve erkek olarak yerini bilip karıştırmaksızın cinsiyetinin kendine yüklediği görevi yapmalıdır. Aksi halde kişi manevi bir hüsna durumuna gelir ve dünyaları karışır. O zaman da ayın harfine benzeyip arafatta kalmış gibi olur (Filiz, III/603).

Ayn Bir şeyin Allah ilmindeki sûreti. Kendisinden diğer bir şeyin çıktığı ve peyda olduğu başka bir şey (Uludağ, 72).

Azâzil Şeytanın, Hz. Adem'e secde emri gelip isyan etmeden önce melekler arasındaki adı. Bir efsaneye göre Allah kainatı yedi günde yaratırken her gün bir melek yaratmıştır. Bunlardan ilki en büyük melek olup tavus şeklinde imiş. İşte azâzil denen melek bu imiş (Pala, 64).

Bâde İslam tasavvufunda bâde gerçek anlamından başka bir anlam taşımaktadır. Sûfîler bâde deyince, genel anlamda onların Allah'a olan sevgilerini kastetmektedirler. Mey, şarap, hamr, üzüm suyu kelimeleriyle aynı anlamlara gelir. İnsanın Allah'a olan sevgisinin gâlip gelmesiyle ortaya çıkan ve insanı sarhoş eden haldir. Bu hal, yeni başlayanlarda herkesten zayıf olup "bâde" diye adlandırılır. Orta hallilerin aşkı daha güçlü olup adı "mey" dir. Aşk hallerinin en güçlüsü ise sonuca ulaşanlara nasip olur ki buna da "şarap" adı verilir (Pürcevâdî, 287-294). Şiirimizde, bâde mürşidin kelâmı, bâdeyi dağıtan sâki, mürşid ve bâdenin içildiği kadeh de müridin kulağıdır. Mürid saatlerce

bâdeden içse, yani mürşidini dinlese yine kanmaz, yine ister.

Bâd-ı sabâ Meltem, seher vakti doğudan esen ve güllerin açmasını sağlayan latif rüzgar. Ruhaniyet doğusundan gelen rahmanî kokular. "*Ben Rahman'ın nefesinin Yemen'den geldiğini hissediyorum*" hadisiyle buna işaret edilmiştir (Uludağ, 81).

Bağ-ı vahdet Birlik bağı, bahçesi. Neşeli ruhani alem. Aşığın kendinden geçtiği yer.

Ba-i bismillah Besmelenin be'si. Besmele 'Allah'ın adıyla' demek olup insana bir şeyi yapma ve meydana getirme gücünü ve iradesini verir. Allah 'kün' ile kul 'besmele' ile yapar. Ba'nın altındaki nokta yaratılanların ilki olan zâta işarettir. İnsanın sırrı onun mazharıdır. İki nokta ikinci yaratılan sıfatlara (taayyun-ı sâni-i sıfatiye) işarettir ve ruh onun mazharıdır. Üç nokta ise üçüncü yaratılan fiillere işaret eder ve hayvanlar da onun mazharıdır. Böylece nokta üçe ayrılmış oldu. Ba ile başlamada yaratılma şekline uygun olmaya dikkat edildi. Müminlerin emiri Hz. Ali'nin (k.v.) "*Ben be'nin altındaki noktayım*" dediği sır insanın başlangıçtaki vekilliğine ve hakikat-i Muhammediye'ye işarettir. Alemde her ne var ise, insanlar, hayvanlar, bitkiler ve cansız varlıklar, yaratılış amaçlarına uygun şekilde varlık alemine gelmişlerdir. Bu sonsuz çokluk o vahdete, sayılamayacak kadar çok parçalar da bütünlüğe engel olmadı. Çünkü vücûdun sayısı tecellinin tekrarındandır. Nitekim her insanın görüntüsüne göre bir bedeni ve bir ruhu varken birçok azası ve eylemi vardır. Bunun için "*Onda olan her şey onun bir olduğunu gösteren bir işarettir*" demişlerdir. Bu anlatılan şahsi ve hakiki vahdeti de kapsar. Onun için her cisimde sonsuz bölünmez parça vardır. Her bir cüz bir noktaya işarettir ve bütün terkipler onunla var olur (Bursevî, 3).

Bakır bkz. Muhammet Bakır.

Bâtın Allah'ın zâtını niteleyen dört temel isimden biri: evvel, ahir,

zâhir ve bâtın. Hadid 3: *"O evveldir, ahirdir, zahirdir, batındır."* Muhammed Esed bâtını şöyle açıklamaktadır: *"Yani, O bütün mevcudatın aşkın sebebidir. (transcendental cause) ve aynı zamanda yarattığı her varlıkta (phenomenon) içkindir (immanent). Bir başka deyişle onun varlığı, eylemlerinin etki ve sonuçlarından açıkça anlaşılmaktadır (zahir), halbuki onun bizatihi kendisi, bizim duyularımızın kavrayamayacağı bir gerçekliktir"* (Esed, c.3, 1110). Ayetlerin ve hadislerin herkesin anlayabileceği anlamları vardır. Bir de ancak âriflerin ve velilerin bildiği gizli anlamları vardır. Bunlara bâtınî anlam denir ve bunlar ancak keşif ve zevk yoluyla bilinir. Ayrıca sâlikin kalbine ve ruhuna da bâtın denir. Bâtın ehli deyince akla evliyaullah gelir, zâhir ehli deyince alimler gelir. İslam uleması bâtın kelimesine birçok anlam yüklemiştir: 1- Varlığını belgeleyen bir çok delil bulunmakla birlikte duyulardan gizli olup gözle algılanamayan, mahiyeti bilinemeyen, kemiyet ve keyfiyetle nitelenemeyen, insan zihninin tasavvur hudutlarını aşan, mümin kullarına zâhir olmakla birlikte müşriklerden gizlenen. 2- Allah'ın bu iki ismi, zâhir ve bâtın, onun hem görünen hem de görünmeyen alemlerin yaratıcısı olduğunu belirtir. 3- Her şeye her şeyden daha yakın olan (Yurdagür, 215-216).

Belî best bkz. Elest.

Berat suresi Kuran-ı Kerim'de dokuzuncu surenin diğer adı. Tevbe suresi 'berâatün' diye başladığı için bu isimle de anılır.

Berdâr eylemek Dâr, ağaç sırık demektir. Dâr ağacı ise idam sehpasıdır. Tasavvufta fenâ makamıdır. Canı feda etme sözünün verildiği meydandır. Bu meydana Dâr-ı Mansur da denilir. Bektaşilikte bu meydana gelen derviş yaptığı günahlardan pişmanlık diler ve herkesten af diler. Bu esnada okunan duaya tercümân-ı dâr denilir. Bu dua şöyledir: *"Allah Allah! Elim erde, özüm darda, yüzüm yerde, erenlerin dâr-ı Mansur'unda, Muhammed Ali divanında, Hakk'ın huzurunda canım kurban, canım tercü-*

man, fakirin elimden, dilimden incinmiş can karındaş var ise dile gelsin, Allah eyvallah hû dost!" (Miratü'l-Mekâsid, 283, 268). Alevilikte ise dört türlü dâr vardır: 1- Dâr-ı Mansur: Mansur'un dara asılması gibi pirin yamacında durmak ve elini sallandırıp ayaklarını birbirinin yanına getirmek ve bu suretle berdâr olmaktır. Meydan evine girince ilk defa ayakta durmak bunu ifade eder. 2- Dâr-ı Nesimî: Dedeye secde etmek suretiyle selam verdikten sonra doğrulup oturmaktır. Bunun mânâsı Nesimî gibi postumu yüzdürdüm demektir. 3- Dâr-ı Fazlî: Hz. Fazlı gibi beni yüz üstü bıçağa bıraktılar demektir. Bu dâra durmalar üç türlü ölümle öldüm ve Tanrı evine, mahşer meydanına pirlerimin ölümleriyle geldim demektir. Bir mümin sıdk ile bu üç dâra dururşa bu üç dârın piri o mümine şefaat eder. İşte bunun için meydana girilirken bu üç dâra durulur. 4- Dâr-ı Fatıma: İkrar verecek olanlar ile cemde olanların durduğu dardır (Yörükan, 333).

Beş gönül Ehl-i beyt.

Beşler Cebrail'in kalbi üzerinde bulunan, ruhani his ve bilgilerini ondan alan beş ermiş. Ruhların hükümdarı olan Cebrail'in nefesinden ve ilminin feyzinden kalpler hayat bulduğu gibi tarik ehlinin hükümdarları olan beşlerin nefes ve ilim feyzinden de gönüller hayata kavuşur (Bursevî, Faslü'l-Hitap, 324-328). Aynı zamanda ehl-i beyt için de kullanılır. Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin (Uludağ, 96).

Beytullah Allah'ın evi. Mekke'deki Kâbe için kullanılır. Hakikatte ise ilâhî sureti kabul edip vücudî tecellîye mazhar olması itibarıyla kulun, Hakkı içine alması ve sığdırması itibarıyla müminin kalbi. Bir kutsî hadiste Cenabı Allah "*Ben yerlere ve göklere sığmadım ama mümin kulumun kalbine sığdım*" buyurmaktadır. Bu hadise istinaden mümin kulunun kalbi Allah'ın evidir, beytullahtır (Uludağ, 97).

Bezm-i hakikat Allah'ın insanların ruhlarını yaratıp topladığı meclis,

insanın yaratılışının başlangıcı, insan-ı kâmilin hakikate ermesi.

Bilgez baba Tunceli'de türbesi bulunan evliyaullahtan bir zât.

Bir elifin üç yüz altmış altı dalı Hacı Bektaş Veli'nin Anadolu'da öldüğünde ardında bıraktığı halifelerin sayısı (Ulusoy, 30). Vücuttaki 366 damar. Elif adem ve dallar da damarları.

Bismişahi Şahın adıyla demek olan bu ibare Alevîler ve Bektaşiler tarafından bir işe başlamadan önce söylenir. Hz. Ali'yi temsil eder.

Burc-ı âsuman Göklerde bulunan on iki burç. Güneşin dünya çevresinde döndüğüne inanan eski astronomi alimleri, güneşin bu seyri esnasında 12 eşit dilimden geçtiğine inanmışlar ve her dilime bir ad vermişlerdir. Bu on iki dilime burç diyoruz ve her burcun ayrı yıldızı vardır ve insan bu yıldızların etkisi altındadır. On iki burç şunlardır: Hamel (koç), sevr (boğa), cevza (ikizler), seretan (yengeç), esed (aslan), sünbüle (başak), mizan (terazi), akrep, kavs (yay), cedy (oğlak), devl (kova) ve hut (balık). Burçlar nevruz ile başlar. İlk burç hamel'dir (koç) (Temelli, 222-223). İnsanın göbek deliği ile boğazı arasında kalan kısım. On iki burç insan vücudunda şöyledir: baş koç, alın yengeç, burun boğa, el ikizler, göğüs aslan, göbek terazi, kasık başak, zeker akrep, but yay, diz oğlak, baldır kova ve taban balık. İç organlarındaki karşılığı şöyledir: yürek güneş, akciğer ay, ciğer Jüpiter, safra kesesi Mars, böbrek Venüs, dalak Satürn, damar Merkür (Noyan II, 113)

Burc-ı cihan İnsanın içi ve dışında on iki burç vardır ve nice birçok yıldızlar dolaşır. Nutfe ana karnına düşünce kan olur. Zühal onu terbiye eder. Daha sonra Mirrih ilgilenir ve et haline gelir. Bir ay Mühre terbiye eder ve kemik olur. Bir ay da Şems terbiye eder ve ruh olur. Bir ay Utarit terbiye eder ve hareket başlar. Daha sonra Kamer terbiye eder ve doğuma yaklaşılır. Burc-ı cihan insanın iç ve dış vücuduyla ilişkisini yansıtır.

Cafer-i Sadık Büyük İslam alimi. On iki imamın altıncısı. Hz. Ali'nin torununun torunu. Babası Muhammed Bakır, onun babası Zeynelabidin, onun babası Hz. Hüseyin ve onun babası da Esedullahu Galip Ali b. Ebi Talip (k.v.). Annesi de Hz. Ebubekir'in torunudur. 19 Nisan Çarşamba 702'de Medine'de doğdu. 65 yaşında, 6 Eylül Cuma günü Medine'de vefat etti. Kabri babası ve dedesinin yanında Cennetü'l-Baki'dedir. Babasının on dokuz yıl süren imametinden sonra otuz dört yıl imamet vazifesini yerine getirdi. Cafer-i Sadık, temiz ve yüksek bir nesebe sahip olduğu gibi güzel yüzlü ve tatlı dilliydi. Kuvvetli ve orta boylu idi. Hz. Ali'ye çok benzerdi. İlmini babası Muhammed Bakır'dan aldı. Birçok talebe yetiştirdi. Hanefilerin büyük imamı İmam-ı Azam Ebu Hanife talebelerindendir. Sünnî kaynaklarda kendisinden daima hürmetle bahsedilmiştir. Kendisini, hadisle uğraşan, fıkıhta müçtehit derecesine ulaşmış, sezgi gücü yüksek, doğru sözlü, nakline ve görüşlerine güvenilir bir hadis ve fıkıh alimi olarak değerlendirmişlerdir. Ölümünden sonra Şiiler ikiye ayrıldılar. Oğullarından İsmail'e uyanlar İsmailiyye, Musa'ya uyanlar isnaaşeriye olarak devam ettiler. Cafer-i Sadık ilk sufilerdendir. Bektaşiler ve Nakşibendiler silsilelerinde ona yer verirler (Gölpınarlı, On İki İmam, 99-115).

Câm-ı şarab Şarap kadehi. Tasavvufta, içi marifetle dolu olan arifin gönlü. Cam bedene, içindeki şarap da bedeni tasfiye etmeye işarettir. İlahi bâde kadehinden içen kâmil ârif tevhitle sermest olur (Uludağ, 108).

Cebrâil Sekiz yüz bin kanadı vardır. Çok uçtuğu için çok kanadı olduğuna inanılır. Dört büyük melekten biridir. Görevi peygamberlere vahiy getirmektir. İnsanda aklı temsil eder. Aleviler horoza cebrail, tavuğa da yazıcı derler.

Celal Abbas Hz. Ali'nin Fatıma dışındaki eşinden gelen, evladen soyu olan çocuğudur. Türbesi Kerbela'dadır.

Cemal Aşığın ısrarlı rağbeti ve talebi üzerine maşukun kemalleri iz-

har etmesi. Allah'ın lütuf ve rahmet sebebi olan vasıfları. Dilberin yüzü, maşukun güzel siması.

Cem-i irfan Ariflerin cemi. Dünyalar kadar ilmin olacağına zerre kadar irfanın olsun. İrfaniyet her şeyin üstündedir.

Cem-i vahdet İrfaniyetin bedendeki varlığı, varlığın birliği.

Ceyhun Maveraünnehir'deki iki nehirden biri. Diğeri Seyhun. Ahir zamanda Allah Teala Cebrail'i beş nehri gökyüzüne kaldırması için gönderecek. Bunlar; Seyhun, Ceyhun, Fırat, Dicle ve Nil (Nahşebî, 114).

Cibril bkz. Cebrail.

Cimcime-i gerger Peygamberimiz, dokuz münafığı inandırması için Hz. Ali'ye göndermiş. Hz. Ali dokuz münafığa, münafıklıktan kurtulmaları için çalışsa da sekizi münafık kalıyor biri Nusayrî oluyor. Nusayrî olanı Hz. Ali ırmak kenarına gönderiyor ve *"Geçidin nerede olduğunu sor,"* diyor. Nusayrî ırmağın öte yüzüne geçide gidiyor ve Hz. Ali'nin tenbih ettiği şekilde "*cimcime-i gerger ini bini mermer*" deyince ırmaktan "*Lebbeyk*" sesi duyuluyor ve "*Git seni buraya gönderene söyle, benim geçidi bildiğimi biliyor da geçidin nerede olduğunu bilmiyor mu? diye sor*" diyor. Münafık o zaman Hz. Ali'ye iman ediyor ve Ali Allah'tır diyor. Hz. Ali yetmiş kez parçalıyor ve yine vazgeçiremeyince peygamberimize gidiyorlar ve peygamberimiz de "*Bırak Ali, Nusayri de seni öyle bilsin*" diyor.

Çark-ı gerdûn Dönen çark demek olan bu tamlama felek için kullanılır. Dünyayı, soğan gibi iç içe geçmiş dokuz felek çevreler. Her biri bir gezegenin feleğidir. Birinci felekte ay olmak suretiyle sırasıyla Utarid, Zühre, Güneş, Merih, Müşteri ve Zühal gezegenleri bulunur. Sekizinci felek sabit yıldızlar ve burçlar feleğidir. Dokuzuncusu cisimden arınmış olan ve bütün felekleri saran en büyük ve en yüksek felektir. Atlas feleği, felek-i azam, felekü'l-eflak adıyla da anılır. Sekizinciye kürsü doku-

zuncuya da arş denir. Atlas feleği yirmi dört saatte bir devir yapar ve diğer felekleri de dönmeye zorlar. Diğer felekleri normal seyirleri aksine kendi istediği yöne doğru dönmeye zorladığı ve insanların burçlarına da etki ettiği için feleğin bu dönüşünden şikayet edilir ve feleğe kahpe, dönek gibi sıfatlar verilir. Kaza ve kadere şikayet edemeyen şairler bütün suçları feleğe yıkarlar. Yedi feleğin yeryüzündeki bütün varlıklarda etkisi olduğuna inanıldığı ve atlas feleğinin de diğer feleklerin seyrini, yani insanların normal hayatlarını değiştirerek başlarının belaya girmesine sebep olduğu için devamlı kınanır (Pala, 164-166).

Çehâr enâsır Dört unsur anlamına gelen bu kelime madde aleminin dört temel unsurudur. Bunlar ateş, su, hava ve topraktır. Sufîler bu dört unsuru nefsin dört mertebesine benzetirler. Nefs-i emmâreyi ateşe, nefs-i levvâmeyi havaya, nefs-i mülhimmeyi suya, nefs-i mutmainneyi ise toprağa benzetirler. Bunların her birinin on özelliği vardır ve toplam kırk eder. Kainattaki bu dört temel unsurun küçük kainat denilen insandaki karşılığı ise şöyledir. Et suya, kemik ateşe, ten havaya ve ilik toprağa (Uludağ, 48). Hacı Bektaş Veli'nin Makalât'ına göre; âbidler denilen şeriat ehli havadan, zahitler tarikat ehli olup ateşten, marifet ehli olan arifler sudan ve muhabbet ehli olan muhibler de topraktan yaratılmıştır (Ocak, 182).

Çehâr köşe Dört köşe. Dört kapı; kulak, göz, burun ve ağız.

Çehârdeh masumlar On dört masum insan. Kerbela'da Hz. Hüseyin ile birlikte şehit edilen ehl-i beyt. Bir başka Şii inanışına göre on dört pak masum olarak on iki imam ve peygamberimiz ile kızı Fatıma zikredilir. Bektaşilere göre ise; Hz. Ali'nin kundakta iken şehit edilen oğlu Muhammed Ekber, Hz. Hasan'ın beş yaşında şehit edilen oğlu Abdullah, Hz. Hüseyin'in Kerbela'da iki yaşındayken şehit edilen oğlu Abdullah ve üç yaşında şehit edilen oğlu Kasım, Ali Zeynelabidin'in altı yaşında şehit edilen oğlu Hüseyin ve üç yaşında şehit edilen oğlu Kasım, Bakır'ın

dört yaşında şehit edilen oğlu, Aliyyi'l-Ahtaş, Cafer-i Sadık'ın üç yaşında şehit edilen oğulları Abdullah ve Yahya el-Hadi, Musa Kazım'ın üç yaşında şehit edilen oğlu Salih ve yedi yaşında şehit edilen oğlu Tayyib, Muhammet Taki'nin dört yaşında şehit edilen oğlu Cafer ve Hasan el-Askeri'nin bir yaşındayken şehit edilen oğlu Cafer ve üç yaşındayken şehit edilen oğlu Hasan. Bunların hepsi hiçbir günahları olmadığı halde çok küçük yaşlarda şehit edildiği için on dört pak masum olarak anılır.

Davud İsrailoğullarına gönderilen nebilerden. Hem nebi, hem de kral idi. Hz. İbrahim'in oğlu İshak'ın soyundan Yakub'un torunlarındandır. M.Ö. 1000'de Kudüs'te doğdu ve doğduğu şehirde yüz yaşında vefat etti. Kendisine Zebur verildi. Çok gür bir sesiyle Zebur'u okurdu. O Zebur'u okurken kuşlar, ağaçlar ve dağlar onu dinler ve onu tekrar ederlerdi (Sebe 10: Ey dağlar ve kuşlar, Davud tesbih edince siz de onu tekrar ediniz. Ayrıca Sad 18, 19, Enbiya 79). Aynı zamanda demirci ustası idi. Demiri hamur gibi yoğuracak bir kudrete sahipti (Sebe 10). O demirden zırh yapar satar ve elinin emeğiyle geçinirdi. Ona zırh yapma sanatı Allah tarafından öğretilmiştir (Enbiya 80). Kuran-ı Kerim'de 16 yerde adı geçmektedir. Oğlu Süleyman da hem peygamber hem de kral olarak kendisinden sonra İbranilere hükümdarlık yaptı. Beytü'l-Makdis Davud zamanında başlamıştır. (Peygamberler Tarihi, IV/76-97).

Devr Dönüşüm ya da çevrim. İlahî Hak'tan alçalan (kavs-ı nüzul) yoluyla açılıp sonra yine insan-ı kâmil şeklinde tanrıya dönen varoluş çemberine yapılan atıf. Devr düşüncesine göre Tanrı katında dört unsura, evrenlerin en aşağısında madde alemine düşen bir varlık evvela cansız (cemad), sonra bitki (nebat), sonra hayvan ve en sonra insan olarak tecelli eder. Sonunda insan-ı kâmil olur ve aslına döner. Maddi aleme düşüşe nüzûl, mânâ alemine yükselişe urûc denir (Uludağ, 146).

Divane Âşığın aşkına mağlup olup kendine hakim olamaması. Divane hiçbir kayıt kabul etmeyen kimsedir. Onun ne kaybetme korkusu vardır ne de kazanma arzusu. Bundan dolayı zaman zaman Hak'tan uzaklaşan, firavunlaşan idarecileri çok yalın ve net bir dille uyarırlar. Çoğu kere de bu uyarılarından dolayı hapse atılırlar, ama bu onlar için önemli değildir. Çünkü onlar daima Hak'la beraberlerdir ve Hak'ın olduğu her yer cennettir. Divaneler halktan kaçarlar. Genellikle şehir dışında, dağlarda, çöllerde, virane yerlerde ve mezarlıklarda yaşarlar. Divaneler aslında muvahhiddirler. Bütün meselelere insanın yüce Hak ile bağıntısını göz önüne alarak yaklaşırlar. Bütün alemde Allah'tan başka hiç kimse etki kaynağı olmadığından divane ne isterse Allah'tan ister. Divaneler dünya ile ilgileri ve bağları olumsuzlarlar. Ne geçmişe üzülürler ne de gelecek için tasalanırlar. Hiçbir kayıt altına girmezler (Pürcevâdî, 49-78).

Doksan bin âyeti bir noktada sayan Hz. Ali'nin "*Ben be'nin altındaki noktayım*" sözünün sırrına eren ârif.

Doksan bin hicâb bkz. Doksan bin perde.

Doksan bin kelam Miraç gecesinde Cenabı Mevlâ, peygamber efendimize bir hayli sır ve doksan bin kelime söylemiş. Hz. Peygamber de bunların otuz binini halka açıklamış, otuz binini seçkinlere açıklamış, otuz binini de saklı tutmuştur. Daha sonra bu otuz bini kimseye söylememek şartıyla Hz. Ali'ye söylemiş ve Hz. Ali sırların ağırlığından gidip bir kuyuya fısıldamış ve nefesinden bir kamış bitmiş ve bir çoban kamışı kesip üfleyince peygamberimiz hemen anlamış (Demirci, 42).

Doksan bin kelime Kuran-ı Kerim için kullanılır. Kuran'da geçen kelime sayısıdır.

Doksan bin perde Sırlanmış doksan bin kelam demektir. Otuz bini şeriat ehline, otuz bini aşk ehline, otuz bini de irfan ehline verilmiştir. Hak perdede gizlenmiş bir kelamı ifade eder. Kelam-

daki her harf de bir ademi temsil eder. Adem de Allah'ı temsil eder. Perdelerin açılması Adem'de Hakk'ın tecelli etmesidir.

Doksan dokuz esma Esmaü'l-Hüsna da denir. Kuran'ın çeşitli ayetlerinde ve hadislerde geçen bütün ilahi isimleri ve hadis-i şerifte de doksan dokuz olduğu belirtilen isimleri içerdiği kabul edilir.

Dört kapı Şeriat, tarikat, marifet ve hakikat. Sûfilere göre dört kapı sırasıyla alem-i nâsut, ceberut, melekût ve lâhut'tur. Bektaşilere göre ise şeriat anasından doğmak, tarikat ikrar vermek, marifet nefsini bilmek, hakikat Hakk'ı kendinde bulmaktır (Noyan, Bektaşilik, 251).

Dört kitap Dört büyük peygambere gönderilen dört büyük kitap. Hz. Davud'a Zebur, Hz. Musa'ya Tevrat, Hz. İsa'ya İncil ve Hz. Muhammed'e Kuran-ı Kerim.

Duhâ 93. Sûre. Fecr suresinden sonra bir müddet peygamberimiz bir vahiy almadı. Bunun üzerine müşrikler "*Rabbin seni unutmuş ve sana darılmış*" diye konuşmaya başlayınca bu sûre nazil oldu. Anlamı aydınlık sabahtır. İnsan hayatındaki az sayıdaki ve geniş aralıklı mutluluk dönemlerini sembolize etmektedir (Esed, c.3 s. 1278).

Düvâzdeh imam Farsça on iki imam demektir. Konusu on iki imam olan şiirlere Bektaşilerin ve Mevlevîlerin verdiği isimdir. On iki imam şunlardır: 1- Hz. Aliyye'l-Mürtezâ, 2- Hz. Hasan-i Hulk-ı Rızâ 3- Hz. Hüseyn-i Müctebâ 4- Hz. Zeynelabidin 5- Hz. Muhammed Bakır 6- Hz. Cafer-i Sadık 7- Hz. Musa Kazım 8- Hz. Ali b. Musa 9- Hz. Muhammed Takî 10- Hz. Aliyü'n-Nâkî 11- Hz. Hasenü'l-Askerî 12- Hz. Muhammed Mehdî

Düzgün baba Tunceli'de türbesi bulunan evliyaullahtan bir zât. Düzgün Baba bir çobanmış. Babası oğlunda garip haller görmeye başlayınca ondan habersiz onu takip etmeye başlamış. Düzgün Baba değneğiyle dokunduğu ağaç yeşeriyor ve keçiler de yiyormuş. Babasının kendisini izlediğini ve sırrının artık bilindi-

ğini öğrenince kaçmış ve bir mağarada kaybolmuş. Mahmud-ı Hayranî'nin torunlarından olan Düzgün Babanın makamında fötr şapka büyüklüğünde bir taş varmış. Bu taştan bir ordu gelse içermiş, bazen ameli olmayan ve inanmayan bir kişi gelse vermezmiş.

Edeb Erkan, tarikat ehlinin uyduğu esaslar. Edeb kelimesi Arapça'da elif, dal ve be harfleriyle yazılır. Elif eline, dal diline, be de beline sahip ol demektir. Ebced hesabına göre, elif bir, dal dört ve be de ikidir ve toplamı yedi eder. Bu da edebin yedinci nefis mertebesine çıktığında ortaya çıkacağını gösterir (Filiz, II/411).

Ednâ kul En alçak kul, değer yönünden düşük kul. Yol düşkünü, ikramına sahip çıkamayan.

Eflatun Platon, bizde daha çok Eflatun ismiyle tanınır. Aristo'nun hocası ve Sokrat'ın talebesi olan meşhur Yunanlı filozof. Omuzlarının genişliğinden dolayı Platon ismiyle anılır. Mısır'da okumuş ve Yunanistan'a dönerek Akademia'yı kurmuş ve birçok talebe yetiştirmiştir. M.Ö. 430'da doğmuş ve M.Ö. 348'de ölmüştür. Şiirlerde genellikle akıl, hikmet ve isabetli görüş timsali olarak kullanılır. İslam alimlerinden bazılarına göre Eflatun bir peygamberdi. Hatta bu hususta bir hadis de vardır. Sahabeden birisi İskenderiye şehrine gidip döndükten sonra ona gördüğü acayiplikler ile ilgili sorular sormuşlar. O da, orada siyahlar giyinmiş bir kavim gördüğünü ve Eflatun'un zikrine devam ettiklerini söyleyince orada bulunanlardan bazıları Eflatun'a lanet etmesi üzerine peygamberimiz Eflatun'a laneti yasaklamış ve "*Eflatun'a lanet etmeyin, muhakkak ki o peygamberlerdendi. Fakat kavmi onu bilmedi*" buyurmuştur (Nevi Efendi, 126-127).

Ehli Beyt Peygamberimiz ev halkı, Hazret-i Aliyye'l-Mürtezâ, Fatımatü'z-Zehrâ, Hasen-i Müctebâ ve Hüseyn-i şehid-i Kerbelâ. Hendek savaşı sırasında Selman-ı Farisi gayretlerinden dolayı herkes tarafından takdir ediliyordu. Muhacirler, hidayet-i bul-

mak için memleketini terk ettiği için Selman bizdendir dediler. Ensar ise Selman bizdendir dediler ve tartışma çıktı. Bunun üzerine Allah'ın resulü efendimiz "*Selman ehl-i beytimdendir*" buyurdu. Bu olaya dayanarak ehl-i beyt içine Selman-ı Farisi de dahil edilir.

El hayau mine'l-imân "*Haya imandandır*" anlamında hadis-i şerif (Buharî, İman, 3. 16, edeb 77).

Elest bezmi Muhabbet ve sohbet meclisi. Tasavvufta ise, insanlar yeryüzünde yaratılmadan önce, Hak Taala'nın "*Ben sizin Rabbiniz değil miyim?*" diye sorduğu, ruhların da "*Evet öyledir*" şeklinde cevap verdikleri meclis (Araf, 172) (Uludağ, 99). Bektaşiler Allah'ın daha Adem yaratılmadan önce ruhlara yukarıdaki soruyu sorduğu meclise 'elest bezmi' derler. Bektaşi edebiyatında çok geçer (Noyan II, s. 218).

Elif lâm mim Kuran surelerinden bazılarının başında 'hurûf-ı mukatta'a' denilen birtakım harfler vardır ve bunlar bir ayet sayılır. Böyle mânâsı açık olmayan ayetlere de 'müteşabih ayet' denir. Müteşabih ayetlerin mânâsını Allah bilir. Bazı alimler ise bu ayetleri yorumlamışlardır. Bu yorumlara göre elif lam mim harfleri; "*İşte Kuran bu ayetlerden teşekkül etmiştir. Buyurun, siz de benzerini yapın,*" meydan okumasıdır. Dikkatleri çekmek için yapılmış bir edebi sanattır. Çünkü söze önce kapalı bir anlatımla başlayıp dikkatleri çekip sonra açıklamak edebi bir hitap şeklidir. Öğrenmenin harflerle başladığına işarettir. Bunların yanında kimi mutasavvıflara göre elif Allah, lam Cebrail ve mim de Muhammed'e işaret eder. Hepsi birden de Kuran'a işaret eder. Çünkü Kuran Allah tarafından Cebrail vasıtasıyla Hz. Muhammed'e indirilmiştir (Esed, I/4). Kimi alimler ise "*Ben Allah'ım bilirim*" sözlerinin harfleri olarak yorumlamışlardır. Arapça 'ben' mânâsına gelen ene'nin elif'i, Allah lafzının ortasındaki lam ve bilirim anlamına gelen a'lamü'nün sonundaki mim bu mânâya işaret eder. (Sururî, Kitâbu'l-Tefsi-

rü'l-Azime, Nuruosmaniye Kütüphanesi 226, v. 20[a].) Alevi inancında ise elif Allah, lam Ali, mim Muhammed'i temsil eder.

Elif Ebced değeri bir olan elif, istikamet üzere olan insan demektir ve yedi noktadan meydana gelmiştir. Elif uluhiyyete ait bir harftir. Elifin altında nokta yoktur ama kendi noktasının yedi kere tekrarından oluşmuştur. Yedi noktanın bir araya gelmesi yani yedi nefis mertebesini tamamlayan elif, yani insan-ı kâmil olur (Filiz, III/594-596). Elif zât-ı ahadiyyetine işarettir. Ebced hesabına göre değeri birdir ve Allah'ın mutlak birliğine işaret eder. Elif her şeyin başıdır. Noktadan elif ve eliften de diğer harfler meydana gelir. Diğer harfler elifin çeşitli biçimlere sokulmuş halidir. Bütün varlıkların Allah'tan zuhûr ve sudûr etmesi, diğer harflerin eliften çıkmasına benzetilir. Bütün harfleri elifte görmek mümkün olduğu gibi bütün mevcudatı da Bir'de görmek mümkündür. Elif harflerin evvelidir. Allah da evveldir (Uludağ 156).

Elli yedi bin âşık Hz. Adem'den bugüne kadar gelen âşıkların sayısı, bir başka rivayete göre Horasan'dan Anadolu'ya gelen erenlerin sayısı. Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sinde anlattığı bir olayda bu sayı geçmektedir. Olay Yavuz Sultan Selim zamanında geçmektedir. İstanbul'da veba salgını vardır ve binlerce insan ölmektedir. Halk camii doldurur. O kadar kalabalık olur ki iğne atılsa yere düşmez. Beşiktaşlı Şeyh Yahya Efendi vaaz vermektedir. Defterdar Derviş Çelebi kapıda durur ve cemaati sayar. Toplam 57 bin kişi sayılır (Müntehabât-ı Evliyâ Çelebi, İst., tarih belli değil, s. 50-55). Hacı Bektaş Veli Anadolu'ya geldiği zaman elli yedi bin Rum ereni meclis kurmuşlardı ve Hünkar onları selamladı (Ulusoy, 45).

Elya Hz. Ali'nin İncil'deki ismi. Tevrat'taki adı da Yerye'dir (Yörükan, 51) (I. Krallar, Bap 17, Ayet 13-23).

Ene'l-Hak Hallac-ı Mansur'u darağacına götüren "Ben Hakk'ım" anlamındaki meşhur söz. Şeyh Ebü'l-Vefâ'ya sordular: "Hallac-ı Mansur 'Enel Hak' dedi, ne buyurursunuz?" "Ene'l-bâtıl mı deseydi" cevabını verdi. Bu sözü çeşitli şekilde yorumlayanlar vardır. Bu sözü sekr halinde söyledi veya bu sözü fena makamında söyledi diye yorumlayanlar vardır. Hallac'dan sonra bu söz, sâlikin erişebileceği en son makam ve hal olarak kullanılmaya başlandı (Safer Baba, 55).

Erenler cemi Ayin-i cemdekilerin uyguladıkları erkân ve muhabbet.

Erkân Erkân tarikatın esaslarıdır. Altı tanedir: İlim, hilm, sabır, rıza, şükür ve ihlas.

Esmâü'l-hüsnâ Allah'ın güzel isimleri. Kuran-ı Kerim'de geçen Allah'ın güzel isimlerine verilen isim. Taha 8, İsra 110, Haşr 24 ve İsra 180 olmak üzere dört ayette geçen *"En güzel isimler O'na mahsustur"* dan esinlenerek tanım olmuştur. Allah'ın isimlerinin sayısı konusunda ihtilaf vardır. Bu sayıyı üç yüz otuza kadar çıkartanlar bile vardır. Bir hadis-i şerifte Allah'ın 99 isminin bulunduğu ve bu isimlere inanan ve inancı doğrultusunda davranan kimsenin cennete gireceği haber verilmiştir (Buhari Daavât 68, Tevhid 12, Müslim Zikir 2, Tirmizi Daavat 82). Tirmizi ve İbni Mace'nin rivayet ettikleri hadiste bu isimler tek tek sayılmıştır (Yurdagür, 17-25).

Eyüp Sultan İstanbul'da ismiyle anılan ilçede adıyla anılan camiin yanındaki türbesinde metfun büyük sahabe. Peygamberimizin Medine'ye hicret ettiğinde ev sahipliğini yapma şerefini kazanmış bu büyük sahabe, Emevilerin İstanbul'u muhasarası esnasında yakalandığı hastalıktan kurtulamayarak vefat etti ve şimdiki yerine gömüldü. Zamanla kaybolan kabri İstanbul'un Fatih Sultan Mehmet'in muhasarası esnasında Fatih'in hocası Ak Şemsettin tarafından tespit edildi. Daha sonra gelen sultanlar camii ve türbeye bir şeyler ilave ederek bugünkü haline gelmesini sağladılar. (Güleç, 23-50)

Farz-ı ayın Fıkıh ilminde Allah ve resulünün mükelleflerden yapılmasını kesin ve bağlayıcı tarzda istediği fiile farz, her mükellefin ayrı ayrı yerine getirmesi gereken, birisinin yapmasıyla sorumluluğu kalkmayanına da farz-ı ayn denir (İlmihal, I, 167).

Farz-ı kef Zat-ı İlâhinin enfüsü kaplamasıdır. Ebced hesabına göre yirmidir. Sıfat-ı ilahi yansıması olduğu için kainatta görülen her şey kef'tir. Kün yani ol emri kef-i nurdan zuhur etmiştir. Allah "Ben önce nuru yarattım," buyurarak yarattığı nuru kainata yaymıştır. Kef suretiyle de ona elbise giydirmiştir.

Fatiha suresi Kuran-ı Kerim'in ilk suresi. Kuran'da öngörülen bütün temel prensipleri özlü ve kapsamlı bir şekilde vermesinden dolayı peygamberimiz tarafından *ümmü'l-kitap* ve *esasü'l-kuran*, Kelam'ın ilk suresi olduğu için *fatihatü'l-kelam*, Allah'a hamd edildiği için *suretü'l-hamd*, namazın her rekatında okunduğu için yedi kere tekrarlanan ayet anlamında *seb'u'l-mesânî*, birçok esrarı taşıdığı için *kenz*, ana hatlarıyla İslam'ı anlattığı için *el-vâfiye* ve *el-kâfiye* gibi isimlerle de anılır. Alevilikte fatiha vücudu fethetmektir. Uluhiyyetten bir Adem'i ifade eder. Adem'in yüzü mushaftır. Anahtarı da Fatiha suresidir. Kuran'ın mânâsı bu surede gizlidir. Yüz de insanın fatihasıdır ve insanın bütün sırları yüzünde gizlidir.

Feraset Sezmek ve hissetmek demek olan bu kelime sufiler arasında keşfetme ve gaybı görme anlamlarında kullanılır.

Ferhat Hüsrev ile Şirin hikayesinin baş kahramanlarından biri. Edebiyatımızda sıkça telmihte bulunulan başlıca hikayelerdendir. Ferhat muradına eremeyen, aşk yolunda pek çok çile ve ıstırapları göze almış, bu uğurda her güçlüğe göğüs germiş ve sonunda aşkı yüzünden canından olmuş çilekeş aşık tipinin timsalidir (Tökel, 433-441).

Fevki yed ayeti Bkz. "Yedullah ayeti".

Furkan Hak ile batılı ayırdığı için Kuran'a verilen bir isim. (Kuran-ı

Kerim, Furkan 25/1) Furkan'ın terim olarak anlamı hakkı bâtıldan, iyi ve doğru olanı kötü ve yanlış olandan ayıran, bunun için ölçüler getiren şey demektir. Kuran-ı Kerim'de bu kelime daha çok semâvî kitaplar için kullanılmıştır (Enbiya 48).

Gayret baba Tunceli'de türbesi bulunan evliyaullahtan bir zât.

Gılman Tüyü ve bıyığı çıkmamış delikanlı anlamına gelen kelime cennet hizmetkarları yerine kullanılır. Güzellik ve saflık timsali olarak cennetliklerin her istediklerini yerine getirmeye hazır bekleyen hizmetçi. Dişilerine de huri denir.

Habib-i Mustafa Hz. Ali.

Hacı Bektaş Veli Bektaşilik tarikatının kurucusu olarak kabul edilen Türkmen şeyhi. Asıl adı Bektaş olup ölümünden sonra Hacı Bektaş olarak şöhret bulmuştur. Onun tarihi kişiliğiyle menkıbevi kişiliği arasında çok farklılık vardır. Menkıbevi Hacı Bektaş-ı Veli Rum abdallarının piridir. Rum diyarının büyük evliyasındandır. Anadolu'nun Hıristiyan olan halkının Müslümanlaşmasında halifeleriyle birlikte büyük rolü vardır. Nevşehir'in Hacıbektaş ilçesinde bulunan türbesinde metfundur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Abdülbaki Gölpınarlı, Menakıb-ı Hacı Bektaş-ı Velî, *Vilayetnâme*, İstanbul 1990.

Hakikat Hakk'ın salikten vasıflarını alarak yerine kendi vasıflarını koyması. Zira kul ile kulda ve kuldan faaliyette bulunan odur. Ondan başka hakiki fâil yoktur. Hakikat ayrıca tasavvuf anlamına da gelir. Hakikat ilmi tasavvuf, şeriat ilmi fıkıhtır. Hakikat, şeriat, tarikat ve marifet dört kapıdır. Şeriat bir ağaç, hakikat onun meyvesidir.

Hâliku'l-âlemîn Alemlerin yaratıcısı, Hz. Allah.

Halil Dost. Hz. İbrahim'in ismi. Nisa suresi 125. ayette geçen "*Allah İbrahim'i dost edinmiştir.*" ibaresine dayanarak İbrahim için kullanılan bir sıfat olmuştur. Halilullah oluşu, herkesi Hakk gö-

rüp misafiri gelmedikçe sofraya oturmayışından ötürüdür. Nasıl tohum tarlaya saçılmadan mahsul alınmaz ve bol mahsul almak için çok tohum saçmak gerekirse, İbrahim de sevgi tohumlarını bol bol serperek Halilullah olmuştur (Filiz, 34-35).

Hasan el-Askerî İsnaaşeriye Şia'sının on birinci imamı. H. 232 (M. 846) Medine'de doğdu. Babası onuncu imam Ali Nâki el-Hâdi'dir. Babasıyla birlikte Abbasiler tarafından Asker-i Semarra'da ikamete mecbur edildiği için Askerî lakabıyla anılır. Babası ölümünden dört ay önce Hasan'ı kendisine halef tayin etti. Abbasilerin yoğun baskısı ve sıkı denetiminden dolayı taraftarları ile pek temasta bulunamamıştır. 8 Rebiyülevvel 260'ta (1 Ocak 874) vefat etti. Halife tarafından öldürüldüğü ileri sürülen Hasan el-Asker oturduğu evde bulunan babasının mezarının yanına defnedildi. Hasan Asker'den sonra İmamiler on dört veya on beş fırkaya ayrılmışlardır (Ulusoy, 182).

Hasan-ı Hulki Rıza Peygamberimizin torunu, Hz. Fatıma ile Hz. Ali'nin büyük oğlu, ikinci imam. Hicri 3. yılın Şaban ayında (Ocak-Şubat 625) Medine'de doğdu. Babası ona Harb adını koymayı düşünmüştü. Peygamberimiz ise ona Hasan adını koydu. Kendisi peygamberimize çok benzerdi. Babasının şehit edilmesinden sonra halife oldu. Müslümanların kanının dökülmesini istemediği için hilafetten feragat edip Muaviye ile anlaşarak halifeliği ona bıraktı. Hayatının geri kalan kısmını Medine'de geçirdi. Eşlerinden birinin zehirlemesi sonucu 28 Safer 49'da (7 Nisan 669) vefat etti. Cennetü'l-Baki'de annesinin yanına defnedilmiştir. Hz. Hasan'ın soyundan gelenlere şerif unvanı verilmiştir. Hilafeti Muaviye'ye devrettiği için birçok Şii tarafından eleştirilmiştir. İmamlık, İmam Hasan'ın olmuş olmasına rağmen Hüseyin'in soyundan devam etmiştir (Ulusoy, 160-161).

Hatem Mühür, yüzük ve son gibi anlamları vardır. Tasavvufta ise salikin bütün makamları kat etmesi ve nihayete ermesidir. Hz.

Süleyman'ın bütün güç, kuvvet ve saltanatı bu yüzüktendi. Bu yüzden bütün insanlar, cinler, hayvanlar ona boyun eğerdi. Hatemin üstünde ise ism-i âzâm duası yazılı idi. Rivâyete göre bu yüzük cennetten bir taş idi (Mevlana Firâkî, 95-118).

Hatemü'l-enbiya Nebilerin sonuncusu, Hz. Muhammed (s.a.v.).

Hatice İlk Müslüman. Peygamberimizin ilk eşi.

Havaric kavmi Osman'ın şehit edilmesinden sonra Müslümanlar üç gruba ayrıldı. Muaviye, taraftarları, Hz. Ali taraftarları ve ikisini de tutmayanlar. Bunlara hariciler denir. Havaric haricinin çoğuludur. Dışta kalanlar demektir.

Haydar Hazreti Ali'nin lakabıdır. Hz. Ali'ye Haydar denilmesinin sebebi şöyle anlatılır: Hz. Ali dünyaya geldiği zaman kim açıp yüzünü görmek istese aslan pençesini andıran küçük elleriyle ona mani olurdu. Peygamberimiz görmek istediği zaman annesi Fatıma b. Esed uyararak "*Bu çocuk acayip bir çocuk. Sakının, kendisini görmek isteyenlerin yüzünü haydar (aslan yavrusu) gibi tırmalıyor.*" Peygamberimiz bu tabirden çok hoşlandı ve "*Aç şimdi Haydar'ımı göreyim*" dedi ve mübarek dilini bebeğin ağzına vererek emzirdi. Sonra annesine verdi ve o da emzirdi (Lemazât-ı Hulviyye 50). Ayr. bkz. Şîr.

Hayvan-ı nâtık Konuşan canlı, insan.

Heft ayet Yedi ayet, fatiha suresi.

Hel-Etâ Kuran-ı Kerim'de 88. sure, Gaşiye suresinin ilk kelimesi. Sadece 'geldi mi' kısmı olan bu ayetin tamamı şöyledir: *Dehşeti her şeyi kaplayan kıyametin haberi sana geldi mi?*

Hızır Âb-ı hayatı içip ölmezliğe kavuşan kişi. Peygamber veya veli olduğu hususunda çeşitli rivayetler vardır. Halk inanışında büyük bir yer edinmiş olup Kuran-ı Kerim'de Musa peygamberle olan macerası anlatılır (Kehf, 60-82). Kuran'a göre Hızır Allah tarafından kendisine bir rahmet verilmiş ve bir ilim öğretilmiş

birisidir (Kehf, 65). Kuran'da Hızır-Musa hikayesinin tasavvufi yorumlarının değerlendirilmesi için Elmalılı Hamdi Yazır'ın Hak Dini Kuran Dili isimli tefsirine, psikolojik açıklaması için de Jung'un makalesine bakılabilir. (Jung, C. G., "Dönüşüm Sürecini Canlandıran Örnek Simgeler," çev. Ender Gürol, Türk Dili Dergisi, Ankara 1999, sayı 500, s. 208 vd.) Hızır'dan murat iki denizin birleştiği yerdir. İki denizden murat suret ve mânâdır (Mürg-i Dil, 12). Hızır'ın kim, adının ve hangi kavmden olduğunun ilk defa ne zaman ortaya çıktığı ve Hızır kelimesinin ne anlama geldiği hususlarında pek çok rivayet ve ihtilaf vardır. (bkz. *Ahmet Yaşar Ocak, Türk İnançlarında Hızır yahut Hızır-İlyas Kültü*, Ankara 1990)

Huri bkz. gılman.

Hülle biçmek Elbise dikmek. İdris peygamberin yaptığı iş. Bkz. İdris

Hüseyin Hz. Hüseyin peygamberimizin torunu, Aliye'l-Mürteza ve Fatımatü'z-Zehra'nın oğulları. H. 4'te 5 Şaban'da Hz. Ali'nin ikinci oğlu olarak dünyaya geldi. İsmi peygamberimiz tarafından konuldu. Kerbelâ'da 10 Muharrem 65'te, 57 yaşında iken şehit edildi. Peygamberimizin yakın ilgisine ve sevgisine mazhar olmuşlardır. Peygamberimiz bu iki kardeş için *"Hasan ve Hüseyin'i seven beni sevmiş, onlara kin tutan da bana kin tutmuş olur."* buyurmuştur. Bir keresinde ashabıyla birlikte iken Hüseyin'i tutmuş, öpmüş ve *"Hüseyin bendendir, ben de Hüseyin'denim. Allah'ı seven Hüseyin'i sever"* buyurmuştur (Gölpınarlı, On İki İmam, 60-72).

İdris Müfessirlerin belirttiğine göre, Hz. İdris'in asıl adı Uhnuh'tur. Hz. Nuh'un üçüncü göbekten dedesidir. Kendisinden önce insanlar hayvan postları giydikleri halde, o elbise dikmeyi icat etmiştir. Bu yüzden terzilerin piri sayılır. Ayrıca ilk defa kalem kullanan, yıldızlar ve hesap ilmi üzerinde düşünen insan odur. Kendisine 30 sayfa vahiy inmiştir.

İki nokta Nokta be ile temsil edilir. İki vechesi vardır. Biri abdiyeti biri de rububiyyeti gösterir.

İki yüz yirmi dört bin yıl ademden evvel İlk yaratılan ruhların misal veya şehadat alemine indirilmeden önce bekledikleri süre, bezm.

İkrâr vermek Söz vermek. Mevlevilikte ve Bektaşilikte tarikata girmeye ve şeyhe bağlanmaya talibin söz vermesine denir. İkrar verirken okunan tercemana "terceman-ı ikrar" denir. *"Erenler meydanında, pirin huzurunda mürşidine teslim-i rızada oldun mu? Yalan söyleme, haram yeme, zina ve livata etme, elinle koymadığın şeyi alma, her gördüğünü söyleme, bildiğini bilme, işittiğini söyleme. Gelme, gelme, dönme, dönme. Gelenin başı, dönenin malı, Bu ikrardan dönersen mahşer günü yüzün kara olsun mu? Eline, beline, diline sahip ol ..."*

İkrâr-bent İkrar veren kimse.

İlme'l-yakîn Bilgiye ve delile dayanan kesin bilgi. Zâhiri ilimler, şeri hükümler hakkındaki kesin bilgiler. Keşif halinde hakikat nurunun tecelli etmesi de ilme'l-yakîndir (Uludağ, 245).

İlm-i câvidân Sonsuzluk ilmi. Hızır'ın sahip olduğu ilim.

İlm-i devran Devir ilmi. Bir'den gelen çoğun tekrar bir'e dönüşüne devir denir. Manevi alemden maddi aleme gelen ruhların tekrar ilk ve asıl vatanlarına dönmelerini açıklayan tasavvufi görüş. Salt varlıktan çıkıp madde alemine iniş, sırasıyla bitki, hayvan, insan ve insan-ı kâmil olup tekrar vücud-ı mutlaka kavuşması (Noyan II, 231). Mevlana bu düşünceyi Mesnevi'nin ilk on sekiz beytinde neyi örnek vererek açıklar.

İlm-i ebcet Arap alfabesindeki tüm harflerin yeniden düzenlenmesiyle meydana getirilen sekiz sözcüğün ilki. Diğer sözcükler ise; hüvvez, huttî, kelemen, sa'fes, karaşet, sehat ve dazığ'dır. Her harfin sayısal bir değeri vardır ve tarih düşürme ve cifr, tılsım,

vefk gibi büyü ilimlerinde kullanılır (Yakıt, 23-27).

İlm-i ledün Hakk'ın katından gelen bilgi. Mutasavvıflar bütün ilimlerin Allah katından geldiğine inanırlar. Ancak şeri ve zahiri ilimler melek ve resul aracılığıyla gelir. İlham ise aracısız olarak doğrudan Hak'tan gelir. Onun için ilhama ilm-i ledün denilmiştir. Bu ilim kişiye özgü mahrem bir bilgidir. İlm-i ledün sûrî ilmin bâtınıdır. Sûrî ilimden kasıt evlad-ı resuldür. Bu üçtür. Biri peygamberimizden sulbunden zuhur eden İmam Hasan ve İmam Hüseyin efendilerimizdir. Bir diğeri peygamberimizin bütün torunlarıdır. Bir diğeri de tevhid ilmini yakaza halinde peygamberimizden talim eden manevi evlatlarıdır. İlm-i ledünün kaynağı Hz. Muhammet'tir (Mürg-i dil, 11).

İlm-i vahdet Vahdet yani birlik ilmi. Hakiki anlamda bir Hak'tır. Dolayısıyla gerçek anlamda birlik de onun için söz konusudur. Kusud, şuhud ve vucud olarak üçe ayrılır. Burada kastedilen daha çok vücûd'dur.

İmam Rıza Musa Kâzım'ın oğludur ve yedinci imamdır. Hünyesi Ebu'l-Hasan'dır. Lakapları Rıza'dır. Annesi Necmiye Fatıma. Medine'de 153 / 770'de doğdu. Muhammet Taki'den başka oğlu olmamıştır. İran'ın Tus şehrinde Meşhed'de, 48 yaşındayken Abbasi halifesi Memun tarafından zehirlenerek şehit edildi (818) (Ulusoy, 178).

İncil Hz. İsa'ya verilen kitap. Tasavvufta ise zât isimlerinin tecellisi, zâtın isimlerde tecellisidir.

İnnâ ateynâ Kuran-ı Kerimde 108. sure, Kevser suresinin ilk ayetinin ilk bölümü. Tamamının anlamı: *Biz sana Kevser'i verdik*. Kevser Cennet'teki bir havuzun adı olmakla birlikte bolluk, çokluk ve bereket anlamlarına gelir. Peygamberimize vahiy, bilgi, hikmet, iyilik ve hem bu dünyada hem de öteki dünyada şerefli ve onurlu olmak gibi manevi anlamda güzel her şeyden bolca ihsan edilmesini anlatmaktadır (Esed, 3/1314).

İsâ-yı ruhullah Hz. İsa için Kuran'da "*Ondan (Allah) bir ruhtur*" (Nisa 4/171) geçtiği için bu isimle anılır. Kendisine İncil gönderilmiştir. Hz. İsa ruhullah olduğu için dünya hayatında hiçbir kayda tabi olmamıştır. Maneviyatın temsilcisi olduğu için bedensel vuslata yanaşmamış, bu sebeple de evlenmemiştir. Mücerredlik de buradan gelir. İsa hakikatin temsilcisidir. (Filiz, 42-44)

İshak İbrahim peygamberin ilk eşi Sare'den doğan oğlu. İbrahim ihtiyarlığında onu mucize olarak doğurmuştur. İshak Peygamber Kenan diyarında (Filistin) yaşadı. Soyundan birçok peygamberler geldi. Kuran-ı Kerim'de on altı ayette ondan bahsedilir. Oğlu Yakub'un bir adı da İsrail'di ve İsrailoğullarının atasıdır. İshak peygamberin özelliği ilim sahibi olmasıdır. Bunun yanında birçok mucizesi vardır (Peygamberler Tarihi, II/191-197).

İskender-i Zülkarneyn İskender'in lakabı olup iki karn sahibi demektir. Karn kelimesinin; boynuz, asır, saç bölüğü gibi anlamları vardır. Makedonyalı kral İskender ile karıştırılır. Yahudiler peygamberimizi denemek için Zülkarneyn'in kim olduğunu sormuşlar ve Kehf suresinin 83-98. ayetleri nâzil olmuştu. Ayette zikredilen Zülkarneyn'in kim olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Kuran-ı Kerim'e göre iktidar ve kudret sahibidir, güneşin battığı ve doğduğu yerlere kadar gitmiş, iki dağ arasında yaşayan bir kavmi Yecüc ve Mecüc'ün zulmünden kurtarmış çok kudretli bir nebidir. (Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. İskender Türe, Kuran'da Uzaya Seyahati Anlatılan İnsan Zülkarnyen, İstanbul 1998.)

İsmail İbranice olup 'Allah'a itaat eden' anlamına gelir (Bursevi, 358). İbrahim peygamberin büyük oğlu. Mısırlı bir cariyeden İbrahim 84 yaşındayken dünyaya geldi. Sare'nin annesi Hacer'i kıskanması üzerine babası onu annesiyle birlikte Mekke'ye bıraktı. Zemzemi ortaya çıkardı, babasıyla birlikte Kâbe'yi inşa etti ve babasının gördüğü bir rüya üzerine kurban ol-

mayı kabul etti. Daha sonra Mekke'ye gelen Curhumîlerden bir kız ile evlendi ve çocukları burada çoğaldı. Peygamberimiz de İsmail'in soyundandır. Tasavvufta İsmail, teslimiyet makamıdır (Peygamberler Tarihi, II/173-190).

İsm-i azâm duası En büyük isim demek olan ism-i azam kimi mutasavvıflarca Allah lafza-ı celâli, kimilerince ise hu olarak anlaşılmıştır. Kimilerine göre ise ism-i azâm gizlidir ve herkes onu bilemez. Bilenler ise bu duayı okuyarak harikulade hallere sahip olurlar. Fevkalade güce kavuşurlar. Harut ve Marut'u kandıran kadın bu duayı okuyarak göklere yükselmişti. Ayrıca üzerinde bu duanın yazılı olduğu mühürle Süleyman peygamber her şeye hükmederdi.

Kâbe kavseyn Kuran-ı Kerim'de Necm suresinde dokuzuncu ayette geçer. İki kaş arası, biri Hz. Hasan diğeri Hz. Hüseyin'e işarettir. İki yay arası kadar mesafe hatta daha da kısa bir mesafe. Peygamberimizin miraç gecesi Allah'a çok yaklaştığını anlatan bir ifade. Tasavvufta ise kâbe kavseyn makamı, Hak ile ittihat ve ittisal makamı ev, 'ednâ' ise aynu'l-cem makamıdır. Bâtınen ise anlamı 'denâ', seyri ilallahtır. Tevhidde uruc makamıdır. 'Fedellâ' ise nüzul makamıdır. 'Ev ednâ' ise son makam olan ehadiyet makamıdır (Mürg-i Dil, 60).

Kâbe'nin damında durdun Mekke fethedildiği gün Kabe'deki putları kırması için peygamberimiz Hazret-i Ali'ye Kâbe'nin damına çıkmasını söyleyerek omzunu basamak yapmıştı (Oytan, 318).

Kan şehri Hallac'ı el ve ayaklarını al kanlar içinde görenler "Bu ne hal" diye sorduklarında "Aşkta kılınan iki rekat namazın aptesti kanla alınmazsa sahih olmaz" demişti.

Kandil Hz. Adem. bkz. Kandil-i kudret.

Kandil-i kudret Bektaşi edebiyatında geçen kandil nur ile tamamlanır. Ve geleneğe dayanır. Gelenekte der ki: Tanrı kerem ve lüt-

fünden bir yeşil engin deniz yarattı, ona terbiye bakışı saldı. Deniz dalgalandı. Ve bir inci dışarıya düştü. Tanrı onu ikiye ayırdı. Biri yeşil biri ak oldu, yeşil bir kubbe gibi asılı duran kandile onları koydu. Yeşil nur Muhammed Mustafa'nın, ak nur Aliyye'l-murtazânın nuru oldu. Ondan sonra Allah bir melek yarattı ona sen kimsin ben kimim diye sorunca sen sensin ben benim yanıtını verdi. Onu kahretti toz haline getirdi, bundan sonra beş meleğin beşi de bu soruya benzer yanıt verdiler. Onları da kahretti. Altı bin yıl sonra Cebrail'i yarattı aynı soruyu ona da sordu. O karşılık vermedi 'uç' diye buyruldu. Altı bin yıl uçtu geldi yine yanıt vermedi. Yine emir alıp uçtu. Ve altı bin sene sonra yanıt veremedi. Tekrar altı bin yıl uçarken artık takatsiz kaldı. Tanrı iyilik etti onun iç gözünü açtı, o da kudret kandilini gördü ona kondu. Kapısını bulamayınca niyaz etti kapısı açıldı içeri girdi, orada bir vücut olmuş iki nur gördü, biri yeşil biri ak nurdu. Ak nurdan ses geldi. O soruya "Sen yaratıcısın ben yaratılanım sen sultansın ben senin yarattığın mahlûkatım diye cevap ver," dedi. Cebrail dönüşte öyle söyleyince "Tanrı ona rahmet üstâdına pîrine!" dedi. Pîr, Muhammet Mustafa'dır. Üstât ise Aliyye'l-murtazâdır (Mürg-i Dil, 27).

Kara Höyük Hünkar'ın Anadolu'ya ilk geldiği ve otuz altı yıl kadar yaşadığı köy. Hünkar güvercin donunda geldiğinde bu köyde bir taşa konmuştu. Üzerinde kuş ayak izlerinin bulunduğu bu taş yakın zamana kadar Kadıncık Ana Evinde ise de son yıllarda ortadan kayboldu (Bedri Noyan I, s. 45-48, 506-508). Bu yer bugün Nevşehir iline bağlı Hacıbektaş ilçesi olmuştur.

Kara kazan Hacı Bektaş dergahında büyük kazanın adı. Söylenceye göre bu kazan Hacı Bektaş Veli'nin kardeşi Menteş tarafından Moğol Hanının çadırından alındı (Esat Korkmaz, 198). Bir başka rivayete göre Menteş, Larende dolaylarında Moğollarla yapılan bir savaşta şehit düşer. Bu kazan da bu savaşta ganimet olarak Moğol komutanlık karargahından alınmıştır. Hünkarın nefesi kıyamete kadar bereket ve bolluk sağlamıştır (Noyan I,

458). Babalardan halife olmak isteyenler Hacıbektaş dergahına gelerek bu kazanı kaynatır ve ayin-i cem açıp erkânıyla halifelik alırlar (Otyam, 350). Muharremde aşure bunda pişirilir (Noyan, a.y.).

Karagözcü Ahmet Hacı Bektaş Veli'nin müritlerindendir. Hünkar Anadolu'ya geldiği zaman toplanmış bulunan erenlerin gözcüsü idi (Gölpınarlı, Vilayetname, s.18-19).

Karlı Baba Karadonlu Can Baba, devamlı siyah elbiseler giydiği için bu isimle anılıyor. Hünkar'ın on iki hizmetçisinden yedincisi. Türbesi Sivas Divriği'dedir (Noyan I, 386-387). Menkıbesi için bkz. Gölpınarlı, Vilayetname, s. 40-42.

Kasım Asgar Hz. Hüseyin'in Kerbela'da üç yaşında şehit edilen oğlu Kasım, çehardeh masumlardandır. Ayrıca, Kerbela'da İmam Hasan'ın şehit edilen ergenlik çağına girmemiş Kasım adında bir oğlu vardır.

Kavm-i Süfyan Muaviye'nin sülalesi. Muaviye hilafeti Hz. Ali'nin çocuklarından aldığı ve oğlu Yezid'in de Kerbela'da Hz. Hüseyin'i şehit ettiği için Muaviye'nin sülalesine lanet edilir.

Kazan Mürşidin gönlü.

Kef ile nun On sekiz bin alemin atası. Kef ile nun bir araya gelince 'ol' anlamında 'kün' emrini meydana getirirler. Allah Taala bir şeyin olmasını murad edince sadece 'kün' yani 'ol' der ve hemen oluverir (Yasin 36/83).

Kef Arapça'da ol anlamına gelen 'kün' sözünün ilk harfi. Tasavvufta bu harfler çok kullanılmıştır. Kef harfi erkek mânâsını temsil eder. Kef'in zât-ı ilahisi enfüsü kapsamıştır. Sıfat-ı İlahi olduğu için kainatta görülen her şey kef'dir. Kef'e bağlı olarak alemin beş yaratılış evresi vardır ve her birine hazret, hepsine birden de hazaratü'l-hamse denir. Ayrıca bkz. Nun ve Kün.

Kelime-yi tevhîd *'Allah'tan başka ilah yoktur'* anlamında *'La ilahe*

illallah' sözü. Tasavvufta her şey bu kelime ile başlar.

Kemer-best Kemer bağlamış anlamına gelen bir tabir. Bektaşi inanışına göre Hz Ali Hasan, Hüseyin ve diğer bütün oğullarına kemer bağlamış ve her birine esmâü'l-hüsnâdan birini telkin etmiştir. Bektaşi gülbanklarında on yedi kemer-beste diye geçer.

Keramet Peygamberlik iddiasıyla ilgili olmaksızın bir kişide harikulade bir halin zuhur etmesi. Eğer kendisinden bu hal zuhur eden kimse amel sahibi değilse o harikulade hale istidrac adı verilir. Peygamberlerden zuhur edenlere ise mucize denir. Keramet Hakk'ın dostuna bir ikramıdır. İki çeşit keramet vardır. Biri manevi ve hakiki keramet: İlimde, irfanda, ahlakta, ibadette, kullukta gösterilen üstün meziyetlerdir. En büyük keramet kişinin kötü huyunu bırakıp iyi huy edinmesidir. Bir de suri yani gösteriş kerameti vardır ki uzun mesafeyi çok kısa bir anda geçme, su üzerinde yürüme, ateşten yanmama gibi. Sufiler bu tür kerametlere fazla önem vermezler ve onları birer oyun olarak görürler. Kerametin çok olması o velinin derecesinin büyük olduğunu göstermez.

Kerbelâ çölü Hz. Hüseyin'in ve ailesinin Yezid tarafından şehit edildiği yer.

Kerem İhsan, lütuf, rahat ve kolay biçimde mali yardımda bulunma. Karşılıksız yardım.

Kerrâr Hayber kalesinin fethinde, döne döne savaştığı için Hz. Ali'ye verilen bir isim. Haydar-ı Kerrar olarak kullanılır. Bk. Şîr.

Kerremnâ ayeti bkz. "Velâkâd kerremnâ"

Kırk makam Şeriat, tarikat, hakikat ve marifet dört kapıdır. Her kapıda on makam vardır. Toplam ise kırk makamdır. Şeriat makamları: iman etmek, ilim öğrenmek, ibadet etmek, haramdan uzaklaşmak, ailesine faydalı olmak, çevreye zarar vermemek,

peygamberin emirlerine uymak, şefkatli olmak, temizliğe dikkat etmek, yaramaz işlerden sakınmak. Tarikat makamları: tövbe etmek, mürşidin isteğine uymak, temiz giyinmek, iyilik yolunda savaşmak, hizmetli olmak, haksızlıktan korkmak, ümitsizliğe düşmemek, ibret almak, nimet dağıtmak, özünü fakir görmek. Marifet makamları: edeb, masivadan uzaklaşmak, perhizkarlık, sabır ve kanaat, haya, cömertlik, ilim, hoşgörü, özünü bilmek, ariflik. Hakikat makamları: tevazu, kimsenin ayıbını görmemek, yapabileceği hiçbir iyiliği esirgememek, Allah'ın her yarattığını sevmek, tüm insanları bir görmek, birliğe yönelmek ve yöneltmek, gerçeği gizlememek, mânâyı bilmek, sırrı öğrenmek, Allah'a ulaşmak.

Kırk sekiz Cuma Mürşidin huzuruna çıkılan hafta sayısı. Kameri hesaba göre elli haftanın ikisinde (Muharremin on beş günü) cem olmaz.

Kırk sekiz kapı Yapılması ve uyulması gereken kırk sekiz farz, kural.

Kırklar Bektaşiler ve Aleviler arasında Hz. Fatıma'nın evinde ananevi toplantılara katılıp Ali'den feyz alanlar için kullanılır. Yine böyle bir toplantı esnasında peygamberimiz kapıyı çalar. Kim o, diye sorarlar. Ben Muhammed'im, diye cevap verince açmazlar. Tekrar sorarlar. Bu sefer fakirliğim övüncümdür anlamında el-fakru fahrî diye cevap verir. Bu sefer kapı açılır. İçeride Hz. Ali üzüm suyu dağıtmaktadır. Bir bardak da peygamberimize ikram edilir. Peygamberimizin gözleri açılır, Hakk'ın tezahürünü görerek Hz. Ali'ye hürmet gösterir. O ana kadar sadece peygamber olan efendimiz bu olaydan sonra velayet sırrına da sahip olur (Şimşek, 23-25).

Kırklar cemi Bektaşi ve Alevi cemini yöneten dedelerin, pirlerin mürşitlerin ve rehberlerin huzurunda mürit ve taliplerin nefislerini, ruhlarını, akıllarını arındırarak insan-ı kâmil mertebesine ulaşmalarıdır.

Kırklar Gayp erenlerinden kırk veli. bkz. Üçler beşler yediler.

Kırklar makamı Bektaşilik ve Alevilikte kırklar makamı dört kapıya ayrılır. Birinci kapı şeriat, ikinci tarikat, üçüncü marifet ve dördüncü de hakikattir. Her kapının onar adet makamı vardır. Makamlar da simgelerle ifade edilmiştir.

Kırklar meydanı Kırklar ceminin yapıldığı alan ve meydan. Hünkar'ın âsitânesinde ikinci kapıdan girilen büyük salonun adı. Bu meydanın sağında Hünkar diğer tarafta ise Horasan erenlerinin türbeleri yer almaktadır (Noyan I, 473-474).

Kiramen kâtibin İnsanların iki omzunda bulunan ve günah ve sevapları yazan, cinlerden koruyan melekler. Kuran-ı Kerim'de "*Halbuki üzerinizde gözetleyici, amellerinizi yazan kiramen kâtibin melekleri vardır. İşlediklerinizi bilirler.*" (İnfitar suresi, 10-12)

Kudret hunu İmam Duvaz gülbankında geçen bir dua cümlesi.

Kuran Peygamberimize gönderilen son semâvî kitap. Tasavvufta cem ve icmal makamı. Mukabili ise furkan ve tafsîl makamıdır. Ayrıca insana da denir. Alemde dağınık olarak mevcut olan şeyler insanda toplu olarak var olduğundan insana özellikle insan-ı kâmile ve peygamberimize Kuran denir. Alem Kuran-ı kebîr, yani büyük Kuran, insan ise Kuran-ı sağir yani küçük Kuran'a benzetilir. İnsan-ı Kâmil ise Kuran-ı nâtık yani konuşan Kuran olarak da isimlendirilir.

Kuran-ı nâtık İnsan-ı kâmil. Her haliyle Kuran'ı anlattığı ve yaşadığı ve her bir davranışı bir başka inceliği işaret ettiği ve insanların kendisinden çok şey öğrendikleri için mürşid-i kâmile denir.

Kutbü'l-deryâ En büyük veli, her zaman Allah'ın alemde nazar kıldığı yer olan kişi.

Kün "Ol" emri. "*Allah bir şey yaratacağı zaman ona 'ol' der, o da oluverir*" (Nahl 16/40). Tasavvufta bu kelama "kelimetü'l-hazret", "kelime-i tekvin" ve "kün hitabı" da denir. Kef ilahi sıfat-

ların, nun da nur-ı Muhammedî'nin ifadesidir. Kün, Muhammed nurunun vurmasıyla ilahi sıfatlardan ibaret olan kainatın göze görünür hale gelmesi demek olur (Filiz, III/612).

Küntü kenzin *"Ben bilinmeyen bir hazine idim, bilinmeyi diledim, halkı yarattım ve bilindim."* İbni Teymiye, Zerkeşî, İbni Hacer, Suyutî gibi hadis alimleri bunun mevzuu olduğunu söylerler. Aliyyü'l-Karî *"Ben insanları ve cinleri ancak bana kulluk etsinler diye yarattım"* (Zariyat 56) ayetine dayanarak mânâsının doğru olduğunu iddia eder (Serdaroğlu, 92).

Kürretü'l-ayn Göz bebeği. Çok değerli kimseler için kullanılan bir sözdür. Edebiyatımızda Hz. Hüseyin için kullanılır.

Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikar Hz. Ali'nin yiğitliğini ve kılıcının gücünü belirtmek için söylenmiş bir söz, anlamı: *"Ali'den başka yiğit, zülfikardan başka da kılıç yoktur."*

Lâ harfi İllâ babı Kelime-i tevhidin iki kelimesi. 'Lâ ilahe'deki 'lâ' nefy için, 'illallah'taki 'illâ' ise ispat içindir. Anlamı: 'Yoktur ilah, Allah vardır ancak'tır. Lâ yok anlamındadır ve mâsivânın ve ağyarın yokluğuna, illâ sözü ise ile de Allah'ın varlığına hükmedilir. Dervişler bu ibareyi okurken bu mânâya ve buna göre ibarenin vurgulanarak okunmasına özel itina gösterirler. Lâ fenâ mertebesini, illâ ise bekâ mertebesini simgeler. Fenâ mertebesine ulaşmadan yani lâ'yı geçmeden bekâ mertebesine yani illâ'ya ulaşmak mümkün değildir.

Lam elif Yirmi sekiz harfin kaim makamı. Bu harfin okunduğu gibi yazılması için dört harf kullanmak gerekir. Lam, mim, elif ve fe. Bu da dört harf yerine geçer ve toplam otuz iki eder (Hurufilik Metinleri Kataloğu, 18). Peygamberimiz yirmi sekiz harfle konuştu. Farsça'da ise otuz iki harf vardır. Pe, je, çe ve ge Arapça'da yoktur. Bunların yerine Kuran'da lamelif gelmiştir (Eröz, s.48)

Lâ-mekân Mekânı olmayan, mekânsız, hiçbir yere sığmayan.

Lanetullah Yezit Allah'ın laneti Yezit'in üzerine olsun anlamında Alevilerin Hz. Hüseyin'i Kerbela'da şehit ettiği için Yezit'e ettikleri beddua.

Leb Dudak. Tasavvufta ise dudaktan çıkan söz, kelam. Mürşidin kelamı.

Levlâk "*Yâ Muhammed sen olmasaydın sen, felekleri yaratmazdım ben*" anlamına gelen ve kutsi hadis olarak rivayet edilen ibarenin ilk harfi.

Leyfetü'l-esrâr Arşullah, insan bedeninde boğazdan yukarıda olan kısım baş. Allah c.c. bizzat kendisi şekillendirdiği için baş sufiler arasında çok önemlidir.

Leyla Mâşuk, kendisine âşık olunan kimse. Bu bazen Allah olur bazen de mürşit.

Lokman Nebi olup olmadığı tartışılan ve Kuran-ı Kerim'de adına bir sure inmiş hikmet sahibi bir kişidir. Eyüp peygamberle akraba olduğu söylenir. İslam alimlerinin çoğu onun peygamber olmadığı, hikmet sahibi bir zât olduğu düşüncesindedirler. Hikmetin bir anlamı da nazarî ilimleri elde ettikten sonra kazanılan ruhî olgunluk, söz ve davranışlarda isabet melekesidir. Zemahşerî'nin *Keşşâf* isimli tefsir kitabında onun hikmetine örnek olarak şu olay zikredilmektedir. Bir gün Davud peygamber Lokman'dan bir koyun kesip en iyi yerinden iki parça et getirmesini istemiş. Lokman da ona kestiği hayvanın dilini ve yüreğini getirmiş. Birkaç gün sonra bu sefer en kötü yerinden iki parça et istemiş. Lokman yine dilini ve yüreğini getirmiş. Hz. Davud'un sebebini sorması üzerine "*Bu ikisi iyi olursa bunlardan daha iyisi, kötü olursa bunlardan daha kötüsü olmaz*" diye cevap vermiş. Rivayetlere göre Lokman, her derdin devasını bilen bir doktordur. Bütün otlar, hangi derde ilaç olduklarını ona söylerlerdi. Bu yönüyle de hekimliğin piri sayılır (Peygamber-

ler Tarihi, IV/160-171).

Lut Hz. İbrahim zamanında yaşamış olup onun şeriatıyla amel eden bir peygamber. Hz. İbrahim'in kardeşinin torunu olan Lut peygamberin kendilerine gönderildiği toplum eşcinsel ilişkilerde bulunurmuş. Lut onları "*Gerçekten siz daha önce hiçbir milletin yapmadığı bir hayasızlığı yapıyorsunuz*" diyerek bu çirkin davranışlarından vazgeçirmek için çok uğraştıysa da başaramadı. Lut peygamberi dinlemeyince, Allah, Sodom ve Gomore halkının şehirlerini başlarına yıktı ve yerlerine tuzlu suyu olan bir göl oluştu. Bu göl bugün Filistin topraklarındaki Lut gölüdür. Kuran-ı Kerim'de birçok yerde Lut peygamberin kıssası anlatılır (Peygamberler Tarihi, II/160-172).

Marifet babı Marifet kapısı, dört kapıdan üçüncüsü. Sufilerin ruhânî haller yaşayarak manevi ve ilahi hakikatleri iç tecrübe ile, vasıtasız tadarak elde ettikleri bilgiye denir.

Mecnun Deli divane. İlahi aşk ile kendinden geçen ve akli dengesini kaybeden kimse, âşık, mürid, talip, Allah âşığı. Leyla ile Mecnun hikâyesinin erkek kahramanı olan Kays'ın aşkından dolayı çevresindekilerin kendisine taktığı isim. Türk edebiyatında en çok işlenen hikayedir. Bu hikayeye tasavvufi hayatın bir remzi ve sembolik anlatım olarak bakanlar da bulunmaktadır. Bu konuda Muhiddin Arabi'den Leyla ile Mecnun'la ilgili olarak şöyle bir rivayet nakledilmektedir: *"Bazı sufiler bize anlattı ki Kayse'l-Mecnûn Allah'a aşık olanlardan biridir. O Leyla'yı bu aşk için hicab (örtü) yapmıştır"* (Keklik, 449).

Men arefe "*Men arefe nefsühü fekad arefe rabbühü.*" Kendini bilen Rabb'ini bilir anlamında, hadis olup olmadığı tartışılan bir sözün ilk iki harfi. İbni Arabî bu sözü hadis olarak kabul eder ve bu sözü açıklayan *Risaletü'l-Vücudiyye* isimli bir kitapçık yazar. Mâverdi "*Rabb'ini en iyi bilen kimdir*?" sorusuna peygamberimiz tarafından "*Kendini en iyi bilendir*," şeklinde cevap verildiğini Hz. Aişe'den naklederek bu sözün mânâ yönünden

doğruluğunu kabul eder (Serdaroğlu, 118).

Mısır illeri sultanı Hz. Yusuf, mânâda kâmil insan.

Mısır şehri İnsan vücudu, varlık alemi.

Mim Muhammediyeti ifade eder ve değeri kırktır. Şah-ı risalete mahsus bir harftir. Risalet harfidir, gönderiliş harfidir. Baştaki ilk 'mim' yaratılış nurunu sondaki 'mim' de ceseden teşrifini ifade eder. Aradaki 'ye' ilk yaratılıştan dünyaya teşrifine kadarki seyr-i sülûkun bir başka deyişle kâinâtın gelişine hazır hale gelene kadar geçirdiği gelişmeyi gösterir. Hazine-i ilâhi 'mim'de toplanmıştır ve bu huzur kıyamet gününe kadar devam edecektir. (Filiz, III/601-602)

Miraç Peygamberimizin, peygamberliğinin ikinci yılında Recep ayının 27. gecesi, Burak isminde bir hayvanla Mekke'den Kudüs'e ve oradan da arş-ı âlâya yükselmesi ve Allah ile görüşmesidir. Tasavvufta ise miraç, sâlikin bütün makam ve mertebeleri geçerek en sona ulaşmasıdır. Birçok büyük sufi miraçlarını anlatırlar. Mirac-ı manevi ise aklın urûc ederek yükselmesidir. Alevi inanışında ise olay şu şekilde anlatılır: Cebrail peygamberimize geldi. "*Hak seni Miraç'a davet ediyor, kendine bir rehber tutasın*" dedi. Muhammed rehberi ile dergaha vardı. Kapıda bir aslanın yatmakta olduğunu gördü, korktu ve haykırdı. Bunun üzerine Hak'tan bir nidâ geldi. "*Aslan senden bir nişan ister yüzüğünü ver.*" Muhammed yüzüğünü aslanın ağzına attı ve devam etti. "*Eğer emmim oğlu burada olsaydı bu aslanın hakkından gelirdi*" diyordu. Nihayet Hakk'ın huzuruna vardı ve Hak kendinde tecelli etti. Muhammed Hakk'ın didarını gördü ve Hak ile doksan bin sır söyleşti ve hemen secdeye kapandı, ümmetini diledi. Hak "*Kalk habibim, mümin kullarımı bağışladım*" dedi ve ona bir salkım üzüm vererek "*Al habibim, bunu Hasan ve Hüseyin'e götür*" dedi. Selman-ı Farisi orada hazırdı. Muhammed'e verilen üzümden bir parça istedi. Bunun üzerine Muhammed Selman'a bir üzüm verdi ve yürüdü. Mu-

hammed'in yolu kırklara uğradı. Bunları görünce kim olduklarını sordu. '*Biz kırklarız*' dediler. Halbuki otuz dokuz kişi idiler. O sırada Selman geldi ve kırk tamam oldu. Selman geldiği zaman kudretten bir el Selman'daki üzümü sıktı. Kırklardan biri üzümün suyunu içti ve hepsi birden sarhoş oldu ve çıplak olarak semaa kalktılar. Ellerinde çalpare, dillerinde hû vardı. Şah-ı merdan hepsinden coşkun idi. Kendisini meydana koydu ve yüzüğü ağzından çıkardı (Yörükan, 54-55).

Muhammed Bakır Cafer-i Sadık'ın babası, Zeynelabidin'in oğlu, beşinci imam. Hicri 57/Miladi 676'da Medine'de doğdu. İmam Hüseyin şehit edildiği zaman üç yaşında idi. Hem anne hem baba tarafından Hz. Ali'nin torunudur. Künyesi Ebu Caferü'l-Evvel'dir. İlim ve irfan sahibi bir kimse olup herkesin saygısına mazhar olmuştur. Bilgisinin çokluğundan dolayı 'Bakır' ismini almıştır. 113/732'de 56 yaşında vefat etmiş ve Medine'de, Cennetü'l-Bâki mezarlığında babasının yanına gömülmüştür. Emeviler döneminde yaşayan bu büyük alim ve imam çok sıkıntı ve eziyetlerle karşılaşmış ve ömrünün bir kısmını zindanlarda geçirmiştir (Gölpınarlı, On İki İmam, 89-98).

Munzur baba Tunceli'de Munzur dağındaki bir pınarın başında sırr olan Allah dostlarından bir kimse. Munzur baba bir ağanın yanında çobanlık yapıyormuş. Ağa hacca gitmiş. Munzur baba karısına "Bizim ağanın canı helva istiyor. Bir helva yap, götüreyim" demiş. Karısı bizim herifin canı helva çekti herhalde, onun için hacda olan ağayı bahane ediyor, yapayım de yesin diye düşünmüş. Munzur baba karısının yaptığı helvayı hacda canı helva çeken ağasına götürmüş. Dönüş zamanı herkes karınca kararınca kendine göre ufak bir hediye alıp ağayı karşılamaya çıkmışlar. Munzur baba da elinde bir bakraç süt ile ağasını karşılamaya çıkmış. Ağa kendisine doğru gelen kalabalığa dönerek "Bana gelmeyin ona gidin, gerçek hacı o," diye seslenince Munzur baba sırrı fâş oldu diye kaçmaya başlamış. Koşarken elindeki bakraçtan dökülen süt damlalarının düştüğü yerden su-

lar fışkırmış. Elinden bakracı düştüğü yerde ise kırk pınar çıkmış ve Munzur baba sır olmuş. Bu kırk pınarın olduğu yer de Munzur babanın türbe makamı olmuş. Bu makam hâlâ ziyaret edilir.

Musa Kuran'da kendisinden birçok ayette bahsedilen büyük peygamberlerdendir. Döneminde sihirbazlık yaygın olduğundan mucizeleri hep sihir üzerine olmuştur. Kekeme olduğu için kardeşi Harun'u kendisine yardımcı almıştır. Şeriat ehli olduğu için en çok mucize gösteren peygamber olmuştur. Tuva vadisinde Allah'la konuştuğu için de Musa kelimullah olarak isimlendirilir. Musa'nın dinine Musevîlik ve Yahudîlik denir (Filiz, 35-41).

Musa-ı Kâzım Cafer-i Sadık'ın oğlu ve yedinci imam. H. 129/745'te Medine'de dünyaya geldi. 183 bir başka rivayete göre 186 tarihinde Bağdat'ta vefat edip, bugün Kâzımeyn denilen Bağdat'ın dışında bir yere defnedilmiştir. Züht ve takvasıyla, iyiliği ve cömertliğiyle meşhurdur. Medine'de oturup siyasi işlere hiç karışmadığı halde Abbasi halifelerinden Muhammed Mehdi, kendisini zorla Bağdat'a götürmüş ve hapse attırmıştır. Bir müddet sonra Hazret-i Ali b. Ebi Talib'i rüyasında görmesi üzerine Halife Mehdi, Musa Kâzım'ı hapisten çıkararak kendisine ve evladına isyan etmeyeceklerine dair yemin etmesini teklif etmiş ve Musa Kâzım'ın bunlar benim işim değil demesine karşın hapisten çıkarmış ve Medine'ye gitmesine izin vermişti. Daha sonra Harun Reşit, umreden dönerken Medine'ye uğramış ve Musa Kâzım'ı yanına alarak Bağdat'a getirip hapsetmiş ve ölümüne dek öyle kalmıştır. Bir rivayete göre hapiste zehirleterek öldürmüştür (Gölpınarlı, On İki İmam, 116-130).

Mürşid-i kâmil İrşat eden, doğru yola ileten dost.

Mürteza Seçilmiş, beğenilmiş anlamında Hz. Ali'nin lakabı.

Mürüvvet Adamlık, insanlık mertlik anlamına gelen bu kelimenin sufiler arasındaki anlamı, din ve akıl yönünden övülmeye değer

hareketleri ortaya çıkartan nefsin bir kuvvetidir. Dostların kusurlarını görmezden gelmek, Allah için yapılan işleri çoğumsamamak, güzel hal ve hareket sahibi olmak, edepli olmak, sağlam ve güçlü ahlâki haslet ve faziletlerle donatılmış olmaya denir (Uludağ, 354-355).

Nâkip Bir tekkede mürşide yardım eden, onun buyruğu üzerine yerine geçen, onun adına iş gören derviş ya da dede.

Nâki İsnaaşeriyye'nin onuncu imamı olup Ali Hâdî olarak da bilinir. H. 212/829'da Medine'de doğdu. Babası Muhammed Taki, annesi Semanet'tir. Hasan, Hüseyin, Muhammed ve Cafer isimlerinde dört oğlu vardır. Medine'de ilim ve ibadetle meşgul olup siyasi işlerden uzak durmaya çalışırken Abbasi halifelerinden Mütevekkil Alallah tarafından Bağdat'a sürüldü. Halifenin tacizine sabretti. Samarra'da saraydaki entrikalardan uzak, ilim ve ibadet ile meşgul bir hayat sürdü. Yirmi sene bu küçük şehirde yaşadıktan sonra 254/868'te vefat etti ve evinin olduğu yere gömüldü. Türbesi Irak'ta Samarra şehrindedir (Ulusoy, 180-181).

Nemrud Babil ülkesinin kurucusu sayılan ve Babil kulesini yaptıran kral olup Hz. İbrahim'i ateşe attırmasıyla ünlüdür. M.Ö. 2460 yıllarında yaşadığı söylenir. Kelimenin doğru okunuşu nîmrud olup bütün Babil hükümdarlarına verilen bir ad olduğu da sanılmaktadır. Nemrud Hz. İbrahim'i ateşe attırdıktan sonra da iman etmemiş ve Allah'a savaş açmıştır. Rivayete göre kulağından giren bir topal sinek beynini kemirmiş. Sadece başı etrafı pamukla çevrili bit tokmakla dövüldüğü zaman rahatlarmış. Bir gün tokmakçının içine gürz koymasıyla kafası parçalanarak ölmüş. Şiirimizde ise sevgilinin âşıka yaptığı zulüm ve işkence, Nemrud zulmü olarak tarif edilmiş, ne kadar gücü olursa olsun yine de zayıf olduğunu göstermesi bakımından topal sineğin Nemrud'u öldürmesi örnek gösterilmiştir (Tökel, 387-394). Ayrıca, ruha zulmetmesi ve kendini çok güçlü görüp böbürlenmesinden dolayı Nemrud nefsi remzeder.

Nergis Bir süs bitkisi. Mitolojiye göre Narsis (Narkisos) çok güzel ve aşktan anlamaz bir delikanlı imiş. Onu sevip de derdinden perişan olan kızlar tanrılara şikayet etmişler. Tanrıların verdiği ceza olarak Narsis derede kendi aksini görür ve âşık olur. Bir gün dayanamaz suya atlar ve boğulur. Vücudu çürüyüp yerinde göze benzer bir çiçek biter ve bütün güzellere hayran hayran bakar. Doğu mitolojisinde ise güle âşık olan nergis göz şeklinde bir çiçek haline sokulmuş, kıyamete kadar acı çekmeye mecbur bırakılmıştır. Tasavvufta ise ilmin neticesidir. Amelde neşe ve ferahlık şeklinde ortaya çıkar (Pala, 388).

Nesimî Gerçek adı *İmadüddin* olan şair Bağdat'ın Nesim ilçesinde doğmasına nispeten *Nesimî* mahlasını kullanmıştır. Doğum yılı kesin bilinmemekle beraber 1339-1344 tarihleri arasında doğmuş olabileceği tahmin edilmektedir. Kaynaklarda en sık geçtiği şekli, şiir ve fikirlerinin şeriata aykırı olduğu iddia edilerek Halep'te 807/1404'te derisi yüzülerek öldürüldüğüdür. Seyyid Nesimî, 1393'de Şirvan'da öldürüldüğü söylenen, XIV. asrın sonlarında İran'da yayılan XV. yüzyılda Anadolu'da büyük nüfuz kazanarak Bektaşilikle karışan, İran'da unutulmasına karşılık Türkler arasında yaşayan Hurufiliğin kurucusu *Fazlullah-ı Hurufî*'nin başlıca halifelerindendir. Nihat Sami Banarlı, onun, sadece inandığı fikirleri başkalarına yaymak için değil, böyle bir tefekkür ve inanışın kendi ruhunda uyandırdığı, kabına sığmaz heyecanları terennüm etmek ihtizazıyla dile getirdiğini, onun için şiirlerinde büyük bir samimiyetin ve coşkunun olduğunu söylemektedir. Sufiyane lirizm onda çok kuvvetli ve ahenklidir. Klasik şiirin bütün kaidelerine büyük bir titizlikle uyan bu şairi, halk şairlerinin çok okuması ve taklit etmesi, üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur. Şiirinin odağını insan sevgisi, vahdet-i vücut anlayışı oluşturur. Azeri ağzıyla yazdığı şiirlerinde anlam derinliği, duygu genişliği, aşırı bir sevgiden kendinden geçiş egemendir. Divan şairleri arasında, duygu derinliği söz konusu olduğunda, Nesimî ilk sıralarda yer

alır. O sufiyane klasik şiiri en yüksek mertebesine çıkartan şairdir. Onda Allah sevgisi engel bilmez, durak tanımaz. *Nesimî*'nin, Türk şiirinde özellikle mutasavvıf şairler üzerindeki etkisi yüz yıllar boyunca sürmüştür. Onun dramatik hayatı her zaman ilginç bulunup dikkat çekmiştir. *Nesimî*'nin şiirleri döneminin Anadolu insanının felsefesini açıklaması bakımından önemlidir (Banarlı, I/372-374).

Nuh Esas adının Şakir olduğu ve çok ağlayıp nevhâ ettiği için kendisine sonradan Nuh adının verildiği söylenir. Yaptığı gemi ile mahlukâtı tufandan kurtardığı için ikinci Adem olarak da bilinir. Nuh'un neciyullah oluşu gemisine binenlerin, yani ona inananların kurtulmuş olmasından dolayıdır (Filiz, III/30).

Nun Nübüvveti temsil eder. Kainatı kapsayan ve şems ışığıyla aydınlatma görevini gösterir. Nebiler de gönderildikleri toplumu bir güneş gibi aydınlatırlar ve karanlıktan yani cehaletten kurtarırlar. Ebcet değeri ellidir. Kuran ve Furkan da nun'a dayanır. Kitaplardaki aydınlatıcılığı temsil eder. Nun, nur-ı Muhammed'den meydana gelen insanın velayet yoluyla tekrar ilk yaratılışına dönmesidir (Filiz, III/603).

O balıktır sekiz yüz bin kanadı var Kainat, dünya, on sekiz bin alem, bütün varlıklar, dünyanın içinde olan her şey.

On dört kattır ol vücudun yapısı İnsan vücudunun göbeğinden aşağısında yedi kat, göbeğinden yukarısında yedi kat vardır. Aşağısı yedi kat yer, yukarısı ise yedi kat göktür. Bunlar toplam on dört eder (Mürg-i Dil, 21).

On iki bahçe On iki ay.

On iki bkz. On iki imam.

On iki burc Başta bulunan hatlar; dört kirpik, iki kaş, bir saç, iki bıyık, iki sakal ve dudak altındaki kıllar.

On iki erkân bkz. On iki hizmet.

On iki harf bkz. On iki nokta.

On iki hizmet On iki post sahibi tarafından dergahta görülen hizmetlerdir ve dedeler tarafından yapılır. Bunlar; 1- Babalık veya dedelik: Cemleri yönetirler. 2- Rehber: Yeni katılanlara yol, erkan ve adap öğretmekle görevli kimse. 3- Gözcü: Cemi yabancılardan korumak için bekleyen ve gözleyen bir nevi nöbetçilik yapan kimse. 4- Çerağcı: Cem sırasında mumları yakmakla görevli kimse. 5- Zakir: Çalınan saza uygun gülbanklar ve nefesler söyleyen kimse. 6- Meydancı: Meydanı ceme hazırlayan, eksiklikleri gideren, her şeyi yerli yerine koyarak cemin başlamasını ve düzenli bir şekilde yapılmasını sağlayan kimse. 7- Sakî: İçki içilmeyen cemlerde adına şerbetçi denir. Cem esnasında içki veya şerbet dağıtan kimse. 8- Pervane: Cem evinin dışında denetimi yapan kimse. 9- Sofracı: Cem esnasında lokmaları hazırlamakla görevli kimse. 10- Süpürgeci: Meydanı temizleyen ve süpüren kimse. 11- Sucu: Cemlerde su dağıtan kimse. 12- İbrikçi: Cemde, sofranın sonunda el temizliğini sağlayan kimse. Bu hizmetler kimi bölgelerde hem sırası hem de ismi değişik olabiliyor (Birdoğan, 277-285).

On iki imam 1- Ali b. Ebi Talip (595-661) 2- Hasan b. Ali (624-671) 3- Hüseyin b. Ali (625-682) 4- Zeynelabidin Ali b. Hüseyin (658-714) 5- Muhammed Bakır b. Ali (676-735) 6- Cafer-i Sadık b. Muhammed (699-765) 7- Musa Kazım b. Cafer (745-799) 8- Ali Rıza b. Musa (770-818) 9- Muhammed Tâki b. Ali (810-835) 10- Ali Naki el-Hâdî b. Muhammed (829-868) 11- Hasan el-Asker b. Ali (846-873) 12- Muhammed Mehdi b. Hasan. (868-...)

On iki nokta Arap alfabesinde olmayıp Farsça'da olan dört harfin noktalarının sayısı. Bu harfler; pe, çe, je ve sağır kef'tir. İlk üçünün altında sonuncusunun üstünde üç nokta vardır. Toplamı on iki eder.

On sekiz bin alem Kainatın remzi. İnsan bedeni. Görünen bitkiler,

hayvanlar ve maddelerin toplamı on sekiz bindir. Bu on sekiz bin mahlukun tecemmüm yeri Adem oğludur (Mürg-i Dil, 11). Yedi felek, bir kürsü, bir arş, dört anasır ve beş de hazerât toplam on sekiz eder. Bunların her birine bin itibar ederler kesret için ve on sekiz bin olur (Noyan, II/61).

On yedi harf Kuran-ı Kerim'deki huruf-ı mukattaa sayısı.

On yedi kapı bkz. On yedi kemer-best.

On yedi kemer-best Gülbanklarda isimleri geçen Selman-ı Farisi, Muhammed b. Ebubekir, Maliki Ejder, Ammar b. Yasir, Veysel Karani, Ebu Zer Gıfari, Huzeyme b. Haris, Abdullah b. Bedii Hazai, Abdullah b. Adil Haris, Ebu'l-Hayşemu't-Taihani, Haris-i Şeybani, Haşim b. Utbe b. Ebi Vakkas, Muhammed İbni Ebi Huzeyfe, Kanber Ali Sultan, Mürtefi ibni Vezza, Sad b. Kay Hamadani ve Abdullah ibni Abbas.

Otuz dokuz bacı Kerbela çölünde, Hz. Hüseyin şehit edildikten sonra soyulup develere bindirilerek Şam'a götürülen kadınlar. Deve––ler aslında tek hörgüçlüydü. Bu kadınların avret yerlerini örtmek için, önünün ve arkasının görünmemesi için her iki tarafta hörgüç çıktı.

Otuz iki huruf Fars alfabesi. Yirmi sekiz harfli Arap alfabesinden farklı olarak, pe, je, çe ve kef-i Farisi ilavesiyle oluşan alfabe. Sufiler arasında ise mümkün ve meşhud alemdir. Kısaca ise ehl-i beyt ve evlad-ı âl-i resuldür. Ayrıca adem oğlunda yedi ana (iki kaş, dört kirpik ve bir saç) yedi de baba (sağ ve sol tarafta iki bıyık, iki sakal, iki burun ve bir de dudak altından biten enfaka) hattı vardır. Toplam on dört eder. Yerleriyle birlikte yirmi sekiz ve anasır-ı erbaa ile de otuz iki eder. Ebced hesabıyla da çim 3, je 7, pe 2 ve ge 20 olup otuz iki eder. Bu dört harf de âl-i resûlun sayısıdır. Her harfte üç nokta olup toplam on iki eder. Bu da on iki imama işarettir. On iki imam, on dört masum-ı pak, peygamberimiz ve kızı Fatıma ile diğer kızları

Ümmü Gülsüm, Rukiye, Zeynep ve ilk eşi Hatice ile birlikte toplam otuz iki eder (Mürg-i Dil 19-20). Yirmi sekiz harf manevi yapımızı oluştururken dört harf maddi yapımızı oluşturur. Bunlar geçici olduğu için elbise gibidir, kısa ömürlüdür. Bu harfler Arapça'da olmadığı gibi her insanda da olmayabilir (Filiz, III/586).

Ovacık boğazı Tunceli'de bir yer.

Rahmân suresi Kuran-ı Kerim'in 55. suresi. Er-rahmân kelimesiyle başladığı için bu isimle anılır.

Refakât nikâbı Hz. Ali'nin yüzündeki yeşil örtü.

Sûre-yi Esmâ Esmâü'l-hüsnâ. Allah'ın doksan dokuz ismi, en güzel isimler.

Sadık Âşık, ârif, tarif, sadık ve zarif. Dervişin sülûkunda geçmesi gereken mertebeler. Zarif mertebesine eren insan-ı kâmil olur. Bu mertebeye ulaşmanın ilk adımı aşık olmaktır.

Safiyullah Hz.Adem.

Sahib-i câvidan Sonsuzluk sahibi, ölümsüz, Hızır peygamber. Hz. Ali. Hurufilik tarikatının kurucusu Fazlullah'ın eserinin adı "Câvidânnâme" olduğu için ondan bahsedilirken de bu ifade kullanılır. Şiirde geçtiği anlamı Hz. Ali'dir.

Sahib-i urûc Miraç ehli, Hz. Peygamber.

Saka Cem'de on iki hizmetten biri. Su veren, sulayan, içki dağıtan. Tasavvufta ise bütün feyz ve sevginin kaynağı olan Allah, sözleriyle saliki hoş eden mürşit anlamlarına gelir.

Salavat Hz. Peygamber için okunan, Allah'ın rahmet ve selamının onun üzerine olması dileğini dile getiren, genellikle "Allahümme salli" diye başlayan, bir kısmı bestelenmiş dualar. Salavatlar tek tek okunduğu gibi topluca da okunabilir.

Sarı öküzdür kırk bin ayağı var Dünya, dünyanın düzenini ve ahengini ifade etmek için kullanılmış bir benzetme. Eski inanışlara göre Allah dünyayı cennetten indirdiği bir öküzün boynuzları arasında yarattı (Duru, 15).

Seb'u'l-mesâni Kuran-ı Kerim'de (Hicr, 87) "*Ant olsun ki biz sanan tekrarlanan yedi ayeti ve yüce Kuran'ı verdik*" olarak geçmektedir. Peygamberimizden rivayet edilen bir hadise göre bu yedi ayet namazların her rekatında tekrar edilen Fatiha suresidir. Ayn ve ilim mertebelerindeki yedi çeşit zuhuru itibarıyla Hakk'ın zâtı (Cilî, I, 109). İnsanın yüzü; iki kulak, iki göz, iki burun ve ağız. Fatiha hem Mekke'de hem Medine'de gelmiş olduğu için mesâni diye adlandırılır. Bunun anlamı hem mürşitte (Mekke) hem de müritte (Kudüs) bilinmesi demektir. Namaz önce Kudüs'e dönülerek kılınıyordu. O zaman Furkan biliniyor, Kuran bilinmiyordu. Ne zaman ki Kuran bilindi, yani mürit mürşidinin gönlünü fethedip iç aleme dahil oldu o zaman kıble değişti ve Mescidü'l-haram (Mürşidin gönlü veya Kâbe) kıble oldu ve kendisi de Kudüs'den Kâbe'ye kıblesini çevirdi. (Filiz, III/596)

Sekiz yüz bin kanatlı Hz. Cebrail. bkz. Cebrail.

Seksen üç ayeti yasinde gördüm Kuran'ın hakimiyetini gösteren sure Yasin'dir. Mekke'de inen bu sure 83 ayettir.

Selman-ı Farisi İranlı, İslam'ı ilk kabul eden Müslümanlardandır. Kendisi İran'ın Isfahan kentinde Cay köyünde yetişti. Babası köyün ağasıydı ve çok sakınılarak büyütülmüştü. İlk önce ateşli bir Zerdüşt idi. Köyündeki ateşi yakma işi ona aitti. Babasının arazisinin çokluğundan dolayı hasat mevsimi ona yardım etmek üzere araziye çıktı. Araziye giderken yolunun üzerindeki bir kiliseden yükselen seslerin dikkatini çekmesi üzerine içeri girdi ve ilk kez gördüğü bu dinden etkilenerek eve geri döndü. Oğlunun dinini değiştirmesinden korkan baba Selman'ı eve zincirle bağlayarak hapsetti. Zincirlerden kurtulmayı başaran

Selman bir kervanla birlikte Suriye'ye gitti ve orada bir piskoposun hizmetine girdi. Ölen piskoposun yerine geçen piskoposun da hizmetinde bulunduktan sonra, piskoposun öleceğini yakın bir zamanda Arabistan'da yeni bir peygamberin geleceğini söylemesi üzerine Arap topraklarına gitmekte olan bir kervanla anlaşarak oraya gitmeye karar verdi. Fakat, kervancı Medine'ye yaklaşınca sözünden caydı ve Selman'ı bir Yahudi'ye köle olarak sattı. Mekke'de yeni bir peygamberin oluğunu işitti, ama köleliğinden dolayı gidemedi. Peygamberimizin Medine'ye geldiği haberini alınca bir miktar hurma ile ziyaretine gitti ve peygamberimizle tanıştı. Kölelik bedeli Yahudi'ye ödendi ve hürriyetine kavuştu. O günden sonra daima peygamberimizin yanında oldu ve Suffe ashabının ileri gelenlerindendi. Hendek savaşında hendek kazma fikrini de o verdi (Bahtiyar, 167-172). Hz. Ali ile uzun müddet birlikte oldu. Başkanlığını Hz. Ali'nin yaptığı kırklar meclisinin üyesi.

Semra suresi Alevi inancına göre, aslında yüz on yedi sure olan Kuran-ı Kerim'in kaybolan surelerinden birinin adı.

Serv-i settar Servi elife benzer ve ebced hesabına göre bir sayısını gösterir. Allah'ın simgesidir. İnsan da en güzel biçimde yaratıldığı için serviye benzetilir.

Settar Ayıpları örtücü, Hz. Allah.

Seyit Hacı Kemter Dedenin mürşidi. Seyit Derviş Cemal ocağından olan bu mürşit Erzincanlıdır ve türbesi de Erzincan'dadır.

Sidretü'l-müntehâ Tasavvufta varılacak son nokta. Sidre kısa boylu bir ağaç olup çöldeki vahalarda ve dağlarda yetişir. Araplar, çölde veya dağda bir yer tarif ederken beşinci sidre, altıncı sidre gibi işaretler kullanırlar. Çöle en yakın sidreye, yani görülen en son sidreye de sidretü'l-müntehâ adını verirler. Miraç gecesinde Cebrail ancak buraya kadar gelmişti ve peygamberimiz sidretü'l-müntehâ'dan sonra yalnız gitmişti. Dolayısıyla

tasavvufta varılacak son noktadır ve aracıya ihtiyaç kalmadığı, âşık ile mâşukun yüz yüze gelecekleri noktadır.

Sultan baba Malatya ve Elazığ ovalarını gören dağın başında, Tunceli'de türbesi bulunan evliyaullahtan bir zât.

Süleyman Beni İsrailoğulları peygamberlerindendir. Davud peygamberin oğludur. 12 yaşında babasının yerine tahta geçmiştir. Hem peygamber hem de kraldır. Kudüs'teki Mescid-i Aksa'yı bina etmiştir. Allah tarafından olağanüstü güçlerle donatılmıştır. Üzerinde ism-i âzâm yazılı yüzüğü ile bütün mahlukata hüküm etmiştir. Kuşların dilini anlarmış. Cinlere ve rüzgara emretme yetkisine sahiptir. Şiirimizde Süleyman güç ve kuvvet sahibi olarak sembolize edilir (Tökel, 293-306).

Süleyman tahtı Süleyman peygamberin rüzgarların taşıdığı tahtı. Saltanat ve gücü temsil eder ve bu anlamlara gelecek şekilde mecaz olarak kullanılır. Şiirimizde Süleyman'ın tahtından sıkça söz edilir. Güç ve kuvvet sembolü olan bu tahtın özellikleri kaynaklarımızda "Süleyman'ın tahtı kızıl altındandı. Dört köşesi vardı. Her köşesinde bir altın ağacı vardı. Yaprakları yeşil zümrütten ve zeberceddendi. Her ağacın üstünde bir altın murassa hüma kuşu heykeli vardı. Tahtın dört ayağının altında yatan dört aslan vardı. Yine altında siyah bir ejderha tahtın etrafını çevirmişti. Birileri dava için geldiğinde Süleyman bu tahta oturur ve aslanın ve ejderhanın yardımıyla kararını verirdi" (Mevlani Firâkî, 67).

Sümbül Efendi İstanbul'da gömülü büyük velilerdendir. Adı Yusuf b. Ali'dir. Sümbül Sinan Efendi diye tanınmıştır. 1452'de Merzifon'da doğan Sümbül Efendi, Çelebi Halifenin vefatı üzerine İstanbul Kocamustafapaşa'daki dergahına postnişin oldu ve şeyhinin kızıyla evlendi. 1529 yılında İstanbul'da vefat etti. Devrinde hem padişah hem de halk tarafından saygı görürdü (Gürdil, 6-11).

Şâh-ı merdan Mertlerin şahı, erkeklerin padişahı Hz. Ali.

Şaraban tahurâ En temiz içecek, cennet içeceği. İnsan suresinin 21. ayetinin sonu. Ayetin tamamının anlamı şöyle: *Onların üzerinde yeşil ipekten ve atlastan giysiler olacak, onlar gümüş bilezikler ile süslenecekler ve Rab'leri onlara en temiz içeceklerden ikram edecek.* Bu kelimenin tefsirini yapan kimi müfessirler, Allah'ın bizzat kendisi onların benliğini "bütün kıskançlıklardan, öfkeden, nefretten ve tahribata yol açan her şeyden ve insan vücudunda bulunan her türlü kötülükten" arındırmak ve onlara kendi nurundan içirmek suretiyle ruhsal susuzluklarını giderecektir şeklinde yorumlamışlardır (Esed, III/1218).

Şems ve Kamer sureleri Şems Kuran-ı Kerim'in 91., Kamer ise 54. suresidir. Adını, kıyamet günü ayın yarılmasından bahseden ilk ayetin son kelimesi olan 'kamer'den alır. Şems ise 91. Sure olup adını ilk ayetin ilk kelimesinden alır.

Şeriat Dört kapıdan birincisi, bkz. Dört kapı.

Şeş cihet Altı yön demektir. Alt, üst, ön, arka, sağ ve soldur. Aynı zamanda her taraf, her yer, hiçbir yer, mekandan münezzeh olma halini de işaret eder.

Şîr Kelime anlamı aslan olan bu kelime ile Hz. Ali kastedilir. Peygamberimiz miraca çıkarken karşısına bir aslan çıkar ve yolunu keser. Peygamberimiz parmağındaki yüzüğü çıkarıp aslana atar. Aslan yüzüğü ağzına alır ve yoldan çekilir. Ertesi gün peygamberimiz miracı anlatırken Hz. Ali ağzından yüzüğü çıkarır ve geri verir. Bu olaydan dolayı Hz. Ali'ye Allah'ın aslanı lakap olur. Aslan mânâsına gelen bir başka kelime olan Haydar da kullanılır (Pala, 39).

Şit Hz. Adem'in oğludur. Kendisine elli sahifelik bir kitap indirildi. Hz. Adem 120 yaşındayken doğdu ve 912 yıl yaşadı. Kâbe'yi ilk defa taştan bina eden odur. Kılıcı ilk bulan ve kafirlere

karşı kılıçla savaşan da odur. Adı Kuran-ı Kerim'de geçmeyen bu peygamberden hadislerle haberdar oluyoruz. Hz. Nuh bu peygamberin neslindendir.

Taha Kuran-ı Kerim'in 20. suresi. İsmini ilk ayetinden alır. Kimi müfessirler "Ey insan" anlamında yorumlamışlardır. Bu surenin başlıca teması, Allah'ın peygamberleri eliyle insanoğluna teklif ettiği doğru yol öğretisi ve vahyî dinlerin hepsinin özünde bulunan temel gerçeklerin birbirleriyle aynı ve özdeş olduğu hususudur.

Tâki Asıl adı Muhammed b. Ali'dir (810-835). Babası İmam Ali Rıza, annesi Sebike'dir. Ali Naki, Musa, Hasan ve Muhammed adında dört oğlu, Hakime, Ümame, Hübeyre ve Fatıma adında da dört kızı vardır. Soyu Ali Nâki'den yürümüştür. Halife Mutâsım tarafından yemeğine zehir konularak şehit edildi. Vefat ettiğinde yirmi beş yaşındaydı. Kabri Bağdat'ta Musa Kâzım türbesindedir (Ulusoy, 179).

Tarif Âşık, ârif, tarif, sadık ve zarif. Dervişin sülûkunda geçmesi gereken mertebeler. Zarif mertebesine eren insan-ı kâmil olur. Bu mertebeye ulaşmanın ilk adımı âşık olmaktır.

Tarikat eri Mürşidin huzurunda ikrarbent olup teslimiyete geçen kimse.

Tebbet Kuran-ı Kerim'in 111. suresi, Mesed diğer ismi. Tebbet, 'kurusun' mânâsına bir bedduadır. Peygamberimizin amcası Ebu Leheb hakkında inmiştir. Çünkü o, peygamberimize eziyet etmek amacıyla yollarına diken koymuş ve bu işte kendisine karısı da yardım etmiştir.

Teberrâ Düşman bilme. Peygamberimize, Ali'ye ve bunların neslinden gelen imamlara, masumlara, hatta bunları sevenlere bile düşmanlık gösteren münkirlerden uzak olmaktır. Bunun daha da ilerisi İmam Hüseyin'i şehit eden ve ettirenlere lanet etmekte sakınca görmemektir (Oytan, 49).

Tecellâ Mürşide görünme, onu yürekte duyma, varlığını hissetme.

Temennâ Niyâzbent olmak, mürşide baş kesmek, teslimiyete geçmek.

Tespih Namazlardan sonra ve günün belli vakitlerinde söylenen söz. Otuz üçü süphanellah, otuz üçü elhamdülillah ve otuz üçü Allahü ekber'dir. Süphanellah makamı kürstedir yani gövdedeki omurgadır. Omurga otuz üç dişlidir. Kontrol edilemediği için süphanellah makamıdır. Otuz iki diş ve bir ağız ise elhamdülillah makamıdır. Burası insan olduğumuz makamdır. Beyindeki otuz üç merkez ise Allahü ekber makamıdır. Burası külli iradeyle birleşme makamıdır. Bu doksan dokuzu çekip birlemeyen, elifte toplamayan insan-ı kâmil olamaz.

Tevellâ Peygamberimizi, Ali'yi ve bunların neslinden gelen on iki imamı, on dört masumu, riyasız, can u gönülden sevmek, hatta onları sevenleri de sevmektir. Tevellâ ve teberrâ Bektaşi ve Alevilerde ibadettir. Tevellâyı Anadolu'ya getiren Hacı Bektaş Veli'dir. Kendisine bağlanan Rum erenlerine, tevellâsız hiçbir tarikatın kıymetinin olamayacağını ve yaptıkları ibadetlerin Allah katında makbule geçmeyeceğini açıklamıştır (Oytan, 49-50).

Tevrat Hz. Musa'ya verilen kitap, ahd-i atik. Tasavvufta ise sıfat isimlerin tecellisi, Hakk'ın Hak olma mazharlarından zuhuru.

Tezdim çölü Kerbela çölünün bir başka ismi. Bundan başka beş ismi daha vardır. Bunlar; Ninova, Dürdane, Şattu'l-Fırat, Mariye Deşti ve Gel bela çölüdür.

Tığ-ı kabze Kılıcı tutma yeri.

Tûr-ı Sînâ Sinâ çölünde Hz. Musa'nın ilahi hitabı işittiği dağ. Tasavvufta nefs. *"Tur'un sağ yanında ona seslenmiştik"* (Meryem, 20/80). Bu ayette "Ona nefs yönünden seslenmiştik" anlamına gelir. Hz. Musa Allah'a ibadet ederken üzerinde bulunduğu dağda Allah ona nefs yönünden hitap etmişti. Burada olduğu

gibi Allah c.c. ehlullaha mağarada, vadide, halvethanede tecelli eder. Dağın darmadağın oluşu nefsin Allah'ta yok olması demektir (Uludağ, 493-494).

Türbe makamları Allah dostları evliyaların gömüldükleri yerlere denilir. Burada adaklar adanır ve kurbanlar kesilir. Buralar kutsal mekanlardan sayılır.

Üç huruf Elif lam mim. Elif Allah, Lam Ali, Mim Muhammed.

Üç ihlas Kuran-ı Kerim'in 112. suresi. Dini törenlerin birçoğunda bu süre üç defa okunur. Allah'ın sıfatlarının anlatıldığı bu sure sufiler arasında çokça okunur.

Üç yüz altmış altı sure İnsan vücudundaki aza sayısı. Ayrıca Hünkar'ın altısı kadın olmak üzere üç yüz altmış altı halifesi vardır (Noyan, I/256).

Üçler beşler yediler Kulların arasında gönülleri Adem'inki gibi olan üç yüz kişi (üç yüzler), Nuh'unki gibi yetmiş kişi, İbrahim'inki gibi kırk kişi, İsa'nınki gibi yedi kişi (yediler), Cebrail'inki gibi beş kişi (beşler), Mikail'inki gibi üç kişi (üçler), İsrafil'inki gibi olan bir kişi vardır. Hangisinden biri ölürse bir alt guruptan en iyisi ve en seçkini onun yerine geçer. Üç yüz kişiden biri ölürse halk arasından biri seçilir. Üç yüz kişiye nükeba, yetmiş kişiye nüceba, kırk kişiye abdal, yedi kişiye ahyar, beş kişiye imad, üç kişiye evtad ve bir kişiye de gavs derler (Nahşebi, 308-309).

Ümmü Gülsüm Hz. Ali'nin iki kızından biri. Kerbela'da kardeşi Hz. Hüseyin'le birlikteydi.

Ümmü'l-kitâb Fatiha suresine verilen isimlerden biri. İnsanın yüzüne benzetilir.

Üzeyir Harun peygamberin soyundandır. Peygamber mi yoksa veli mi olduğu konusunda muhtelif rivayetler vardır. Allah tarafından öldürülüp yüz yıl sonra yeniden diriltildi. Kırk yaşında kendisi-

ne peygamberlik verildi. Tevrat'ı onun kadar iyi bilen yoktu. Allah onu yok edilen Tevrat'ı yeniden İsrailoğullarına öğretsin diye peygamber olarak gönderdi (Peygamberler Tarihi, IV/1800-187).

Ve'd-duhâ 93. sure. Duhâ aydınlık sabah vakti, kuşluk vakti. İnsan hayatında az sayıdaki ve geniş aralıklı mutluluk dönemlerini sembolize etmektedir. Durgun ve karanlık geceden sonra aydınlık bir sabah gelir. Sâlik çektiği sıkıntılardan sonra bir rahata kavuşur ve her şeyi aydınlık sabahta olduğu gibi görmeye başlar. Bu sure iyi ve suçsuz insanları müthiş bir şekilde etkileyen ve hatta zaman zaman Allah'ın aşkın adaletini bile sorgulamalarına yol açan üzüntülere ve sıkıntılara maruz kalmış olan bütün mümin erkek ve kadınları ilgilendirmekte ve onları teselli etmeyi amaçlamaktadır (Esed III/1277).

Ve'l-fecr 89. sure. Şafak yani fecr insanın ruhi uyanışını sembolize eder. Tasavvufta ise sâlikin belli bir mesafe kat ettikten sonra ruhunda başlayan kıpırdanmalardır.

Velâyet Velilik, ermişlik. Hakk'ın kulunu kulun da Mevla'sını dost edinmesi. Allah ile kulu arasındaki karşılıklı sevgi ve dostluk.

Velekad kerrremnâ Ayet-i kerime, İsra suresi 70: *"Biz ademoğlunu üstün ve onurlu kıldık"*. Yani öteki bütün canlıların hatta meleklerin üzerine çıkaran düşünme ve soyutlama yeteneği bahşederek insanın ayırıcı özelliğine dikkat çekmektedir. Hatta onun bu üstünlüğünden dolayı meleklerden ona secde etmesi istenmiştir (İsra, 61).

Vird Düzenli bir şekilde belli zamanlarda okunmak üzere ayet, hadis ve evliyaullahın sözlerinden derlenmiş dualara vird denir. Her tarikatın kendine özgü bir virdi olur. Virdi olmayanın vâridi olmaz, böylelerine feyiz ve ilham gelmez (Uludağ, 523-524).

Vücûdu'l-esmâ İnsan vücudu, kainatın aslı.

Yahya Zekeriya peygamberin oğludur. İsa peygamberden altı ay veya üç yıl önce doğmuştur. Çok genç yaşta kendisine peygamberlik verildi. Annesi İlyase Meryem'in teyzesidir. Musa peygamberin şeriatıyla amel etmekte iken İncil indirilmiş ve onunla amel etmeye başlamıştır. Yahudi kralı Herot kardeşinin kızıyla evlenmesine izin vermediği için kızın ve annesinin ısrarıyla Yahya'nın başını vurdurttu. Bu olay İsa'nın göğe çıkartılmasından sonra olmuştur. Kuran-ı Kerim'de hakkında yirmi kadar ayet-i kerime vardır (Peygamberler Tarihi, IV/206-223).

Yakup İbrahim peygamberin torunu ve İshak peygamberin oğludur. Eyyüp peygamber de yeğeni olur. Dayısının iki kızıyla evlenmiş ve bunlardan da on iki oğlu dünyaya gelmiştir. Oğulları içinde Yusuf ve Bünyamin aynı anneden doğmuşlardır. Kardeşlerinin Yusuf'u kuyuya atmasından sonra, oturduğu evi ağlamaktan ve üzüntüden beytülahzen'e yani hüzün dolu eve çevirdi. O kadar çok ağladı ki sonunda gözleri kör oldu. Yıllar sonra Yusuf kardeşi Bünyamin ile gömleğini göndermiş ve gözleri açılmıştır. Ömrünün sonunda ise Yusuf'un yanında rahat bir yaşam sürmüştür. Yakup peygamberin lakabı İsrail'dir. Onun soyundan gelenlere de İsrailoğulları denir. Kuran-ı Kerim'de hakkında on beş ayet vardır. Hz. İbrahim'in yanında gömülüdür (Peygamberler Tarihi, II/198-222).

Yâr Hz. Muhammed ve Hz. Ali.

Yasin Kuran-ı Kerim'de 36. sure. Sureye isim olarak verilen yasin müteşabih ayetlerdendir ve genellikle "ey insan" mânâsına geldiği kabul edilir. Nidâ edatı olan 'ya'nın ya'sı ve Tayy kabilesi lehçesinde insan ile eşanlamlı kullanılan 'sin' kelimesi 'ey insan' olarak yorumlanmıştır. Bununla kastedilen Hz. Muhammed'dir. Doğrusunu Allah bilir. Bu sure Kuran'ın kalbi kabul edilmiş ve Müslümanlar arasında ayrı bir önem kazanmıştır. Fazileti hakkında hadisler de vardır (Esed, II/896).

Yedi ayet Fatiha suresi. Bu sure yedi ayet olduğu gibi yedi de adı var-

dır. Ayrıca yedi ayetle insan cemalindeki hatlar da işaret edilir. Bunlar; iki kaş, dört kirpik ve bir zülüftür. İmam Ali "*Ben konuşan Kuran ve sebu'l-mesâniyim ve ruhların ruhuyum*" buyuruyor. Ademoğlu kendi cemalindeki kalem-i kudret ile mestur olan o yedi ayeti idrak edince sure-i fatihadan haberdar olur. Fatihanın birinci ayeti Hz. Muhammed'i, ikinci ayet Hasan ve Hüseyin'i, üçüncü ayet Zeynel Abidin'i, dördüncü ayet Muhammed Bakır'ı, beşinci ayet Cafer-i Sadık'ı, altıncı ayet İmam Kâzım, İmam Rıza, Tâki, Nâki, El-Askerî ve Mehdî'yi, yedinci ayet ise İmam Ali'yi remzeder. (Mürg-i Dil, 39)

Yedi bahr bkz. Yedi derya.

Yedi derya Baştaki yedi sıvı: İki kulak içindeki sıvı, iki gözden gelen gözyaşı, iki burun deliğinden gelen sıvı ve ağızdaki tükürük.

Yedi göl bkz. Yedi derya.

Yedi harf Boğazdan üst kısmı, bkz. Yedi ayet.

Yedi hat İnsanın yüzündeki siyah tüyler. İki kaş, dört kirpik ve saç. İnsan anasından bu yedi hatla doğar. Bununla kastedilen olay peygamberimizin "*Miraç gecesinde tüysüz delikanlı olarak gördüm*" buyurmasıdır. Sakalsız ve bıyıksız bir delikanlıda ise toplam yedi hat vardır (Oytan, 74). Bununla da Miraç gecesinde Hakk'a visal olma kastedilir.

Yedi kapı Baştaki yedi delik: iki kulak, iki göz, iki burun ve bir ağız.

Yedi kat asuman Eski inanışlara göre gökler yedi kattır. Birinci gök kamer yani ay, ikinci gök Utarid, üçüncü gök Zühre, dördüncü gök şems yani güneş, beşinci gök Mirrih, altıncı gök Müşteri ve yedinci gök Zühal'dir. Bunların dışında sabit yıldızların bulunduğu sekizinci kat daha vardır ve bu göğe felekü'l-burc denir. Hepsinin dışında da atlas feleği bulunur ve burada yıldız bulunmaz (Onay, 437-439). Göbek ile boğaz arasındaki bölüm.

Yedi kat hisar Suflî alem. Göbekten aşağıdaki bölüm.

Yedi mağaza sekiz dükkan Yedi cehennem, sekiz cennet. Cennetin bir fazla oluşu Allah'ın rahmetinin gazabından fazla oluşuna işarettir.

Yedi mushaf İnsan yüzü, bkz. Seb'u'l-mesâni.

Yedi nişan İnsan yüzü, bkz. Seb'u'l-mesâni.

Yedi nokta Yedi nokta bir elif eder. Elif ise Allah'ın remzidir. Ayrıca insanın yüzü. bkz. Seb'u'l-mesâni.

Yedi pınar bkz. Yedi derya.

Yedi tamu Yedi kat cehennem. İnsanın nefsâni duyguları: şehvet, gazab, haset, kibir, riya, kin ve gıybet.

Yedi yüz yetmiş yedi hane İnsan vücudu, bedende bulunan azaların sayısı.

Yediler bkz. Üçler beşler yediler.

Yedullah ayeti Fetih suresinin 10. ayeti: *"Sana bağlılıklarını bildirenler, Allah'a bağlılıklarını göstermiş olurlar. Allah'ın eli onların elinin üzerindedir."* Bu ayet ilk bakışta Hubeydiye'de toplanan Müslümanların Hz. Peygambere sundukları inanç ve bağlılıklarına işaret etmektedir. Bu tarihsel delaleti dışında, aynı zamanda kişinin Allah'ın elçilerine inanmasının anlam ve amaç olarak bizzat Allah'a inanmakla eşdeğer olduğunu ve böylece Allah'a itaat etme isteğinin O'nun elçisine de itaati gerektirdiğini anlatır. *"Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir."* ifadesi yalnızca Hz. Peygamberin bütün arkadaşlarının kendisine bağlılıklarını bildirmek için el sıkışmalarına işaret etmeyip aynı zamanda Allah'ın onların bağlılıklarına şahit olduklarının da mecazi bir ifadesidir.

Yetmiş bin yıl Cebrail'in kudret kandiline konmadan önce uçtuğu süre.

Yetmiş üç farz Bektaşilikte uyulması gerek kurallar.

Yetmiş üç harf bkz. Yetmiş üç farz.

Yirmi dokuz hûruf Arap alfabesi aslında yirmi sekiz harften oluşmaktadır. Sufiler ise lamelif'i çift harf saydıkları için yirmi dokuz derler. Ayrıca Kuran'ın sırrı yirmi dokuz surenin başındaki huruf-ı mukattaadadır.

Yirmi sekiz huruf Arap alfabesindeki harf sayısı. Elin içinde yirmi sekiz boğum vardır. Alemler elle yaratılmayı remzeder. Ayrıca kainatın yaratılışını da ifade eder. Ayrıca elin birinde on sekiz birinde de seksen bir rakamları vardır. Bu da Allah'ın (c.c.) doksan dokuz sıfatını gösterir. El bu bakımlardan önemlidir.

Yol Tarikat karşılığı kullanılmaktadır. Bektaşi yolu, Bektaşi tarikati.

Yunus İsrailoğulları peygamberlerindendir. Musul dolaylarında bulunan Ninova halkına gönderildi. Kavmini Allah'a kulluk etmeye davet etti. Kavmi kabul etmeyip putlara tapmaya devam edince öfkelendi. Dicle kenarında dolmuş bir gemiye kimseden habersiz bindi. Allah'ın izni olmadan bindiği için gemi hareket etmedi. Gemiciler "*İçimizde bir suçlu var. Kura çekelim kime çıkarsa onu denize atalım*" dediler. Kura üç defa Yunus'a çıkınca onu denize attılar. Büyük bir balık gelip onu yuttu. Yunus Allah'ın izni olmadan bulunduğu yeri terk ettiği için pişman oldu, af diledi. Balığın karnında kırk gün tövbe etti, af diledi. Sonunda Allah'ın affetmesi sonucu balık onu sahile çıkarıp bıraktı. Balığın karnında iyice zayıflayan Yunus Allah tarafından kavak ağacının dibinde memesi sütlü ceylanlar tarafından beslendi. Bu arada kavmi de yaptıklarından pişman olmuş ve onu aramaya çıkmıştı. Yunus Ninova'ya dönünce halkı ona inandı. Yunus peygamber hakkında Kuran-ı Kerim'de bir sure ve yirmiye yakın ayet vardır (Peygamberler Tarihi, IV/67-75).

Yusuf-ı Kenân Kenan'lı Yusuf. Yusuf peygamber. Kenan şimdiki Filistin. Hz. Yakup'un oğlu Yusuf'u kaybettiği ve ağladığı belde. Tasavvufta ise manevi alem, melekut alemini temsil eder.

Yusuf'un atıldığı zindan ise maddi alemi temsil eder. Kıssası Kuran-ı Kerim'de anlatılan Yusuf peygamberin hayatı kısaca şöyledir. Hz. Yakup'un on iki oğlundan on birincisidir. Babası çocukları içinde en çok Yusuf'u severdi. Yusuf gördüğü bir rüyasını babasını anlattı. On bir yıldız, güneş ve ayın kendisine secde ettiği rüyasını dinleyen babası Yakup, kardeşlerinin ona kötülük yapmasından korkup Yusuf'a rüyasını kimseye anlatmamasını söyledi. Kardeşleri Yusuf'u çok kıskanıyorlardı. Onu hile ile kıra götürüp bir kuyuya attılar. Babalarına da bir kurt yedi dediler. Oradan geçen bir kervan Yusuf'u kuyudan çıkardı ve Mısır'a götürüp köle olarak maliye bakanı Aziz'e sattılar. Yusuf'un eşi emsali bulunmayan güzelliği Aziz'in karısı Züleyha'yı büyüledi. Züleyha'nın isteklerini kabul etmediği için iftiraya uğradı ve zindana atıldı. Zindanda yorumladığı rüyalarla kralın gözüne girdi. Maliye bakanı oldu ve geliştirdiği tarımla Mısır'ı kıtlıktan kurtardı. Kendisinden erzak almaya gelen kardeşlerini tanıdı ve kardeşi Bünyamin'i getirtti. Daha sonra kardeşiyle birlikte gömleğini babasına gönderdi ve babasının ağlamaktan kör olan gözlerinin tekrar açılmasını sağladı. Daha sonra babasını yanına aldırttı. Züleyha ile evlendi ve üç çocuğu oldu. Kuran-ı Kerim'de anlatılan en güzel kıssa olduğu için kıssaların en güzeli anlamında 'ahzenü'l-kassas' olarak isimlendirildi. Çok güzel oluşu, hayası, köle iken kral oluşu, rüya tabir etmesi ve Züleyha ile olan ilişkisi devamlı gönderme yapılan özellikleridir (Peygamberler Tarihi, III/3-70).

Yüz dört kitap Allah Taalanın peygamberlerine gönderdiği kitap sayısı. Yalnız bunlardan dördü kitap diğer yüzü suhuf şeklinde geçer. Kuran-ı Kerim'de Hz. İbrahim ve Hz. Musa'dan bahseden iki ayet vardır. Ebu Zer'den rivayet edilen zayıf bir hadise göre sayfaların sayısı yüz olup şu peygamberlere gönderilmiştir: Hz. Adem'e 10 sayfa, Hz. Şit'e 50 sayfa, Hz. İdris'e 30 sayfa, Hz. İbrahim'e 10 sayfa. Bugün bu sayfalardan

hiçbiri elimizde yoktur. Suhuflara göre daha hacimli olan ve kitap şeklinde olanlar ise; Tevrat Hz. Musa'ya, Zebur Hz. Davud'a, İncil Hz. İsa'ya ve Kuran Hz. Muhammed'e gönderilmiştir (İlmihal c.1, s.101).

Yüz on dört bin hece Adem'in cemalindeki on iki burcun hikmetleri.

Yüz on dört sure Kuran-ı Kerim, yüz on dört sureden oluşmaktadır.

Yüz yirmi bin kelam Peygamberimizin Hazreti Ali (k.v) ile konuştuğu kelam sayısı. Otuz bini şeriata, otuz bini tarikata, otuz bini marifete ve otuz bini hakikate aittir.

Zâhir Bir şeyin dış yüzü ve görünen tarafı. Şeriat, şeri hükümler. Zâhiri amel ve hükümler hakkında bilgisi olanlara zahir uleması denir. Ayrıca sâlikte tecelli eden Hakk'a da zâhir denir. Ayrıca zâhir Allah'ın güzel isimlerinden biridir ve varlığını ve birliğini belgeleyen birçok delilin bulunması açısından apaşikardır (Yurdagür, 213-214).

Zaloğlu Rüstem Meşhur İranlı kahraman. Annesi kendisini çok zor doğurduğu için 'kurtuldu' mânâsına gelen Rüstem adını vermişlerdir. Başındaki saçlar kırmızı, yüzü kan gibi, elleri de kanlıdır. Bir günlük olduğu halde bir yıllıkmış gibi görünürmüş. Olağanüstü halleri daha bebekken başlar. Dillere destan bir kahramanlığı vardır. Bundan dolayı, kahramanlık, acı kuvvet ve yenilmezlik sembolü olarak şiirde kullanılır. Delikanlılığında birçok devi öldürmüş ve olağanüstü başarılar göstermiştir. M.Ö. IV. asırda Keykavus devrinde yaşadığı sanılmaktadır (Tökel, 247-258).

Zarif Âşık, ârif, tarif, sadık ve zarif. Dervişin sülûkunda geçmesi gereken mertebeler. Zarif mertebesine eren insan-ı kâmil olur. Bu mertebeye ulaşmanın ilk adımı âşık olmaktır.

Zebur Kelime anlamı yazılı şey ve kitap olan Zebur, Hz. Davud'a indirilmiş ilahi kitabın adı. Kuran'da *"Davud'a da Zebur'u ver-*

dik" şeklinde geçer (İsra, 55). Zebur ilahi kitapların en küçüğü olup yeni dini hükümler getirmemiştir. Bugün elde bulunan Zeburlar, lirik söyleyiş ve ilahilerden, Allah'a övgü ve hikmetli sözlerden ve birtakım nasihatlerden meydana gelmiştir. Eski Ahid'de yer alan Mezmur'ların bir kısmının Zebur olduğu kabul edilmektedir. Tasavvufta ise fiil sıfatlarının tecellisi. Nitekim kaynağı sıfatlar olan bütün isimlerin tecellilerine Tevrat, kaynağı zât olan isimlerin tecellilerine İncil, bütün isim ve sıfatların tecellilerine Furkan, mutlak zâtın tecellisine Kuran denir (Cilî, I, 103-104).

Zekeriya İsrailoğulları peygamberlerindendir. Süleyman peygamberin neslindendir. Beyt-i mukaddeste Tevrat'ı yazan ve kurban kesen odur. Meryem'in dayısıdır ve onun himayesinde büyümüştür. Çok ihtiyar yaşında oğlu Yahya dünyaya geldi. Şehit edilişi hakkında iki rivayet vardır. Birincisi Hz. İsa'nın babasız doğması üzerine onunla Meryem hakkında çıkardıkları dedikodudur. İkincisi ise Yahya'nın ölüm fermanı çıkınca ona yardım etmesidir. Rivayete göre düşmanlarından kaçıp beyt-i mukaddeste bir ağacın kovuğuna saklanmış, ancak eteği dışta kalmış. Şeytan da bunu Yahudilere gösterince onlar da ağaçla birlikte onu testereyle kesmişler. Kuran-ı Kerim'de hakkında birçok ayet vardır. (Peygamberler Tarihi, IV/188-205)

Zemzem İnsan-ı kâmilin dilinden dökülen ledün ilminin esrarı. Nefsin kurban edilmesinden sonra kuyuya tekâbül eden bedenden fışkırmaya başlayan ilim suyu. Zemzem Arapça'da 'çok bol su' anlamına geliyormuş. Bir başka rivayete göre Kıptîce 'yavaş yavaş ak, dur' anlamı da varmış. Hz. Hacer suyun kaynaktan fışkırdığını görünce 'yavaş yavaş ak, dur' mânâsına zemzem demiş. Hz. Hacer'in Mısırlı bir köle olduğu düşünülecek olursa bu anlamı da makul görünüyor. Hz. İsmail tarafından çıkartıldığı için 'İsmail Kuyusu' da denir. Zemzem'in ilginç bir tarihi vardır. Hz. Hacer oğluyla birlikte bu suyun başında yaşarken onlardan yerleşmek isteyen Curhumlulara izin vermiş. Sonra

Hz. İsmail bu kabileden bir kız alınca burada çoğalmışlar. Diğer insanlara zulüm etmeye başlayınca Mekke'den çıkartılan Curhumlular giderken zemzem'i de pislikler ve çöplerle kapatıp gitmişler. Peygamberimizin dedesi Abdülmuttalip gördüğü bir rüya üzerine zemzem'in yerini kazıp yeniden çıkarmış. O günden sonra muhtelif halife ve padişahlar döneminde birtakım değişikliklere uğrayan zemzem en son Suudlular tarafından şimdiki haline getirilmiş (Güleç, 57). Hacıbektaş'ta Çilehane'nin sol tarafında sırtın altında taştan yapılmış çeşme 'Zemzem pınarı' diye ünlüdür (Noyan I, 499).

Zevat Evliyaullah, Hak erenleri. Bazen ehl-i beyt için de kullanılır.

Zeynelabidin bkz. Ali Asgar

Zeynep Kerbela'da bulunan Hz. Hüseyin'in kardeşi, Hz. Ali'nin kızı.

Zöhre Peygamberimizin kızı ve Hz. Ali'nin hanımı Fatıma'nın sıfatı. Zehra'nın yöresel söyleyişi.

Zülal Saf, hafif ve tatlı su. Cennet içeceği.

Zülcelal Celal sahibi, ululuk sahibi olan Hz. Allah.

KAYNAKÇA

Abdülkerim el-Cîlî, *İnsan-ı Kâmil*, çev. Seyit Hüseyin Fevzi Paşa, İstanbul 1996.

Ahmet Faruk Rabbanî, *Mektubât-ı Rabbaniye: Müjdeci Mektuplar*, İstanbul 1995.

Ahmet Rıfat, *Miratü'l-Mekâsıd*, İstanbul 1293.

Aydemir, Abdullah, *İslami Kaynaklara Göre Peygamberler*, Ankara t.y.

Bahtiyar, Lale, *Hz. Muhammed'in Ashabı: Onun Risaletine Şehadet Edenler Üzerine Denemeler*, çev. Nuray Şentürk ve Fahrünnisa Erdem, İstanbul 1999.

Banarlı, Nihat Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I-II*, İstanbul 1983.

Birdoğan, Nejat, *Anadolu'nun Gizli Kültürü Alevilik*, 2.basım, İstanbul 1994.

Buhârî Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, *Sahih*, İstanbul 1992.

Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri I-III*, İstanbul 1333.

Demirci, Mehmet, *Dinle Neyden,* Kubbealtı Akademi Mecmuası, Yıl 28, İstanbul Temmuz 1999.

Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, 12. basım, Ankara 1995.

Ebu'l-Hüseyin Müslim b. Haccac, *Sahih*, İstanbul 1992.

Eröz, Mehmet, *Türkiye'de Bektaşilik ve Alevilik*, Ankara 1990.

Esed, Muhammed, *Kuran Mesajı. Meal-Tefsir I-III*, İstanbul 1999.

Evliya Çelebi, *Müntehabât-ı Evliyâ Çelebi*, İstanbul t.y.

Fığlalı, Ethem Ruhi, *Ali el-Ekber*, DİA/2, İstanbul 1999.

Filiz, Lütfi, *Noktanın Sonsuzluğu*, haz. Şenol Filiz, Seyhun Besin, Saim Öztan, 4 kitap, İstanbul 1999-2000.

Gölpınarlı, Abdülbaki, *Hurufilik Metinleri Kataloğu*, 2. basım, Ankara, 1989, TTK

Gölpınarlı, *On Dört Masum Hz. Peygamber, Hz. Fatıma ve On İki İmam*, 2.basım, İstanbul 1989.

Gölpınarlı, Abdülbaki, *Sosyal Açıdan İslam Tarihi*, İstanbul 1975.

Gölpınarlı, Abdülbaki, *Vilayetname Menakıb-ı Hünkar Hacı Bektaş-ı Velî*, İstanbul 1990.

Güleç, İsmail, *Kutsal Topraklarda On Beş Gün*, İstanbul 2000.

Güleç, İsmail, *Peygamber Efendimizin Ev Sahibi Ebû Eyyüb Ensari*, İstanbul 1999.

Gürdil, Yaşar, *Sünbül Efendi Hayatı*, İstanbul t.y.

İlmihal I-II, haz. Hüseyin Algül vd., Ankara t.y.

İsmail Hakkı Bursevî, *Faslu'l-Hitâb*, İstanbul 1992.

İsmail Hakkı Bursevi, *Ruhu'l-Mesnevî I-II*, İstanbul 1287.

Keklik, Nihat, *el-Futuhâtu el-Mekkiye*, İstanbul 1980.

Keskioğlu, Osman, *Nüzulünden İtibaren Kuran-ı Kerim Bilgileri*, Ankara 1989.

Kısas-ı Enbiya, haz. Orhan Duru, 2. basım, İstanbul 1997.

Koca, Turgut, *Mürg-i Dil*, İstanbul 1999.

Korkmaz, Esat, *Ansiklopedik Alevilik Bektaşilik Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1993.

Köksal, M. Asım, *İslam Tarihi: Hz. Hüseyin ve Kerbela Faciası*, 3. basım, Ankara 1984.

Kuran-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, TDV İslam Ansiklopedisi, Ankara 1993.

M. Fuad Köprülü, *Anadolu'da İslamiyet*, *Edebiyat Fakültesi Mecmuası*, İstanbul 1922 ve 1923, c. II. (üç makale)

Mahmut Celalettin el-Hulvî, *Lemâzât-ı Hulviyye ez Lemezât-ı Ulviyye*, haz. M. Serhan Tayşi, İstanbul 1993.

Mevlana Firâkî, *Kırk Sual*, haz. Hace Emine Adil Kıbrısî, İstanbul 1993.

Nevi Efendi, *Netâyicü'l-Fünûn* (İlimlerin Özü) yay. haz. Ömer Tolgay, İstanbul 1985.

Noyan, Bedri Dede Baba, *Bektaşilik Alevilik Nedir?*, 3. basım, İstanbul 1995.

Noyan, Bedri Dede Baba, Bütün Yönleriyle Bektaşilik ve Alevilik I-III,

İstanbul 1998.

Ocak, Ahmet Yaşar, *Bektaşi Menâkıbnâmelerinde İslam Öncesi Türk Motifleri*, İstanbul 1983.

Onay, Ahmet Talat, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, haz. Cemal Kurnaz, Ankara 1992.

Oytan, M. Tevfik, *Bektaşiliğin İç Yüzü, Dibi, Köşesi, Yüzü ve Astarı Nedir?*, İstanbul 1979.

Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü I-II*, Ankara 1989.

Pürcevâdî, Nasrullah, *Can Esintisi İslam'da Şiir Metafiziği*, çev. Hicâbi Kırlangıç, İstanbul 1998.

Safer Baba, *Tasavvuf Terimleri*, İstanbul 1998.

Serdaroğlu, Ahmet, *Mevzuaat-ı Aliyyü'l-Kârî Tercemesi*, Ank. 1966.

Surûrî Musluhiddin, *Kitâbu'l-Tefsirü'l-Azime*, Nuruosmaniye Kütüphanesi no. 226.

Şahidi İbrahim Dede, *Gülşen-i Vahdet*, haz. Numan Külekçi, Ankara 1996.

Şimşek, Mehmet, *Kırklar ve Kırk Budak*, İstanbul 1992.

Temelli, Mehmet, "Astrolojiye Toplu Bir Bakış", Titus Burckhardt *Astroloji ve Simya*, Çev. Mehmet Temelli, Bursa 1999.

Tökel, Dursun Ali, *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar, Şahıslar-Mitoloji*, Ankara 2000.

Turan, Abdullah, *Ehl-i Beyt Mektebinde Temel İnançlar*, İstanbul 1999.

Türe, İskender, *Kuranda Uzaya Seyahati Anlatılan İnsan Zülkarnyen*, İstanbul 1998.

Uludağ, Süleyman, *Tasavvufi Terimler Sözlüğü*, İstanbul 1991.

Ulusoy, A. Celalettin, *Hünkar Hacı Bektaş Veli ve Alevi-Bektaşi Yolu*, 2. baskı, Hacıbektaş 1986.

Yakıt, İsmail, *Türk-İslam Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*, İstanbul 1992.

Yılmaz, Mehmet, *Edebiyatımızda İslami Kaynaklı Sözler* (Ansiklopedik Sözlük), İstanbul 1992.

Yörükan, Yusuf Ziya, *Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar*, haz. Turhan Yörükan, Ankara 1998.

Yurdagür, Metin, *Ayet ve Hadislerde Esmâ-i Hüsna: Allah'ın İsimleri*, İstanbul 1996.

Ziyâüddin Nahşebî, *Silku's-Sulûk: Ariflerin Yolu*, çev. Mustafa Çiçekler, Halil Toker, İstanbul 1999.

Elinizde bulunan bu eserin sayfalarını çevirmeye başladığınız zaman sadece bir kitabın kapağını açmış olmayacaksınız. Aynı zamanda bu topraklarda gelişen ve yaşayan bir kültür hazinesinin kapısını da aralayacaksınız. Sizlere sunmaya çalıştığımız bu hazine, günümüzde kaybolmaya başlayan ve artık benzerlerine pek rastlayamadığımız bir Anadolu ereninin nefeslerinde görülen Alevi kültür ve inanç dünyasıdır.

Bir Hak âşığı olduğu kadar bir Anadolu ozanı da olan Âşık Yusuf Kemter'in nutuklarından oluşan bu kitap; ozanımızı topluma ve gelecek kuşaklara tanıtmak böylece bir değerin ortadan kaybolmasına izin vermemek adına hazırlandı.

Âşık Kemter'in nutuklarında geçen, konuya aşinalığı olmayan kimseler için anlaşılmaz olacağını düşündüğümüz kişi, olay ve kavramların anlamları kaynak eserlerden yararlanarak, Âşık Kemter'den sorularak karşılarına yazıldı. Böylece kitabın arkasında, nutukların bir terim sözlüğü de ortaya çıkmış oldu.

6.50₹

ISBN 975-8586-03-
9 789758 586035